

RYTINÄLLÄ RYHMÄKSI

Ryhmyttävän toiminnan vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin

Anniina Halonen & Carita Raunila

Opinnäytetyö, kevät 2010

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä

Järvenpää

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK),

Sosiaalialan koulutusohjelma

Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumis-
vaihtoehto

Sosionomi (AMK)

+ kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Halonen Anniina & Raunila Carita. Rytinällä ryhmäksi. Ryhmäyttävän toiminnan vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin. Järvenpää, kevät 2010. 165 s, 5 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä Järvenpää. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä, Järvenpää. Sosiaalialan koulutusohjelma, Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyöntekijän virkakelpoisuus.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää ryhmäyttävän toiminnan vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin. Tutkimus perustuu oletukselle, että ryhmäyttävällä toiminnalla on positiivisia vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin, ja että se voi toimia yhtenä ratkaisumallina yhteisöllisyyden lisäämiseksi. Hyvinvointiin oli tässä tutkimuksessa liitetty erityisesti yhteisöllisyyden, osallisuuden, sosiaalisen pääoman ja sosiaalisen kehityksen tukeminen sekä lisääminen.

Tutkimus sisältää kehittämisprosessin, jonka avulla oletusta pyrittiin todentamaan. Kehittämisprosessi toteutettiin yhteistyössä Järvenpään lukion kanssa. Järvenpään lukiolle kehitettiin ryhmäyttävän toiminnan malli ja siihen liittyvä materiaali, jonka avulla toimintaa voi toteuttaa. Prosessiin kuului myös toimintamallin käyttöönotto. Kehittämisprosessi oli työn keskiössä, mutta ryhmäyttävän toiminnan vaikutuksia tarkasteltiin myös varhaiskasvatuksen sekä seurakunnissa tehtävän työn näkökulmista.

Aineistot koostuivat kouluterveyskyselystä, havainnointitutkimuksesta ja tutkimuksen aikana kerätyistä aineistoista. Nämä aineistot kerättiin teemahaastattelujen, ryhmähaastattelun, palautekeskustelun, havainnoinnin ja kyselyjen avulla. Tutkimus kuvaa prosessin kulkua sekä sen arviointia. Arvioinnissa käytettiin prosessiarvioinnin menetelmää.

Ryhmäyttävän toiminnan vaikutuksia tarkasteltiin sekä teoreettisen tiedon että kehittämisprosessin kautta saatujen kokemustietojen pohjalta. Lasten ja nuorten hyvinvointia on mahdollista tukea ryhmäyttävän toiminnan keinoin. Ryhmäyttävällä toiminnalla on mahdollista vaikuttaa yhteisöjen ja ryhmien muodostumiseen, yhteisöllisyyden lisääntymiseen, osallisuuden tukemiseen, sosiaalisen pääoman lisääntymiseen, vuorovaikutuksen ja sosiaalisten taitojen oppimisen tukemiseen.

Asiasanat: ryhmäyttävä toiminta, ryhmäyttäminen, osallisuus, sosiaalinen kehitys, sosiaalinen pääoma, vertaisryhmät, yhteisöllisyys, kehittämisprosessi, prosessiarviointi.

ABSTRACT

Halonen, Anniina & Raunila, Carita

The Effects of Grouping on Well-being of Children and Adolescents.

165 p. 5 appendices. Language: Finnish. Järvenpää, Spring 2010.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Christian Youth Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of the study was to find out if grouping affects children and adolescents' well-being. The study was based on an assumption that grouping has positive effects on human well-being and it can be used as a solution to increase sense of community. In this study well-being was particularly associated with supporting sense of community, participation, social foundation and social development.

The study includes a development project which was implemented in co-operation with Järvenpää upper secondary school. A pattern and a grouping material were mainly developed in order to carry out the grouping in Järvenpää upper secondary school. The development project was a central part in the study, however, the effects of grouping were also observed from the perspective of early childhood education and the parish work of the Evangelical Lutheran Church of Finland.

The materials of the study include school health investigation, observation study and materials which were gathered in the course of the study. The materials were gathered through theme interviews, a group interview, feedback dialog, observation and survey methods. The study describes progression and evaluation of the process. Process evaluation method was used to evaluate the process.

The effects of grouping were observed from the point of view of theoretical knowledge and experiences of development project. The results indicate that well-being of children and adolescents can be supported by grouping. Conclusions can be made that grouping has the ability to affect forming groups and communities, supporting participation and increasing social foundation. Furthermore, it may support interaction and learning social skills.

Keywords: grouping, participation, social skills, social development, social foundation, peer group, sense of community, development project, process evaluation

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 RATKAISUMALLINA RYHMÄYTTÄVÄ TOIMINTA.....	8
2.1 Tutkimuksen luonne ja tiedonkeruumenetelmät	9
2.2 Kehittämisprosessina uusi toimintamalli lukioyhteisölle.....	11
2.3 Miksi Järvenpään lukio tarvitsee ryhmäyttävää toimintaa?	12
3 RYHMÄYTTÄVÄ TOIMINTA JA SEN TEOREETTINEN PERUSTA.....	15
3.1 Ryhmäyttävä toiminta	15
3.2 Teoreettinen perusta ja käytetyt käsitteet.....	16
3.3 Yhteisöllisyys ja sosiaalinen pääoma hyvinvoinnin muodostajina.....	20
4 KEHITTÄMISPROSESSIN KUVAUS.....	24
4.1 Yhteistyöehdotus ja lukion tarpeeseen vastaaminen.....	24
4.2 Yhteistyöverkoston luominen	26
4.3 Kehittämisprosessin muotoutuminen ja esiselvitystyö	27
4.4 Toimintamateriaalin julkistaminen ja toimivuuden kokeilu	29
4.5 Toimintamallin käyttöönotto.....	30
4.6 Kyselyt palautteen keruun välineenä	32
5 KEHITTÄMISPROSESSIN ARVIOINTI.....	34
5.1 Toimintamateriaalin analyysi.....	34
5.2 Toimintamallin käyttöönoton ja materiaalin arviointi	36
5.2.1 Arvio toimintapäivien sisällöstä.....	37
5.2.2 Arvio toimintapäivien ohjauksesta.....	40
5.3 Kyselyjen avulla saadut tulokset ja niiden analysointi	42
5.3.1 Opiskelijakysely.....	43
5.3.2 Tutorkysely	45
6 JOHTOPÄÄTÖKSET KEHITTÄMISPROSESSISTA	47
6.1 Suunnittelu ja käytännön järjestelyt.....	47
6.2 Ryhmätoimintapäivät	49
6.3 Yhteistyö	51
6.4 Ryhmäyttävän toiminnan ohjaus.....	52
7 RYHMÄYTTÄVÄ TOIMINTA OSANA VARHAISKASVATUSTA	54
7.1 Vuorovaikutustaidot ja sosiaalinen kehitys.....	55
7.2 Lapsi päiväkodin yhteisössä.....	56

7.3 Leikki lapsen kehityksen tukena	58
8 KIRKKO RYHMÄYTTÄVÄN TOIMINNAN TOTEUTTAJANA.....	60
9 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	65
9.1 Tutkimuksen tulokset	65
9.2 Toimintamallin sovellettavuus muissa kohderyhmissä.....	68
9.3 Opinnäytetyöprosessin toteutus ja työnjako.....	69
9.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	70
9.5 Jatkotutkimusmahdollisuudet.....	71
LÄHTEET.....	73

LIITE 1: Ryhmäyttävät toimintapäivät. Toiminnan sisältö

LIITE 2: Keski-Uusimaan lehtiartikkeli ryhmäyttävistä toimintapäivistä

LIITE 3: Opiskelijakysely

LIITE 4: Kysely opiskelijatutoreille

LIITE 5: RIKKINÄINEN FAKSI ja muita ryhmätyöharjoituksia

1 JOHDANTO

Yhteisöllisyys ja osattomuus ovat käsi kädessä kulkevia, yhteiskuntaamme puhuttavia aiheita. Koulusurmat sekä muut vastaavanlaiset tapaukset voidaan tulkita ihmisten pahoinvoinnin, osattomuuden ja yhteisöllisyyden puutteen tuotteiksi. Muutkin asiat luovat omat vaikutuksensa, mutta yhteisöllisyyteen ja vuorovaikutustaitoihin meillä olisi mahdollisuus vaikuttaa, jos ottaisimme ne asiaksemme. Yhteisöllisyys, vertaiset ja erilaiset vertaisryhmät ovat hyvin tärkeitä lasten ja nuorten kasvun ja kehityksen kannalta.

Tutkimuksemme tuottaa ja käsittelee tietoa ryhmäyttävän toiminnan vaikutuksista lasten ja nuorten hyvinvointiin. Keskityimme vuorovaikutuksen tukemiseen, ryhmiin ja yhteisöihin liittymisen tukemiseen sekä lasten ja nuorten kasvun tukemiseen ryhmäyttävän toiminnan avulla. Lisäksi tutkimuksemme kuvaa ryhmäyttävän toimintamallin kehittämistä ja käyttöönottoa todellisessa ympäristössä. Tarkan kuvauksen ja arvioinnin avulla on pyritty helpottamaan ryhmäyttävän toimintamallin mahdollista käyttöönottoa muissa toimintaympäristöissä. Ryhmäyttävä toiminta on ryhmätoimintaa, jonka tarkoituksena on yrittää tehdä ryhmästä toimiva ja yhteistyökykyinen. Ryhmäyttävä toiminta koostuu erilaisista toiminnallisista harjoitteista. (Korhonen 2007, 52–53.)

Olemme kehittäneet yhteistyössä Järvenpään lukion kanssa ryhmäyttävän toiminnan mallin ja siihen liittyvän materiaalin, jotka tulivat lukion käyttöön. Materiaalin avulla lukio voi puuttua havaitsemaansa yhteisöllisyyden puutteen ongelmaan toteuttamalla ryhmäyttävää toimintaa ja ottamalla toimintamallin osaksi lukion toimintakäytäntöjä. Toimintamalli on myös saatettu käytäntöön järjestämällä ryhmäyttävä toimintaviikko lukion opiskelijoille. Ryhmäyttävän toiminnan malleja on käytössä erilaisissa toimintaympäristöissä, kuten kouluissa ja rippikouluissa. Lisäksi liitämme kokonaisuuteen varhaiskasvatuksen ja kristinuskon näkökulmat. Aiheemme käsittely keskittyy ihmisen kehityksen, oppimisen ja kasvun tukemisen kautta saavutettaviin vaikutuksiin, jossa ryhmäyttävän toiminnan olisi mahdollista toimia tukena. Päivähoito ja rippikoulu ovat koulujen lisäksi kaksi niin sanottua kohtaamispaikkaa, joissa molemmissa ryhmäyttävän toiminnan käyttö ihmisten kanssakäymisen tukemiseksi olisi hyödyllistä. Suomessa evankelisluterilainen kirkko on jo havainnut toiminnallisten menetelmien toimivuuden

nuorisotyössä ja erityisesti rippikoululaisten ryhmäyttämisessä (Kirkkohallitus 2001, 14, 22).

Tartuimme Järvenpään lukion esittämään yhteistyöehdotukseen ryhmäyttävän toimintamallin luomiseksi. Olimme innoissamme mahdollisuudesta päästä vaikuttamaan ja kehittämään jotain konkreettista ja käytännöllistä. Mielenkiintomme kohdistui myös mahdollisuuteen parantaa nuorten hyvinvointia. Aiheen laajentaminen yhdenlaiseksi lasten ja nuorten hyvinvoinnin tutkimukseksi tuntui sopivalta kehittämisprosessin jatkumolta.

2 RATKAISUMALLINA RYHMÄYTTÄVÄ TOIMINTA

Opinnäytetyössämme selvitämme ryhmäyttävän toiminnan vaikutuksia eri-ikäisten lasten ja nuorten hyvinvointiin. Keskitymme vuorovaikutuksen tukemiseen, ryhmiin ja yhteisöihin liittymisen tukemiseen sekä lasten ja nuorten kasvun tukemiseen ryhmäyttävän toiminnan avulla. Olemme asettaneet tutkimuksemme oletukseksi, että ryhmäyttävällä toiminnalla on positiivisia vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin, ja että se voi toimia yhtenä ratkaisumallina yhteisöllisyyden lisäämiseksi. Asettamamme oletuksen mukaan olemme lähteneet todentamaan väitettämme kehittämisprosessin avulla keräten laajaa aineistoa sekä toteuttamalla konkreettista toimintaa. Aineistot koostuvat jo olemassa olleista aineistoista, Järvenpäässä toteutetusta kouluterveyskyselystä ja Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijoiden tekemästä havainnointitutkimuksesta. Näiden aineistojen lisäksi keräsimme itse aineistoja käyttäen tiedonkeruumenetelminä haastatte-
luja, kyselyjä, palautekeskustelua ja havainnointia.

Opinnäytetyössämme katsomme tutkimuksellisesti tekemäämme kehittämisprosessia ja arvioimme prosessiamme kokonaisuudessaan käyttäen prosessiarvioinnin lähestymistapaa. Keskitymme opinnäytetyössämme pääasiassa lukioyhteisöstä kerättyihin aineistoihin ryhmäyttävän toiminnan vaikutuksista. Teemme laajaa prosessinkuvausta ja arvioimme prosessia. Kehittämisprosessinamme oli uuden toimintamallin kehittäminen Järvenpään lukiolle. Toimintamalli on ryhmäyttävä toiminta opiskelijoiden hyvinvoinnin lisäämiseksi. Ryhmäyttävän toiminnan malli ei ole uusi työmuoto, vaan sitä on käytetty jo vuosien ajan erityisesti seurakunnan nuorisotyössä. Prosessimme tarkoituksena olikin kehittää mallista yksilöity muoto juuri Järvenpään lukion käyttöön. Toimintamallin toteuttamisen tueksi kehitimme myös materiaalin, joka oli osa kehittämistyötämme. Lisäksi saatoimme toimintamallin konkreettisesti käytäntöön järjestämällä Järvenpään lukion ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoille ryhmäyttävät toimintapäivät, jotka suunniteltiin itse kehittämäämme toimintamateriaalin pohjalta.

Kehittämisprosessimme on opinnäytetyömme keskiössä, mutta tarkastelemme tutkimuksessamme ryhmäyttävää toimintaa ja sen vaikutuksia myös varhaiskasvatuksen sekä seurakunnissa tehtävän työn näkökulmista. Kokemus- ja teorian tiedon pohjalta määrittelemme oletettaviksi ryhmäyttävän toiminnan vaikutuksiksi yhteisöllisyyden lisääntymisen, sosiaalisen vuorovaikutuksen lisääntymisen, sosiaalisten taitojen oppimisen ja

osattomaksi jäämisen ehkäistymisen. Opinnäytetyössämme arvioimme, onko ryhmäytävän toiminnan menetelmällisellä käytöllä vaikutuksia hyvinvoinnin edistämiseen. Tarkastelemme määrittelemiämme vaikutuksia sekä teoreettisen tiedon pohjalta että toteuttamamme kehittämisprosessin kautta saatujen kokemustietojen perusteelta.

Tämän luvun alaluvuissa kerromme tutkimuksemme luonteesta, sen toteutuksesta ja tarkoituspohjasta. Lisäksi esittelemme tekemämme kehittämisprosessin ja tarpeen, johon sillä on pyritty vastaamaan.

2.1 Tutkimuksen luonne ja tiedonkeruumenetelmät

Opinnäytetyöprosessimme tarkoitus oli kehittää toimintamalli ja materiaali, jonka avulla ryhmäyttävää toimintaa voi toteuttaa. Opinnäytetyömme on myös tutkimus, jonka tarkoituksena on kartoittaa ryhmäytävän toiminnan vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin. Opinnäytetyömme ja sitä varten toteuttamamme prosessi ovat luonteeltaan kehittäviä. Kehittävällä tarkoituksella haetaan käytännöllisiä ratkaisuja hyödyn aikaansaamiseksi (Hirsjärvi, Remus & Sajavaara 2009, 137). Tutkimuksemme on moniaineistoinen ja itse keräämämme vaikutuksia koskeva aineisto on kerätty laajana kyselynä. Tutkimuksemme vastaa siis osittain kvantitatiivisen tutkimuksen mallia, joten tutkimuksemme luonteeseen sopii hypoteesin eli oletuksen asettaminen osaksi tutkimuskysymystämme. Tutkimuksemme tarkoitukset ja asettamamme hypoteesi ovat ohjanneet menetelmällisiä valintojamme.

Järvenpään lukion kanssa yhteistyössä toteutettu kehittämisprosessi on tutkimuksemme tärkeässä, kehittävässä ja tietoa tuottavassa osassa. Sen vuoksi kuvaamme koko prosessin kulun ja arvioimme sitä systemaattisesti käyttäen arvioinnin kehyksinä prosessiarvioinnin menetelmää. Prosessiarvioinnin lähtökohtana on tarkastella toimintaa, jonka kautta pyrkimyksiä toteutetaan. Tarkastelemme siis kehittämisprosessin kulkua ja omaa toimintaamme saadaksemme tietoa millaisen toiminnan kautta saavuttamamme tulokset ja vaikutukset ovat syntyneet. (Seppänen-Järvelä 2004, 19.) Lopuksi arvioimme ryhmäytävän toiminnan vaikutuksia teoreettisen tiedon sekä itse keräämämme aineistojen pohjalta.

Tutkimuksemme on moniaineistoinen ja monimenetelmällinen, koska olemme käyttäneet tiedonkeruuseen sekä laadullista että määrällistä tutkimusta. Olemme keränneet aineistoa koko prosessin kulun ajan eri menetelmiä hyödyntäen. Kaiken keräämämme aineiston olemme käsitelleet niiden aineistokohtaisten edellytysten mukaisesti.

Alussa saimme yhteistyökumppaneiltamme tietoa, joka todensi ryhmäyttävän toiminnan tarpeen lukioyhteisössä. Hyödynsimme näitä aineistoja kehittämisprosessissamme. Halusimme myös itse selvittää lukiolaisten kaverisuhteita ja heidän mielipiteitään ryhmäyttävän toiminnan ottamisesta osaksi lukion toimintatapoja. Näihin kysymyksiin haimme vastauksia standardoidulla opiskelijakyselyllä, jonka vastaajat muodostivat otoksen Järvenpään lukion opiskelijoista. Kysely toteutettiin aivan prosessimme alussa, ja sen tuloksista on kerrottu jäljempänä. Prosessimme alkuselvityksen aikana hyödynsimme tiedonkeruumenetelmänä myös haastatteluja. Toteutimme kaikki haastattelut teemahaastattelun periaatteella. Haastattelujemme aihepiirit olivat siten tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto puuttui (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 208). Valitsimme haastattelutyypiksi teemahaastattelun, koska tiesimme mihin aiheeseen haluamme keskittyä, mutta halusimme antaa haastattelun aikana mahdollisuuden avoimelle keskustelulle. Haastattelimme henkilökohtaisesti Seurakuntaopiston draama- ja teatterityön linjan opettajaa, Anne Vesteristä, Riihimäen seurakunnan johtavaa nuorisotyöntekijää Jaakko Malista sekä Järvenpään lukion tutortoiminnan ohjaajaa Seija Aartoa. Heidän lisäksi haastattelimme lukion neljää opinto-ohjaajaa sähköpostitse, ja saimme vastaukset kahdelta heistä. Teemahaastattelujen avulla pyrimme hankkimaan muun muassa kokemustietoa ryhmäyttävän toiminnan käytöstä sekä tietoa asioista, jotka meidän kannattaisi ottaa huomioon järjestäessämme ryhmäyttävää toimintaa. Toteutimme teemahaastattelut yksilöhaastatteluina yhtä lukuun ottamatta. Järvenpään lukion opiskelijatutoreiden haastattelun toteutimme ryhmähaastatteluna sen tehokkuuden ja ryhmän antaman tuen vuoksi. Tutoreiden haastattelulla tavoitimme tiedon ryhmäyttävän toiminnan tarpeellisuudesta lukiolle. Ryhmähaastattelu äänitettiin ja litteroitiin. Haastatteluaineistojen tuloksia on esitetty laajemmin jäljempänä.

Kehittämisprosessin edetessä järjestimme yhteistyössä Järvenpään lukion kanssa ryhmäyttävän toimintaviikon Järvenpään lukion ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoille. Toimintaviikosta keräsimme aineistoa päivittäin havainnoimalla ja pyytämällä palautetta osallistujilta. Toteutimme havainnoinnin osallistuvan havainnoinnin menetelmällä

käyttäen sekä täydellistä osallistumista että havainnoijana osallistumista (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 216–217). Näiden osallistumisen asteiden vaihtelu kävi luonnollisesti, koska toimintapäivien kulku oli jaettu suurryhmässä tehtäviin harjoitteisiin ja pienryhmätyöskentelyyn. Dokumentoimme havaintomme ja vastaanottamamme palautteen päivittäin.

Ryhmäyttävien toimintapäivien jälkeen keräsimme jälkiselvityksenä viimeisen aineistomme, jonka avulla pyrimme keräämään kokemusperäistä tietoa ryhmäyttävän toiminnan vaikutuksista. Jälkiselvityksen päätimme toteuttaa käyttämällä aineistonkeruumenetelmänä kyselyä. Laadimme kaksi eri sähköistä kyselyä, toisen Järvenpään lukion ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoille ja toisen lukion opiskelijatutoreille. Kaikkien prosessin aikana keräämiemme aineistojen analysointi ja arviointi on esitetty yksityiskohteisemmin opinnäytetyömme osassa 4.

2.2 Kehittämisprosessina uusi toimintamalli lukioyhteisölle

Järvenpään lukio sijaitsee Järvenpään keskustan tuntumassa. Se on noin tuhannen ihmisen yhteisö, jonka opiskelijat tulevat eri puolilta Keski-Uusimaata. Järvenpään lukio on tunnustetusti toiminut nykyaikaisen oppimisympäristön kehittämisen edelläkävijänä ja sen toimintaa ohjaavat yksilöllisyyden, yhteisöllisyyden ja vastuullisuuden periaatteet (Järvenpään lukio 2008). Järvenpään lukio on nykyiseen suomalaiseen tapaan luokaton, kurssimuotoinen lukio.

Vuosittain Järvenpään lukiossa aloittaa 300 opiskelijaa, jotka tulevat monesta eri yläkoulusta. On havaittu, että teknisesti opintojen aloittaminen ja siihen ohjaaminen sujuvat melko hyvin. Sen sijaan opiskelijoilla on ongelmana uuteen ja suureen yhteisöön sopeutuminen, mikä näkyy sosiaalisena arkuutena ja uusien sosiaalisten suhteiden solmimisen vaikeutena. Järvenpään lukio toivoi ratkaisua uusien opiskelijoidensa sopeutumiseen uuteen yhteisöön ja ympäristöön. Lisäksi opiskelijoiden välisen yhteisöllisyyden lisääminen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen tukeminen auttavat pääsemään osallisuuden ja sosiaalisuuden lisäämisen tavoitteisiin, joita lukiolla havaittiin myös tarvittavan.

Järvenpään lukio esitti toiveen uusille opiskelijoille järjestettävästä tutustumistaapahtumasta, johon kuuluisi iloisia tutustumisleikkejä, rentoutumisharjoituksia sekä ryhmäytettäviä harjoituksia keskusteluineen. Lukio kuitenkin tarvitsi välineitä ja menetelmiä siihen, että se pystyisi vastaamaan havaittuihin ongelmiin nyt ja tulevaisuudessa.

2.3 Miksi Järvenpään lukio tarvitsee ryhmäyttävää toimintaa?

Opinnäytetyömme kehittämisprosessin tarkoituksena on pyrkiä vastaamaan havaittuihin haasteisiin ja etsiä mahdollinen ratkaisumalli lukion tarpeeseen. Prosessin edetessä saimme tietoa ja vahvistusta siihen, minkä vuoksi Järvenpään lukiolle olisi hyödyksi käyttää ryhmäyttävää toimintaa vastatakseen lukioyhteisössä esiin tulleisiin haasteisiin.

Järvenpään lukiossa tehty havainto joidenkin opiskelijoiden sopeutumisen vaikeuksista on esitetty edellä, ja tätä havaintoa tukee myös Diakonia-ammattikorkeakoulun Degree Programme in Social Services -opiskelijoiden (jäljempänä DSS-opiskelijat) tekemä havainnointitutkimus Järvenpään lukion opiskelijoista. Havainnointitutkimuksen päätaivoitteina oli tarkastella opiskelijoiden keskinäistä vuorovaikutusta, lukion yleistä ilmapiiriä sekä sosiaalisen kanssakäymisen perusrakennetta. Lisäksi opiskelijat vertasivat käyttäytymistä omiin kulttuureihinsa, sillä lähes kaikki havainnoijista olivat tulleet maailman eri kolkista. DSS-opiskelijat havaitsivat, että yksinään oleminen on meidän kulttuurissamme melko yleistä ja ympärillä olevat ihmiset antavat yksinäisten olla rauhassa. Muiden kulttuurien edustajat kertoivat, että heidän kulttuurissaan yksinäistä ihmistä katsotaan oudoksuen ja hänet vedetään heti ryhmään mukaan. Suomessa annamme kohteliaisuuttamme ihmisen olla yksin. Näin myös omasta ryhmästämmä tulee turvallisempi, kun se pysyy muuttumattomana. DSS-opiskelijat havaitsivat Järvenpään lukiossa paljon myönteistä kanssakäymistä, mutta myös itsekseen paljon aikaa viettäviä yksilöitä. (Ayodeji, Djabanor, Masih, Mustafa, Shrestha & Waja 2009, 33.)

Lisäksi vuonna 2008 Järvenpäässä valmistuneen kouluterveyskyselyn tulokset osoittavat haasteita, joihin olisi mahdollista ainakin osittain vastata ryhmäyttävän toiminnan keinoin. Kouluterveyskysely tehtiin peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisille sekä lukion 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoille. Kyselyn avulla saatiin selville monia asioita nuorten elinoloista, koulunkäynnistä, terveydestä, terveystottumuksista, terveysosaamisesta ja oppi-

las- tai opiskelijahuollosta. Kouluterveyskyselyn tuloksista käy ilmi muun muassa, että ilman läheistä ystävää oli yhä useampi lukion oppilas. Hälyttävää tutkimuksessa oli myös keskivaikean ja vaikean masentuneisuuden yleistyminen lukiolaisten parissa. (Harju, Jokela, Kinnunen, Luopa, Pietikäinen, Puusniekka, Rauhala, & Sinkkonen 2008, 21, 25.) Järvenpään lukion opiskelijoiden vanhemmat ovat olleet huolestuneita lastensa hyvinvoinnista, mikä on ollut kouluterveyskyselyn mukaan aiheellista.

Oman haasteensa lukion aloittamiselle aiheuttaa lukio-opiskelun luokaton järjestelmä sekä opiskelijoiden saapuminen monista eri yläkouluista. Lukio-opiskelun luokattomuus tarkoittaa sitä, että opiskelijoilla ei ole pysyvää opiskeluryhmää, johon he voisivat kiinnittyä. Luokattomuudella pyritään korostamaan ihmisen yksilöllisyyttä ja valinnanvapautta. Ihminen on kuitenkin sosiaalinen olento ja tarvitsee ympärilleen ryhmän, johon voi sanoa kuuluvansa muutenkin kuin nimellisesti. Lisäksi kaikilla lukion aloittavilla ei välttämättä ole yhtään ystävää, kuten käy ilmi myös yhdelle ryhmälle teettämästämme opiskelijakyselystä. Kyselyn avulla kartoitimme ensimmäisen vuoden opiskelijoiden kaverisuhteita koulun sisällä. Nämä opiskelijat olivat opiskelleet lukiossa jo melkein kokonaisen lukuvuoden, sillä teimme kyselyn maaliskuun lopussa. Kyselymme avulla saimme selville, että kahdestakymmenestä vastanneesta yhdellä ei ollut yhtään ystävää lukiossa. Tämän vuoksi asetimme syksyn 2009 ryhmäyttävän toiminnan yhdeksi tavoitteeksi sen, että jokainen ihminen saisi edes yhden ihmisen, jota hän voi vastaan tullessaan tervehtiä.

Järvenpään lukiolla opiskelijoiden yhteisöllisyyden vajuus vaikuttaa opiskelijoiden hyvinvointiin. Yhteisöllisyyttä ja sen muodostumista tukemalla pyritään lisäämään sosiaalista vuorovaikutusta sekä ehkäisemään mahdollista osattomuutta. Yhteisö koostuu yksilöistä, jotka toimivat keskenään ja joilla on jossakin suhteessa jotakin yhteistä, esimerkiksi jäsenyys perheessä tai ryhmässä. Yhteisöjä, jotka lisäävät jäsentensä sosiaalista pääomaa, voi kutsua yhteisöllisiksi. Tällaisiksi yhteisöiksi ovat osoittautuneet sellaiset, joiden jäsenillä on yhteisiä arvoja, normeja, yhteisiä tarpeita ja päämääriä. Yhteisöllisyys syntyy yhteisön jäsenten keskinäisestä luottamuksesta, avoimesta kommunikaatiosta, vuorovaikutuksesta, osallistumisesta ja oppimisesta. Täten yhteisöllisyyden kehittämiseen tarvitaan ihmisten läsnäoloa, yhteistä aikaa ja paikkaa, yhteisiä rutiineja, pysyvyyttä ja kohtaamistilanteita. Ryhmäyttävä toiminta tarjoaa juuri näitä yhteisöllisyyden kehittämiseen tarvittavia osatekijöitä. Lisäksi yhteisöllisyyden kehittämiseksi yksi-

lön täytyy voida tuntea, että hän kuuluu yhteisöön, tuntee itsensä tarpeelliseksi, hyväksytyksi ja arvokkaaksi. (Opettajan verkkopalvelu 2008.) Lukio-opiskelun luokattomuus on yksi yhteisöllisyyden syntymistä estävä tekijä ja siten haaste lukiolle. Seurakunnassa yhteisöt tarkoittavat nuorille usein rippikoululeirin ryhmää sekä nuortenilloissa käyvää joukkoa. Rippileirillä nuoren ryhmäytyminen ja yhteisöön kuulumisen tunne ovat huomioitavia asioita. Rippikoulusuunnitelmaankin on kirjattu, että nuoren kehitysvaiheeseen kuuluu ryhmän, erityisesti oman kaveripiirin, kokeminen tärkeäksi voimavaraksi. Yhteisöllisyyteen ja sen vahvistamiseen panostetaan rippikoulussa. (Kirkkohallitus 2001.)

Kun Järvenpään lukiossa havaittiin haasteelliset asiat, henkilökunta tarttuivat toimeen pyrkimyksensä ratkaista ongelmia ja parantaa opiskelijoidensa hyvinvointia. Ryhmäyttävä toiminta on yksi mahdollinen ratkaisu näihin kaikkiin edellä mainittuihin haasteisiin. Ryhmäyttävän toiminnan järjestämisen tavoitteina oli saada uudet oppilaat sopeutumaan uuteen ympäristöön ja yhteisöön lisäämällä yhteisöllisyyttä ja tukemalla sosiaalista vuorovaikutusta. Ryhmätoiminnalla pyrittiin lisäämään oman ohjausryhmän yhteisöllisyyttä sekä luomaan vertaisryhmä, jotta opiskelijat voivat kokea kuuluvansa johonkin ryhmään. Vertaisryhmät, koulu- ja ystäväpiirit ovat nuorille hyvin tärkeitä heidän identiteettinsä kehittymisen kannalta (Repo-Kaarento 2007, 22). Järvenpään lukio tarvitsi välineitä, menetelmiä ja yhteistyökumppaneita, joiden avulla he voivat ratkaista havaittuja ongelmia nyt ja tulevaisuudessa. Ryhmäyttävän toiminnan tuottamat hyödyt ja menetelmän edut tulevat esiin kehittämisprosessin arvioinnissa.

3 RYHMÄYTTÄVÄ TOIMINTA JA SEN TEOREETTINEN PERUSTA

Koko teoreettinen viitekehys, jonka pohjalle olemme rakentaneet opinnäytetyömme, keskittyy ihmisen tarpeeseen olla sosiaalisessa kanssakäymisessä ja olla osa yhteisöä, tuntee kuuluvansa johonkin. Ihmisen on tärkeää kuulua johonkin ryhmään tai yhteisöön, koska yksilön elämä saa merkityksen muiden ihmisten kautta. Ihmisen kehitys tarvitsee myös muita ihmisiä, sillä persoonallisuus muodostuu ja nousee esiin ihmissuhteiden vaikutuksesta. (Kopakkala 2005, 16.) Käsittelemme teoreettisessa viitekehyksessä ihmisyttä kokonaisuudessaan, emmekä siis tässä kohtaa tee eroa ikäkausien ja kehitysvaiheiden välille. Olemme toki ottaneet huomioon varhaiskasvatuksen sekä kristillisen näkökulman, joista kerromme tarkemmin osissa 7 ja 8.

Tässä osassa määrittelemme ryhmäyttävän toiminnan ja ryhmäyttämisen käsitteet. Lisäksi tuomme esiin ryhmäyttävän toiminnan teoreettisen perustan, jonka avulla hahmotamme koko opinnäytetyömme tarkoitusta. Lopuksi käsittelemme yhteisöllisyyden ja sosiaalisen pääoman tärkeyttä hyvinvoinnin muodostajina eri teoreetikoiden ajatusten ja tutkimustietojen pohjalta.

3.1 Ryhmäyttävä toiminta

Käytämme opinnäytetyössämme kahta käsitettä kuvatessamme ryhmäyttävää toimintaa. Toinen on ryhmäyttävä toiminta ja toinen ryhmäyttäminen. Pääasiassa käytämme käsitettä ryhmäyttävä toiminta, koska se on mielestämme neutraali ja paremmin kuvaava. Se on mielestämme paras käsitteellinen ratkaisu, koska se ei luo ajatusta ylhäältä alaspäin tapahtuvasta toiminnasta. Ryhmäyttäminen -käsitettä käytämme ainoastaan puhuessamme ryhmäyttävän toiminnan teoriasta, sillä se tarkoittaa samaa kuin kirjailija Mikko Aallon käyttämä sana ryhmäytys.

Ryhmäyttäminen on ryhmätoimintaa, jonka tarkoituksena on yrittää tehdä ryhmästä toimiva ja yhteistyökykyinen. Ryhmäyttäminen koostuu erilaisista toiminnallisista harjoitteista, joiden avulla pyritään saamaan ryhmä toimimaan konkreettisen tekemisen kautta. Ryhmässä opitaan yhdessä olemisen taitoja, sosiaalisia taitoja sekä kehitetään ongelmanratkaisutaitoja. Työmenetelmänä ryhmäyttävää toimintaa käytetään yleensä

sellaisen ryhmän kanssa, jonka jäsenet eivät entuudestaan tunne toisiaan. (Aalto 2000, 22–23; Turja 2005.)

Ryhmäyttämisen avulla ennakkoluulot vähenevät, turvallisuuden tunne ja viihtyvyys lisääntyvät. Ryhmäyttävän toiminnan avulla on mahdollista saavuttaa turvallinen vertaisryhmä, jossa erilaisuuden sietokyky, empatiakyky, luovuus ja luottamus ovat vahvasti esillä (Rokka 2003, 7). Turvallisuuden tunne on hyvin tärkeää varsinkin uuden ryhmän aloittaessa. Turvallinen ryhmä tarkoittaa, että ihmisen identiteettiä uhkaavia tekijöitä on mahdollisimman vähän. Ohjaajan tulee siis luoda ryhmään sellainen ilmapiiri, että kenenkään ryhmäläisen ei tarvitse missään vaiheessa tuntea mitään turvattomuutta aiheuttavia tunteita: pelkoa, häpeää, syyllisyyttä tai arvottomuutta. Käytännössä turvallinen ryhmä, turvallisessa ryhmässä eläminen ja toimiminen ruokkivat ryhmän jäsenten halua rakentaa turvallisuutta edelleen ja nauttia ryhmän tuomasta hyvästä olostta. Kun sosiaalinen ilmapiiri on hyväksyvä, työskentely on helpompaa. (Korhonen 2007, 52–53.) Mikko Aalto on laatinut ryhmäturvallisuusteorian, jonka mukaan yleensä ryhmien, esimerkiksi luokkaryhmien, turvallisuusasteet voidaan ilmaista kahdeksassa eri asteessa. Aallon (2000, 22–23, 69) mukaan ryhmäyttämisen vaikuttaa turvallisuuteen, joka kasvaa ryhmän kehityksen mukana asteittain. Ryhmän turvallisuus vaikuttaa positiivisesti myös oppimiseen sekä yhteisöllisyyden lisääntymiseen.

Ryhmäyttämisen teoriaa, ryhmän kehitysvaiheita sekä ryhmän perusolettamustiloja käsittelemme laajemmin ryhmäyttävässä toimintamateriaalissa (liite 5). Kyseisiä teorioita olemme käyttäneet kootessamme toimintamateriaalille teoreettista viitekehystä.

3.2 Teoreettinen perusta ja käytetyt käsitteet

Tutkimuksemme liittyy sosiaalipedagogiseen viitekehukseen, sillä sosiaalipedagogiikka ymmärretään erityisesti lapsuus- ja nuoruusajan hyvinvoinnin tukemisen oppina. Pyrkimyksemme tuottaa tietoa ryhmäyttävän toiminnan mahdollisuudesta toimia lasten ja nuorten hyvinvoinnin lisäämisen välineenä vastaa sosiaalipedagogiseen oppiin. Sosiaalipedagogiikka pohjaa myös ajatukseen, että ihminen on sosiaalinen ja yhteisöllinen olento. Tutkimuksessa korostammekin yhteisöihin ja ryhmiin liittymisen tukemista ryhmäyttävän toimintamallin kautta. Sosiaalipedagogisen toiminnan tavoitteena on etsiä

ja rakentaa sellaisia yhteisöjä, jotka antavat jokaiselle ihmiselle mahdollisuuden toteuttaa itseään ja ihmisenä olemisen oikeuttaan. Työmme sosiaalipedagogiseen viitekehykseen sisältyy osittain myös freireläinen ajattelutapa, joka perustuu ihmisten omaan osallistumiseen, dialogiin ja päätöksentekoon. (Kurki 2001, 115–118.) Sosiaalipedagogisen ymmärryksen perusteelta liitämme melko laajan käsitteistön tutkimuksemme teoreettiseksi perustaksi.

Ryhmyttämistä käsitellessämme liitämme osallisuuden näkökulman ryhmäyttävän toiminnan käsitteisiin. Osallistamisen ja osalliseksi tulemisen perusajatuksena on saada ihmisen kokemukset, tiedot, taidot, tunteet ja asenteet toimimaan. Perimmäisenä tarkoituksena on saada ihmisen oma ääni kuuluviin ja päätösvalta mahdollisimman paljon ihmiselle itselleen häntä itseään koskevissa asioissa. (Hyppönen & Linnossuo 2002, 12–13.) Lasten ja nuorten kannalta päätösvalta heidän omista asioista on kuitenkin aiheellisesti asetettu tiettyjen rajojen sisälle. Lasten päätösvaltaa ja osallisuutta on kuitenkin pyritty tehostamaan esimerkiksi päivähoiton ympäristöissä esimerkiksi lapsilähtöisen ajattelutavan perusteella. Konkreettisesti lasten osallisuuden lisäämiseen on pyritty järjestämällä muun muassa lasten kokouksia, jossa kuullaan lasten ääntä, huomioidaan kaikkien mielipiteet ja ehdotukset esimerkiksi päiväkodin tapahtumien suunnittelussa tai ihan arjen asioissa. Osallisuuden lisäksi tällaiset toimintakäytännöt lisäävät myös yhteisöllisyyttä. (Rasku-Puttonen 2006, 112–113.) Osallisuuden luomiseksi voidaan lisäksi käyttää erilaisia toiminnallisia menetelmiä. Erilaisten harjoitteiden avulla pyritään aktivoimaan ihmisiä. Aktivoinnin tarkoituksena on muuttaa osallistava toiminta osallisuudeksi, jotta ihminen olisi toimija ja kokisi olevansa osa ryhmää. Ihmisten aktivoinnin onnistuminen vaatii tarpeeksi turvallista ja innostavaa ryhmää, joka on mahdollista saavuttaa erilaisten leikkien ja ryhmätoimintaharjoitteiden avulla. (Hyppönen & Linnossuo 2002, 12–13.)

Syrjäytymisen ongelman on mahdollista syntyä, mikäli ihminen ajautuu pois yhteiskunnan keskeisiltä toiminta-alueilta, kuten koulutuksesta, työstä, sosiaalisista suhteista, osallisuudesta ja vaikuttamisesta (Pölkki 2001, 126). Se ei kuitenkaan ole aina täysin totta, sillä elämä, jota voisi ulkoapäin katsoen kuvata huonoksi, saattaakin osoittautua hyvin onnelliseksi ja tasapainoiseksi. Syrjäytymisen käsite on siis vaikeaselkoinen ja saattaa antaa väärän kuvan. Osallisuuden vastakohta, osattomuus, on lähempänä käsitettä, jolla pyrimme kuvaamaan yksilöä, joka saattaa jäädä osattomaksi esimerkiksi sosiaa-

lisista suhteista. Käytämme tutkimuksessamme osattomuuden käsitettä kuvatessamme yksilöiden jäämistä ryhmän ulkopuolelle tai uhkaa siitä. Järvenpään lukion henkilökunta sekä vanhempainyhdistys ovat nähneet osattomaksi jäämisen ja sen mahdollisesti tuottaman koulupudokkuusuhan olevan mahdollisia haasteita, mikäli yhteisöllisyyden ja sosiaalisen vuorovaikutuksen tukemiseen ei tartuta. Olemme itse samaa mieltä.

Ihmisen sosiaalisella kehityksellä tarkoitetaan vuorovaikutukseen liittyviä taitoja ja valmiutta liittyä ryhmiin. Sosiaaliset taidot ovat osa ihmisen sosiaalista kehitystä. Sosiaaliset taidot ovat käyttäytymisen muotoja, joita tarvitaan sosiaalisen vuorovaikutuksen ja yhteistoiminnan tilanteissa. Sosiaaliset taidot ovat pääosin opittuja, joten ihminen voi oppia sosiaalisia taitoja koska tahansa elämänsä aikana. (Laine 2005, 115–116.) Ihmisen sosiaalinen kehitys alkaa pienestä vauvasta, koska lapsi kehittyy osana omaa kulttuuriympäristöään ja hänellä on syntymästään saakka valmius sosiaalisiin siteisiin. Tällä tavoin ihminen asteittain sosiaalistuu oman kulttuuriympäristönsä toimivaksi jäseneksi. Ihmisen sosiaalista kehitystä voidaan ymmärtää kahden kehityspsykologisen teorian pohjalta. Kiintymyssuhdeteoria (John Bowlby 1907–1990) korostaa pienen lapsen kiintymyssuhteen merkitystä ja ennen kaikkea suhdetta ensimmäiseen hoitajaan kaiken persoonallisen ja sosiaalisen kehityksen pohjana. Toisen teorian mukaan persoonallisuuden ja sosiaalisen kehityksen taustalla ovat enemmän vertaissuhteiden vaikutukset kuin vanhemmat. Tutkija Judith Harris (2000) korostaa, että vanhempien rinnalla tai jopa vahvempina vaikuttajina ovat vertaisryhmät. Tätä teoriaa kutsutaan ryhmäsosialisaatioteoriaksi. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 116–117.)

Ihmisen sosiaalinen kehitys jatkuu läpi elämän. Kouluiässä lapsi viettää yhä enemmän aikaa ystäviensä ja koulutovereidensa kanssa ja hänen sosiaaliset suhteensa laajenevat. Ihminen alkaa pitää tärkeämpänä sitä, miten vertaiset suhtautuvat häneen. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 154.) On havaittu, että samanlaisessa elämäntilanteessa olevat ihmiset kokevat toistensa tuen ja kanssakulkemisen merkittävänä voimavarana (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007). Vertaisryhmään kuuluminen on jo sinänsä palkitsevaa, sillä kaveriporukka tarjoaa ajanvietettä, kumppanuutta ja tunteen johonkin kuulumisesta. Lisäksi vertaisryhmässä tapahtuvan sosiaalisen vertailun kautta nuori oppii paljon itsestään ja rakentaa sen avulla minäkuvaansa. (Salmivalli 2000, 33.)

Riskitekijöitä ovat joidenkin lasten tai nuorten jääminen vertaisryhmän tai yhteisön ulkopuolelle. Ulkopuolelle jääminen voi aiheuttaa pettymyksen tunnetta ja sosiaalisten taitojen vajavuutta. Pahimmillaan tällainen voi lisätä syrjäytymisriskiä. (Ikonen 2006, 165.) Tämä korostuu erityisesti nuoruusiässä, jolloin vertaisten merkitys ja nuoren tarve irrottautua vanhemmistaan kasvaa. Nuoruusiässä on tyypillistä kapinoida vanhempia, opettajia ja auktoriteetteja vastaan. Nuori haluaa löytää oman identiteettinsä ja ryhmän avulla se voi onnistua helpommin. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 154, 181–187.) Niin kutsutut vapaaehtoiset ryhmät toimivat näillä periaatteilla nuorten parissa, mutta aina löytyy lapsia ja nuoria jotka eivät jostain syystä sovi joukkoon tai eivät ole kehittyneet sosiaalisesti kiinnittyäkseen itsenäisesti mihinkään ryhmään. Ongelmaan voi löytää ratkaisun juuri ryhmäyttävästä toiminnasta.

Vertaiset ovat samassa elämäntilanteessa tai samankaltaisia elämäntilanteita kokeneita yksilöitä, jotka tukevat toisiaan. Vertaiset voivat olla esimerkiksi päiväkodissa samikäisten päiväkotiryhmä, lukiossa oma opintoryhmä, kaveriporukka tai vaikka harrasteryhmä. Uusi tutkimustieto osoittaa lasten ja nuorten vertaisryhmien olevan tärkeitä heidän oppimisensa kannalta. Vertaissuhteet mahdollistavat vertaisoppimisen ja lapsi tai nuori oppii ryhmässä sosiaalisia taitoja. Jo pienet lapset omaksuvat toimintamalleja, jotka kehittyvät leikeissä ja muissa vuorovaikutussuhteissa. Tätä kautta he rakentavat osaamistaan toimiakseen yhteisöissä ja vuorovaikutussuhteissa toisten ihmisten kanssa. Yhteisön jäsenenä oleminen mahdollistaa monien sosiaalisen elämän kannalta keskeisten taitojen oppimisen, kuten jakamisen, toisten ystävällisen kohtelun, itsensä ilmaisun, roolin oton ja vuorovaikutustaitojen harjaantumisen. (Rasku-Puttonen 2006, 123; Ikonen 2006, 149.)

Erik H. Erikson kuvaa teoriassaan ihmisen psykososiaalista kehitystä. Hänen mukaansa ihminen käy läpi elämänsä aikana kahdeksan psykososiaalista kriisivaihetta, joihin jokaiseen liittyy kehityshaaste. Eriksonin teoria perustuu ajatukseen, että kriisin onnistunut läpikäyminen on seuraavan kehityshaasteen onnistumisen edellytys. Epäonnistuminen kriisissä johtaa siihen, että ihmisen valmiudet eivät kehity ja seuraavasta vaiheesta selviytyminen on hänelle vaikeaa. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 101–102.) Persoonallisuuden kehitysvaiheet ja niiden kriisit kulkevat minä-kuvan, oman identiteetin, vertaissuhteiden luomisen sekä sosiaalisen kehityksen rinnalla. Kehitysvaiheen epäonnistumisessa ihminen voi niin sanotusti pudota kehityksessä vertaistensa kelkasta. Tällöin ihmis-

ten hyväksyminen ja suvaitsevaisuus toisiaan kohtaan laitetaan koetukselle, joka näkyy erityisesti vertaisryhmissä.

3.3 Yhteisöllisyys ja sosiaalinen pääoma hyvinvoinnin muodostajina

Erik Allardtin mukaan hyvinvointi on tila, jossa ihmisen on mahdollisuus tyydyttää perustarpeensa. Hyvinvointi muodostuu elämänlaadun ja elintason tarpeiden tyydyttämisestä. (Allardt 1976, 32.) Hyvinvointi on laaja käsite, jolle on monia määritelmiä. Kaiken lukemamme pohjalta hyvinvointiin kuuluu mielestämme sekä aineellista vaurautta, että henkisiä asioita, kuten ihmissuhteet ja turvallisuus. Ihmisen hyvinvointiin liittyvät monet asiat ja eri ihmiset tuntevat hyvinvointinsa rakentuvan eri asioiden pohjalta. Joku ajattelee esimerkiksi onnellisen ihmissuhteen tuottavan niin kattavan hyvinvoinnin tunteen, että hän ei koe esimerkiksi huonon taloudellisen tilanteen vaikuttavan liian negatiivisesti hänen hyvinvointiinsa.

Ihmiskunnan historiassa yhteisöllisyydellä on ollut suuri merkitys. Ihmisen kehityksen ja selviytymisen kannalta yhteisöllisyys on yksi keskeinen asia, joka on aikojen alusta turvannut lajimme säilymisen. Mauno Niskanen käsittelee artikkelissaan yhteisöllisyyden historiallista kulkua ja todistaa yhteisöllisyyden olleen aiemmin erilaisessa asemassa ihmisten keskuudessa kuin nykyaikana. Toisen maailmansodan jälkeinen kaupungistuminen ja siihen liittyvä sisäinen muuttoliike vähensivät suvun ja perheen merkitystä yhteisönä. Nykypäivänä työ- tai opiskeluyhteisö saattaa olla ainoa yhteisö, johon ihminen kuuluu. Yksilöllisyyttä alettiin korostaa opetuksen puolella, kun Suomeen rakennettiin koulutusjärjestelmä tuottamaan osaavia yksilöitä. 1980-luvulla toteutettu luokattoman lukion järjestelmä rikkoi ainakin osittain koulujen yhteisöllisyyteen pohjaavan kasvatuserinteen. Yksilöllisyys näyttää tulleen jäädäkseen. (Niskanen 2009, 53–55.) Toisaalta yhteisöllisyyden puolesta on jälleen alettu toimimaan, esimerkiksi koulusurmat ja talouskriisi ovat herättäneet jälleen kaipuun yhteisöllisyyteen, josta etsitään ”lääkettä” syrjäytymistä vastaan. Uudenlaiset, yhteisölliset kasvatuserintämallit, yhteisölliset työskentelytavat työpaikoilla, yhteisöhoito sekä yhteisöllisyyden tukeminen kouluissa voivat viedä meitä jälleen parempaan suuntaan.

Yhteisöjä ja yhteisöllisyyttä korostetaan, koska ihminen on sosiaalinen olento, jonka psyykkinen tasapaino riippuu olennaisella tavalla siitä sosiaalisesta ympäristöstä, jossa hän on. Abraham Maslow loi teorian ihmisten tarvehierarkiasta 1950-luvulla. Teorian johtavana ajatuksena on tarpeiden ja motiivien hierarkkinen järjestyminen, mikä tarkoittaa sitä, että hierarkiassa alempana olevien tarpeiden tulee olla jollain tavoin tyydytetyksi ennen kuin ihminen voi toimia hyvin seuraavalla tasolla. Tutkimuksemme kannalta kiinnostuksemme Maslowin tarvehierarkiaan keskittyy ihmisen vuorovaikutuksen tarpeeseen ja haluun kuulua erilaisiin yhteisöihin. (Dunderfelt, Laakso, Peltola & Vidjeskog 1993, 105–107.) Yhteenkuuluvuuden ja rakkauden tarpeet ovat tarvehierarkiassa keskivaiheilla ja se liitetään ihmisen perustarpeisiin. Jokaisen tarpeen kohdalla voi miettiä, mitä tapahtuu jos se ei tule tyydytetyksi. Esimerkiksi ihminen, joka on jäänyt ilman sosiaalista vuorovaikutusta ja rakkautta, voi menettää kokonaan elämänhalunsa.

Erik Allardt (1976) puhuu ihmisen tarpeista ja resursseista. Ihmisen tarpeet hän on jaotellut kolmeen perusluokkaan; elintasaan (having), yhteisyyssuhteisiin (loving) ja itsensä toteuttamisen muotoihin (being). Allardtin ajattelun taustalla on muun muassa Maslowin luoma tarpeiden jaottelu, vaikka hän kritisoikin sitä tekstissään. Maslowin ajattelussa ihminen pyrkii korkeamman tarpeen tyydytykseen vasta tyydyttyään hierarkkisesti alemman. Tämän yleistyksen paikkansapitävyyttä Allardt epäilee, sillä on olemassa ihmisiä joilla on liian alhainen elintaso, mutta jotka siitä huolimatta pyrkivät tyydyttämään esimerkiksi rakkauden- ja hellyydentarpeensa. (Allardt 1976, 38, 41.) Maslow ei myöhemmän tiedon mukaan kuitenkaan tarkoittanut, että hierarkkinen rakenne olisi jäykkä ja muuttumaton, vaan pikemminkin joustava (Dunderfelt, Laakso, Peltola & Vidjeskog 1993, 105–107).

Allardtin mukaan tarpeiden tyydytys ja arvojen toteutuminen tuottaa yksilölle resursseja. Esimerkiksi ihmisen kuuluminen sosiaaliseen yhteisöön, jossa yksilö voi tuntea olevansa arvostettu, merkitsee ihmiselle resursseja. Allardt puhuu yhteisyydestä, joka tarkoittaa yhteyttä toiseen ihmiseen. Yhteisyys on tärkeä resurssi, jonka avulla yksilö voi toteuttaa muita tarpeitaan. Mikäli ryhmällä on heikompi yhteisyys, sillä on vähemmän mahdollisuuksia vastustaa ulkopuolelta tulevaa painetta. Allardt ottaa esiin myös yhteisyyden puutteen riskitekijät ja esittää että mielenterveysongelmat, esimerkiksi neuroosit ja psykoosit, voivat johtua yhteisyyden puutteesta tai siitä, että ihminen on syrjitty. (Allardt 1976, 38, 43–44.) Allardtin esittämä väite tulee todennettua ainakin osittain Poh-

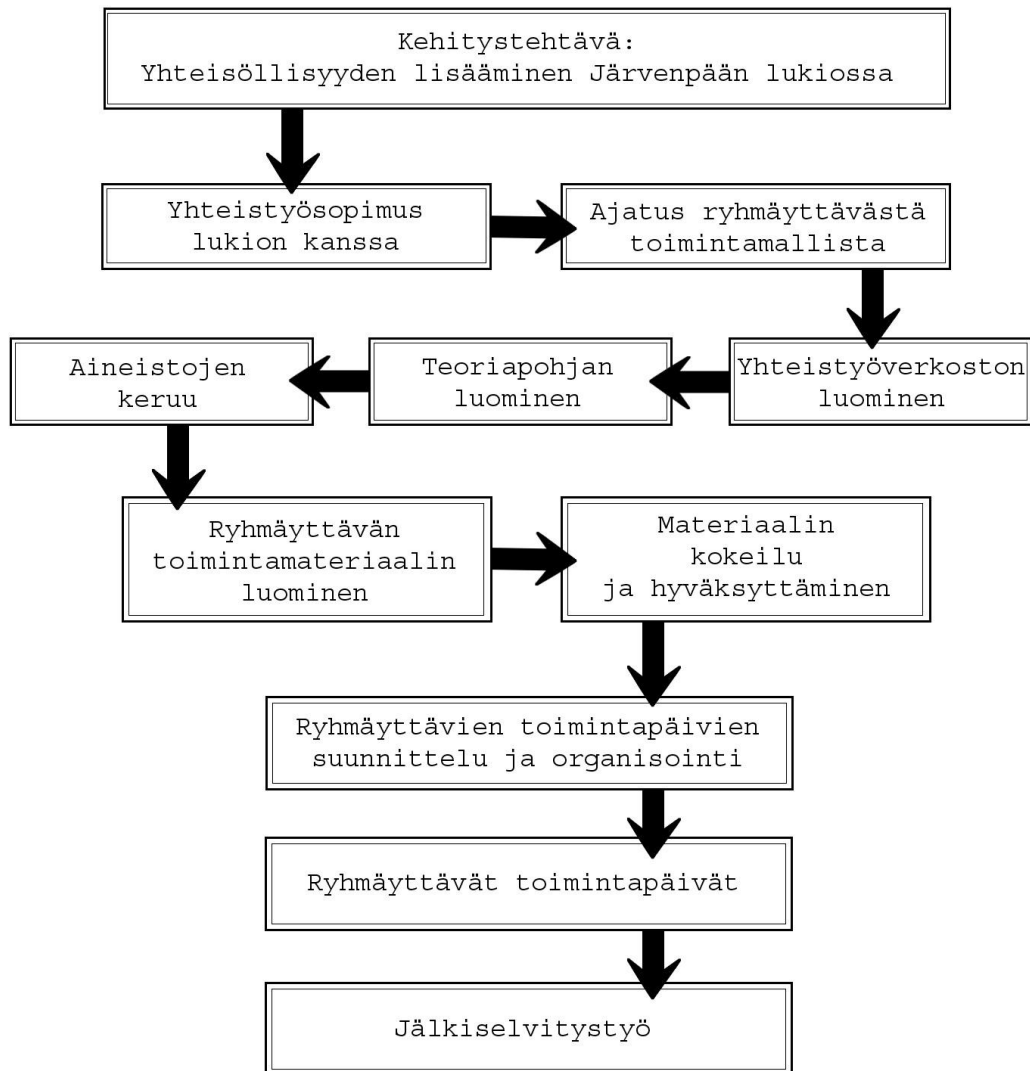
joismaissa toteutetun terveystutkimuksen tulosten perusteella, sillä tulokset esittävät sosiaalisen pääoman ja yhteisöllisyyden liittyvän hyvään terveyteen (Hyypä 2002, 28, 43). Hyvinvointitutkimusten yhdeksi ulottuvuudeksi ja mittariksi on määritelty myös ihmisen yhteisyyssuhteet, Erik Allardtin ihmisen tarpeiden kolmijaon kehittämisen jälkeen. Ihmisen yhteisyyssuhteita voi Allardtin mukaan mitata esimerkiksi ystävien lukumäärän ja sosiaalisten kontaktien määrän avulla. (Allardt 1998, 38, 42.) Laitimamme ja toteuttamamme kyselyt, sekä kehittämisprosessin alussa että lopussa, toimivat selvästi opinäytetyössämme yhteisyyden mittareina.

Sosiaalinen pääoma on useimmiten Sosiaali- ja taloustieteellisessä tutkimuksessa ymmärretty luottamukseksi ja verkostoitumiseksi, eli ihmisten keskinäiseksi vuorovaikutukseksi (Kajanoja 2002, 181). Sosiaalisen pääoman käsitteelle on esitetty monia eri suuntauksia, jotka kaikki kuitenkin esittävät sosiaalisen ympäristön ja hyvinvoinnin olevan yhteydessä toisiinsa (Ruuskanen 2002, 19). Tulkitsemme eri teoreetikoiden sanoman siten, että sosiaalisen pääoman omaaminen olisi hyvinvoinnin tae. Ruuskanen myös esittää eri teoreetikoiden ajatusten pohjalta, että sosiaalisen pääoman avulla sekä yksilön että yhteisön hyvinvointi tehostuu (Ruuskanen 2002, 5). Hyvinvointia voi mitata tiettyjen määriteltyjen mittareiden avulla, mutta sosiaalisen pääoman mittaaminen on osoittautunut haasteelliseksi käsitteen sisällöllisten näkemuserojen vuoksi. Sosiaalisen pääoman tutkimuksissa on kuitenkin esitetty ajatus, että sosiaalista pääomaa voi olla enemmän tai vähemmän, ja sitä voidaan mahdollisesti luoda ja rakentaa lisää. Luottamus ja sen rakentaminen on yksi mahdollinen mittari, koska luottamus on sosiaalisen pääoman keskeisin asia. (Simpura 2002, 200–202.) Luottamusta on mahdollista lisätä. Luottamuksen lisääminen liittyy oman kehittämisprosessimme puitteissa läheisesti ryhmän turvallisuuteen. Ryhmäturvallisuutta lisättäessä luottamus lisääntyy yhteisössä ja päästään ainakin osittain koskettamaan sosiaalisen pääoman lisäämistä sekä yksilö että yhteisötasolla. Sosiaalisen pääoman mittaamiseksi on laadittu monia eri kehyksiä, indeksejä ja välineitä, mutta yhteistä niillä kaikilla on sosiaalisen vuorovaikutuksen, luottamuksen, yhteisöön kuulumisen ja osallisuuden elementit (Simpura 2002, 206–213).

Olemme asettaneet tutkimuksemme oletukseksi, että ryhmäytävällä toiminnalla on positiivisia vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin, ja se voi toimia yhtenä ratkaisumallina yhteisöllisyyden lisäämiseksi. Mikäli todennamme väitteemme tutkimusaineistomme perusteella, voimme esittämämme teoreettisen viitekehyksen perusteella sanoa ryhmäyt-

tävän toiminnan avulla olevan mahdollista lisätä yhteisöllisyyttä ja sitä kautta myös sosiaalista pääomaa. Oletuksemme toteutumisen arviointi on esitetty jäljempänä.

4 KEHITTÄMISPROSESSIN KUVAUS

4.1 Yhteistyöehdotus ja lukion tarpeeseen vastaaminen

Opinnäytetyömme aiheen hakiessa muotoaan ja kiinnostuksemme kohteiden vaihdellesa mielialojen mukaan, päätimme osallistua Opinnäytetyötorille tammikuussa 2009 etsiäksemme sieltä ideoita sekä innoitusta työmme aloitukseen. Järvenpään lukion rehtori Atso Taipale ja vanhempainyhdistyksen varapuheenjohtaja Pirkko Nurmi olivat tulleet Opinnäytetyötorille etsimään yhteistyökumppaneita toteuttamaan kehittämishanketta Järvenpään lukiolle. Kehittämistehtäväksi he esittivät lukion uusien opiskelijoiden ryh-

mäyttämisen syksyllä 2009. Lukion henkilökunta yhteistyössä vanhempainyhdistyksen kanssa oli havainnut lukion aloittamisen olevan teknisesti melko onnistunutta, mutta ongelmakohtaksi oli muodostunut uuteen, suureen yhteisöön sopeutuminen. Lisäksi tukemalla opiskelijoiden välistä yhteisöllisyyttä ja sosiaalisen vuorovaikutusta pyrittiin syrjäytymisen ehkäisyyn ja sosiaalisuuden lisäämisen tavoitteisiin, joita lukiolla havaittiin myös tarvittavan.

Järvenpään lukion esittämä kehittämismahdollisuus ja erityisesti pyyntö siitä, että joku opiskelija tarttuisi haasteeseen, herättivät mielenkiintomme. Innostuimme mahdollisuudesta olla kehittämässä uutta vahvasti toiminnallista toimintatapaa sekä mahdollisesti sitä kautta vaikuttaa opiskelijoiden hyvinvointiin. Lukio esitti toiveen uusille opiskelijoille järjestettävästä tutustumistapahtumasta, johon kuuluisi iloisia tutustumisleikkejä, rentoutumisharjoituksia sekä ryhmäytymisharjoituksia keskusteluineen. Järvenpään lukiolla oli siis jo itsellään ajatus ryhmäyttävästä toiminnasta, johon me tartuimme ja lähdimme sitä kehittämään.

Aloittaessamme kehittämisprosessimme yhteistyössä Järvenpään lukion kanssa saimme hyvin nopeasti ajatuksen ryhmäyttävästä toimintamallista. Selvitimme lukion toiminnan kehittämistarpeen taustoja ja päättelimme lukion tarvitsevan välineitä ja menetelmiä siihen, että he pystyisivät vastaamaan havaittuihin ongelmiin nyt ja tulevaisuudessa. Ryhmäyttävä toimintamallin sekä siitä syntyneen materiaalin ajatuksena oli toimia Järvenpään lukion käytössä ryhmäyttävän toiminnan järjestämisen apuvälineenä. Ajatuksenamme oli suunnitella ja koota kehittämishankkeena moniaineistoinen materiaali, jonka avulla ryhmäyttävä toiminta tuodaan osaksi lukion toimintaa. Sen avulla lukion henkilökunnan olisi mahdollista järjestää ryhmäyttäviä toimintatuokioita läpi vuoden, eikä vain yhtä ainoata ryhmäyttävää päivää. Tarkoituksenamme oli laatia tarpeeksi suuri aineisto, joka olisi tarvittaessa muunneltavissa sekä sovellettavissa eri ikäryhmien keskuuteen. Esitimme ajatuksemme ryhmäyttävästä toimintamallista sekä -materiaalista Järvenpään lukion rehtorille ensimmäisessä yhteistyöpalaverissamme ja hän oli hyvillään ehdotuksestamme. Saatuamme hyväksynnän mallille aloimme suunnitella ryhmäyttävän toimintamateriaalin sisältöä.

4.2 Yhteistyöverkoston luominen

Kehittämisen prosessia aloittaessamme alustaviksi yhteistyötahoiksi määriteltiin suurpiirteisesti Järvenpään lukio sekä Järvenpään Diakonia-ammattikorkeakoulu. Lisäksi yhteistyökumppaneiksi toivottiin Seurakuntaopistoa ja Järvenpään seurakuntaa. Saimme haastateltavaksemme Seurakuntaopiston draamatyön linjan opettajan, joka antoi paljon hyödyllistä tietoa prosessiamme varten. Seurakuntaopistolta saimme myös tilat toimintapäivien toteuttamiseen. Järvenpään seurakunnan nuorisopastori otti itse yhteyttä kuuluttuaan kehittämisen prosessista, ja pyysi päästä mukaan syksyllä toteutettavaan ryhmäyttävään toimintaan. Seurakunnan nuorisopapin olisi täten helpompi lähestyä uusia lukion oppilaita ja jatkossa hän pystyisi luontevammin vierailemaan lukiolla tapaamassa oppilaita. Prosessin edetessä ajattelimme myös seurakunnan isostoiminnan liittämistä toteutukseen. Tulimme kuitenkin siihen tulokseen, että konkreettinen asian toteuttaminen saattaisi osoittautua hankalaksi, koska isostoiminnassa oli mukana paljon samoja ihmisiä kuin syksyn ryhmäyttävässä toiminnassa.

Järvenpään lukion puolelta aktiivista yhteistyötä kanssamme tekivät lukion rehtori, tutortoiminnan ohjaaja, neljä opinto-ohjaajaa sekä lukion tutor-opiskelijat. Rehtori Atso Taipaleen kanssa tekemämme yhteistyö toimi hyvin ja sujuvasti. Saimme täyden tuen ideoillemme sekä prosessin toteutukselle. Tutortoiminnan ohjaajan, Seija Aarton, avulla tutustuimme Järvenpään lukion tutoreihin ja hoidimme osittain yhteydenpidon heihin Aarton kautta. Hän toimi myös yhteyshenkilönä meidän ja tutoreiden välillä ryhmäyttäviin toimintapäiviin liittyvien asioiden osalta. Järvenpään lukion opinto-ohjaaja Sanna Alanko, oli erittäin suurena apuna käytännön asioita järjestettäessä. Tapasimme sattumalta Järvenpään lukion liikunnanopettajan, joka oli hyvin kiinnostunut kehittämisen prosessistamme. Häneltä saimme lisää ehdotuksia toimintamateriaalin sisältöön. Lisäksi saimme täyden tuen prosessille Järvenpään lukion vanhempainyhdistykseltä.

Diakonia-ammattikorkeakoulun toimijoista yhteistyötä kanssamme tekivät Järvenpään toimipaikan yliopettaja Marjo Kolkka sekä opinnäytetyömme muut ohjaajat. Toiveenamme oli saada apuvoimia toteuttamaan ryhmäyttäviä toimintapäiviä. Ajatuksena oli, etteivät tutor-opiskelijat joutuisi olemaan keskenään ryhmän kanssa, vaan heillä olisi pienryhmätyöskentelyssä apuna kokeneempia ohjaajia. Tässä vaiheessa meille ehdotettiin Diakonia-ammattikorkeakoulun Kauniaisten yksikön Lapsuus ja nuoruus -

opintokokonaisuuden opiskelijoita. Yhteistyöajatuksena oli myös uusille lukiolaisille järjestettävän ryhmäyttävän toiminnan mahdollinen jatkuminen osana Kauniaisten Lap-
suus ja nuoruus opintokokonaisuutta. Projektin edetessä saimme kuitenkin huomata, että aikataulujen yhteensovittaminen oli lähes mahdotonta. Saimme tätä kautta mahdollisuu-
den keskustella Sami Ritokosken kanssa, joka toimi aiemmin Kauniaisten kristillisen kasvatuksen lehtorina ja oli mukana toteuttamassa Turvallinen luokka -projektia. Tähän projektiin on kuulunut 1.-7.-luokkalaisten ryhmäyttäminen Kauniaisten opiskelijoiden avulla. Vaikka yhteistyömme Kauniaisen kanssa ei onnistunutkaan, saimme Ritokoskel-
ta uudenlaista näkökulmaa ryhmäyttävän toimintamateriaalin hyödyntämiseen ja tulevi-
en toimintapäivien suunnitteluun.

Kävimme myös keskustelua Diakonia-ammattikorkeakoulun koulutusjohtajan, Jouko Porkan, kanssa mahdollisuudesta hyödyntää Diakonia-ammattikorkeakoulun Järven-
pään toimipaikan tutor-opiskelijoita tai jotain opiskelijoiden päiväryhmää ryhmäyttävi-
en toimintapäivien toteutuksessa. Yhteistyötahot muokkautuivat kehittämisprosessin edetessä. Tapasimme esimerkiksi Diakonia-ammattikorkeakoulun DSS-opiskelijoita ennen projektin alkamista. DSS-opiskelijoiden opettaja, Mika Alavaikko, ehdotti yhteis-
työtä opiskelijoiden kanssa, sillä he tekivät työelämälähtöistä havainnointitutkimusta Järvenpään lukiolle. Yhteistyömme heidän kanssaan rajautui palavereihin ja tietojen jakamiseen. Yhteistyöverkostoltamme saimme tukea, apua ja neuvoja prosessin edisty-
essä. Kehittämisprosessi oli työelämälähtöinen, joten tiesimme Järvenpään lukion ole-
van mukana sen toteutuksessa, mutta lukion henkilökunnan ja erityisesti yhteyshenki-
löiden kiinnostus ja avunanto prosessia kohtaan yllätti positiivisesti.

4.3 Kehittämisprosessin muotoutuminen ja esiselvitystyö

Keväällä 2009 kehitimme yhdessä Järvenpään lukion kanssa ryhmäyttävän toimintamal-
lin, jonka pohjalta suunnittelimme ja kokosimme materiaalin. Toimintamalli kehitettiin
ensisijaisesti Järvenpään lukion käyttöön. Kehittämissankkeellamme pyrimme vastaa-
maan työyhteisöstä kantautuneeseen tarpeeseen. Heti kehittämisprosessin aluksi laa-
dimme aikataulun, jonka mukaan prosessimme tulisi edetä. Aikataulun laatiminen jä-
sensi ja selkiytti prosessin vaiheita ja rytmitti omaa toimintaamme. Lisäksi aikataulusta
pystyi myöhemmin tarkastamaan mitä olimme tehneet milloinkin.

Esiselvitystyötä tehdessämme pidimme mielessä tulevat toimintapäivät ja opinnäytetyömme sekä sen, että toimintamalli tulee Järvenpään lukiolle jatkuvaan käyttöön. Keräsimme myös sellaista aineistoa, jota suoranaisesti emme tarvitseet materiaalin tekoon, vaan jota tiesimme tarvitsevamme myöhempiä vaiheita varten. Esiselvitystyöhön kuuluivat haastatteluaineistojen keruun lisäksi teoriatietoon ja kirjallisuuteen tutustumista sekä tapaamiset ja palaverit yhteistyötahojen kanssa. Käytimme haastattelumenetelmistä kaikkia kolmea muotoa, lomake-, teema- sekä avointa haastattelua eri haastattelutilanteissa. Olemme keränneet melko paljon kokemustietoa käyttäen tutkimusmenetelmänä haastattelua.

Haastattelimme henkilöitä, joiden työnkuvaan kuuluu ryhmäyttävän toiminnan toteuttamista. Järvenpään Seurakuntaopiston draama- ja teatterityön linjan opettajalta, Anne Vesteriseltä (henkilökohtainen tiedonanto 30.3.2009), saimme neuvoja hyödyllisestä kirjallisuudesta sekä asioista, joita kannattaa ottaa huomioon tällaista toimintaa suunniteltaessa ja järjestettäessä. Riihimäen seurakunnan johtavalta nuorisotyöntekijältä, Jaakko Maliselta (henkilökohtainen tiedonanto 21.4.2009) saimme uusia ideoita toimintamateriaalin sisältöön sekä vahvistusta aiemmin oletetuille tiedoille. Seija Aarto (henkilökohtainen tiedonanto 2.4.2009) toimii Järvenpään lukion tutoritoiminnan ohjaajana. Häneltä saimme tietoa lukion tutoritoiminnasta sekä tutorien mahdollisuudesta osallistua avustavina ohjaajina syksyllä 2009 järjestettyihin ryhmäyttäviin toimintapäiviin. Lisäksi haastattelimme lukion neljää opinto-ohjaajaa sähköpostitse, ja saimme vastaukset takaisin kahdelta heistä. Opinto-ohjaajien, Sanna Alangon (henkilökohtainen tiedonanto 24.3.2009) ja Päivi Järvisen (henkilökohtainen tiedonanto 8.4.2009), haastatteluiden avulla saimme tiedon Järvenpään lukion opiskelijahuollosta ja siitä kuinka lukiossa huomioidaan ja puututaan esimerkiksi syrjäytymisvaarassa olevien opiskelijoiden hyvinvointiin.

Haastattelimme ammattilaisten lisäksi myös Järvenpään lukion opiskelijatutoreita. Toteutimme tutorien haastattelun ryhmähaastattelun muodossa, yhdessä ryhmässä, nauhurin avulla. Saimme ryhmähaastattelun avulla selville tutoreiden näkökulman Järvenpään lukion tutoritoiminnasta ja siitä, kuinka sitä tulisi heidän mielestään kehittää. Saimme tutoreilta ideoita toimintamateriaalin sisältöön sekä heidän mielipiteitään tulevista ryhmäyttävistä toimintapäivistä. Teimme myös ensimmäisen vuoden opiskelijoille kyselyn,

jonka avulla kartoitimme lukiolaisten kaverisuhteita. Kyselystä on kerrottu tarkemmin luvussa 2.3.

4.4 Toimintamateriaalin julkistaminen ja toimivuuden kokeilu

Ryhmäyttävän toimintamallin ollessa lähes valmis kävimme esittelemässä kehittämissprosessimme tuotteen Järvenpään lukiolla. Tilaisuuteen osallistuivat lukion rehtori, tuortoitiminnan ohjaaja, opinto-ohjaajat sekä syksyllä 2009 aloittavien uusien opiskelijoiden tulevat ryhmänohjaajat. Esittelimme toimintamateriaalin sisältöä, otimme vastaan palautetta, vastasimme kysymyksiin sekä kävimme keskustelua yhdessä koko osallistujajoukon kanssa muun muassa materiaalin nimestä ja tulevista ryhmäyttävistä toimintapäivistä. Tapaaminen oli informatiivisesti hyödyllinen molemmille osapuolille. Olimme ideoineet valmiiksi joukon nimiehdotuksia, joista yhteistuumin tuossa tapaamisessa valittiin RIKKINÄINEN FAKSI ja muita ryhmätyöharjoituksia. Toimintamalli sai positiivisen vastaanoton ja kaikki tapaamiseen osallistujat vaikuttivat tyytyväisiltä tuotokseemme. Olimme saaneet esittelyllämme kaikki läsnäolijat innostumaan toimintamallin käyttöönotosta ja tulevista toimintapäivistä. Esittelytilaisuuden jälkeen teimme vielä muutamia muutoksia materiaalin sisältöön, jonka jälkeen annoimme sen Järvenpään lukion käyttöön.

Ryhmäyttävän toimintamallin toimivuutta kokeilimme järjestämällä ryhmäyttävän toimintatuokion Järvenpään lukion uusille tutoreille. Aloitimme kertomalla toimintatuokion tarkoituksesta ja kerroimme itsestämme sekä kehittämästämme toimintamallista. Toimintatuokio koostui ryhmäyttävistä, toiminnallisista harjoitteista, jotka jaoutuivat tutustumiseen ja ryhmän aloitukseen, lämmittelyyn ja leikkiin sekä päätösharjoitteisiin. Toimintatuokiomallisen kokeilun avulla saimme tietoa materiaalin sisältämien harjoitteiden soveltuvuudesta lukio-ikäisille nuorille. Kokeilemalla toimintamallia käytännössä tavoittelimme myös kokemustietoa materiaalin toimivuudesta sekä tutor-opiskelijoiden mielipiteitä ryhmäyttävän toiminnan järjestämisestä, siihen osallistumisesta ja sen jalkauttamisesta lukioon.

Päätösharjoitteen jälkeen keskustelimme opiskelijatutoreiden kanssa heidän tuntemuksista ja mielipiteistä järjestämäämme toimintatuokiota kohtaan. Saimme tutoreilta sekä

positiivista että negatiivista palautetta leikeistä ja harjoitteista. Käytimme palautetta hyväksi suunnitellessamme syksyn 2009 ryhmäyttävien toimintapäivien ohjelmasisältöä. Tutorit suhtautuivat hyvin positiivisesti ryhmäyttävän toiminnan ottamiseen osaksi lukion toimintaa. Ryhmäyttävä toiminta olisi heidän mielestään tarpeellista lukiolle. Se toisi uuden toimintamallin lukioon, jonka avulla olisi oikeasti mahdollista tukea kaverisuhteiden ja yhteisöllisyyden tunteen syntymistä. Toimintatuokion jälkeen teimme itse arviointia ja keskustelimme keskenämme ohjauksen sekä toimintatuokion sisällön valinnan onnistumisesta. Toimintamateriaalin kokeilu ja ryhmäyttävän toiminnan pienimuotoinen järjestäminen tutor-opiskelijoille antoivat meille arvokasta kokemustietoa ennen varsinaisten ryhmäyttävien toimintapäivien järjestämistä.

4.5 Toimintamallin käyttöönotto

Toimintamalli otettiin käyttöön järjestämällä ryhmäyttävät toimintapäivät, jotka toteutettiin 24.8.–28.8.2009 välisenä aikana Järvenpään lukion uusille, ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoille. Joka päivä toimintaan osallistui kaksi ohjausryhmää ja viikon lopuksi ryhmäyttävän toiminnan oli läpikäynyt yhteensä kymmenen ohjausryhmää, 303 opiskelijaa. Ryhmät tulivat toimintapäiviin ohjausryhmittäin. Jokaisessa ohjausryhmässä oli noin 30 opiskelijaa, ja jokaista ohjausryhmää kohden oli osoitettu neljä opiskelijatutoria. Tulimme jo aiemmin siihen tulokseen, että yksi tutor pienryhmää kohden ei riitä. Järjestimme asian siten, että yhden ryhmän tutorit osallistuivat kahden ohjausryhmän toiminnan ohjaukseen, esimerkiksi ryhmän 09A tutorit auttoivat ryhmän 09B tutoreita. Ryhmäyttävissä toimintapäivissä oli mukana jokaisen ryhmän oma ryhmänohjaaja ja opinto-ohjaaja. He olivat tutustumassa omaan ohjausryhmäänsä sekä mukana leikeissä suuryhmätilanteessa. Toimintapäivät järjestettiin Järvenpään Seurakuntaopiston ja Diakonia-ammattikorkeakoulun kampuksella sijaitsevalla rantasaunalla ja sen ympäristössä. Ryhmäyttävät toimintapäivät kestivät viisi päivää. Kampukselle saapui aloittavia lukiolaisia yksi ohjausryhmä kerrallaan. Jokainen ryhmä tuli kolmeksi ja puoleksi tunniksi pitämään hauskaa ja tutustumaan omiin ryhmäläisiinsä, tutoreihin, omaan ryhmänohjaajaan sekä opinto-ohjaajaan.

Ryhmäyttävien toimintapäivien aktiviteeteiksi valitsimme erilaisia tutustumisleikkejä, hauskanpitoleikkejä sekä yhteistyötä vaativia harjoitteita. Päivien ohjelmasisällöt ja

ryhmätyöharjoitteet ovat esillä liitteessä 1, toimintapäivien kuvauksen selventämiseksi. Aloitimme toimintapäivät esittelemällä itsemme ja kertomalla miksi tällaista ryhmätoimintaa on järjestetty. Varsinainen toiminta aloitettiin suurryhmätoiminnalla, jonka jälkeen oli tarjolla välipalaa. Välipalan jälkeen kokoonnuimme jälleen isoksi ryhmäksi leikkimään leikkiä, jonka tarkoitus oli jakaa suuri ryhmä pienempiin 6-8 hengen ryhmiin. Jokaisella tutorparilla oli yksi ryhmä jonka kanssa he lähtivät ryhmien jakamisen jälkeen kiertämään rasteja. Yhtä pienryhmää ohjasi kaksi tutoria, jotta he voisivat ohjauksessa tukeutua toisiinsa. Käytimme pienryhmätyöskentelyä yhtenä toimintamuotona, sillä sen on todettu olevan tärkeä vaikuttaja yhteisöllisyyden ja huolenpidon edistämisessä (Rasku-Puttonen 2006, 122).

Suurryhmätoiminta aloitettiin tutustumisharjoitteella, jossa jokaisen tuli sanoa oma etunimensä ja etunimen ensimmäisellä kirjaimella alkava adjektiivi, joka kuvaisi häntä itseään. Tämän jälkeen vuorossa oli Hedelmäsalatti, jonka valitsimme ryhmää herättäväksi leikiksi saadaksemme heihin hieman liikettä. Hedelmäsalattia seurasi Kynkkähippa. Tämän hipan tarkoituksena oli myös herätellä ihmisiä, saada heidät reagoimaan nopeasti ja tutustuttaa toisiinsa. Kynkkähipan nopeatempoisuuden ja siinä vaadittavan tarkkaavaisuuden vuoksi kukaan ehdi ujustella leikissä vaadittavaa parinvaihtoa, koska sitä ei ehdi ajatella. Alun suurryhmäharjoitteiden jälkeen söimme välipalaa rantasaunalla kaikki yhdessä. Välipalan syötyämme suoritimme pienryhmiin jaon.

Pienryhmätoiminnan aikana kierrettiin rastipisteitä tutoreiden johdolla. Ennen ensimmäistä rastia tutoreiden tuli kuitenkin suorittaa Nimipiiri-harjoite ryhmänsä kanssa, jotta kaikki tunsivat toisensa nimeltä pienessä ryhmässä. Ensimmäisenä rastina oli Eläkeläiset eläintarhassa, joka pääsi leikkivalikoimaamme sen takia, että se on hauska ja saa ihmiset hieman vapautumaan, jos uskaltavat hieman heittäytyä. Vapautumisen jälkeen ryhmäturvallisuuden on mahdollisuus kehittyä, ja ryhmän ryhmäytyä. Toinen rasti, Ihmispatsaat, otettiin ryhmätyöskentelyyn mukaan siksi, että ryhmällä olisi yhteinen päämäärä ongelman ratkaisussa. Kolmas rasti oli nimeltään Hämähäkinverkko. Tämän harjoitteen aikana ryhmän piti mennä vuorotellen köysistä rakennetun verkon läpi kokeutta itse verkkoon, joka vaati ryhmältä ongelmanratkaisutaitoa sekä yhteistyötä. Neljänneksi rastiksi olimme sijoittaneet Lautturin, joka vaati ryhmältä päättelykykyä ja yhteistyötä. Viides rasti tutustutti ryhmäläisiä toisiinsa, heidän tehdessä yhteistyönä omaa pienryhmäänsä kuvaava juliste tai posterit. Ryhmät saattoivat aloittaa työskente-

lynsä miltä rastilta tahansa ja edetä siitä kronologisessa järjestyksessä jokaisen rastin läpi.

Pienryhmätoiminnan jälkeen oli taas suuryhmäharjoitteiden vuoro. Ensimmäisenä toiminnassa oli vuorossa Nimipiiri, joka oli tullut tutuksi jo pienryhmissä. Suuryhmässä harjoite oli hieman vaativa, koska muistettavia nimiä oli parhaimmillaan yli 40. Kyseinen tehtävä vaatii ryhmältä keskittymiskykyä, kykyä kuunnella toisiaan sekä hieman muistamista ja halukkuutta auttaa toista ihmistä. Viimeiseksi leikiksi olimme valinneet Jäädytyshipan, joka otettiin mukaan hauskanpilotarkoituksessa. Lopuksi kokoonnuimme vielä suureen piiriin, jossa jokainen sai vuorollaan kertoa tunnelmiaan päivästä, esimerkiksi mistä tykkäsi, mikä ei ollut kivaa tai mikä jäi mielen. Tämän jälkeen kerroimme ryhmälle omista ajatuksistamme koskien päivän toimintaa ja toivotimme hyvää päivänjatkoa ja opiskeluintoa kaikille.

Ryhmäyttävät toimintapäivät saivat myös mediassa huomiota, kun Keski-Uusimaa -lehden toimittaja kävi haastattelemassa toiminnassa mukana olleita. Paikalle oli saapunut myös Järvenpään lukion rehtori, joka kertoi opinto-ohjaaja Jarkko Währnin kanssa toimittajalle yleisesti ryhmäyttävistä toimintapäivistä ja niiden tarkoituksesta. Toimittaja haastatteli myös tutoreita sekä aloittavia opiskelijoita siitä, millaisena he näkevät ryhmäyttävän toiminnan tarpeellisuuden. (Halme 2009, 4.)

4.6 Kyselyt palautteen keruun välineenä

Ryhmäyttävien toimintapäivien toteutuksen jälkeen aloitimme jälkiselvitystyön. Opin näytetyöprosessimme alusta asti olimme suunnitelleet toteuttavamme prosessin loppuvaiheessa selvityksen, jonka avulla pyrimme keräämään kokemusperäistä tietoa ryhmäyttävän toiminnan vaikutuksista. Jälkiselvitystyö päätettiin toteuttaa kahden eri kyselyn avulla, opiskelijakyselyllä (liite 3) sekä tutoreille osoitetulla kyselyllä (liite 4). Opiskelijakyselyn tavoitteiksi asetimme selvittää onko ryhmäyttävällä toiminnalla vaikutusta ryhmään liittymiseen, edistääkö ryhmäyttävä toiminta vuorovaikutusta, auttoiko toiminta saamaan uusia tuttavuuksia ja kokevatko opiskelijat tärkeäksi ryhmäyttävän toiminnan jatkamisen, ja sen liittämisen osaksi lukion toimintaa. Tutoreille suunnatun kyselyn avulla pyrimme selvittämään kuinka tutor-opiskelijat kokivat ryhmäyttävän

toiminnan toteutuksen, miten heidän osallistumisensa toimintapäiviin vaikutti lukiolla tapahtuvaan kanssakäymiseen ja kokevatko tutorit tärkeäksi ryhmäyttävän toiminnan jatkamisen, ja sen liittämisen osaksi lukion toimintaa. Kyselyjen avulla pyrimme myös selvittämään kokoamamme ryhmäyttävän toimintamateriaalin konkreettisen käytön toimivuutta sekä ryhmäyttäviin toimintapäiviin osallistumisen mielekkyyttä.

Muotoilimme kyselyjen kysymykset tarkasti tavoitteidemme pohjalta, jotta saisimme olennaista tietoa sekä opinnäytetyöhömme että tiedoksi Järvenpään lukiolle. Päätimme toteuttaa kyselyt sähköisessä muodossa, Webropol -ohjelmalla. Webropol on Internetin välityksellä toimiva kysely- ja tiedonkeruusovellus. Muotoilimme kysymykset ja laadimme kyselyt valmiiksi, jonka jälkeen tarkastutimme ja hyväksytimme ne Järvenpään lukiolla sekä Diakonia-ammattikorkeakoululla. Saimme Järvenpään lukion rehtorilta luvan toteuttaa molemmat kyselyt heidän opiskelijoilleen. Ennen varsinaista kyselyjen julkaisua toteutimme pienimuotoisen kyselyjen kokeilun Järvenpään lukiolla. Kokeilun tarkoituksena oli selvittää kysymysten ymmärrettävyyttä, jotta tietäisimme ovatko kyselyt julkaisukelpoisia. Testikyselyyn vastasi neljä lukion opiskelijaa ja kolme tutor-opiskelijaa. Testikyselyt osoittivat molemmat kyselylomakkeemme toimiviksi ja toteutuskelpoisiksi. Siirsimme kyselyt Webropol -ohjelmaan, ja julkaisimme ne sähköisesti vastattavassa muodossa. Molempien kyselyjen kysymykset olivat suljettuja yhtä lukuun ottamatta. Suljettuihin kysymyksiin vastausvaihtoehdot on määritelty ennalta. Ainoa avoin kysymys oli sijoitettu kyselyn viimeiseksi ja se antoi vastaajille mahdollisuuden kertoa sanallisesti ryhmäyttävien toimintapäivien kokemuksistaan.

5 KEHITTÄMISPROSESSIN ARVIOINTI

Tässä osassa tarkoituksemme on arvioida toteuttamaamme kehittämisprosessia käyttäen arvioinnin kehyksinä prosessiarvioinnin menetelmää. Prosessiarvioinnin käytäntöjen mukaan kehittämistehtävän taustalla on aina oletus, että jokin tietty keino saa aikaan tietynlaisia vaikutuksia (Seppänen-Järvelä 2004, 16). Mielestämme prosessiarvioinnin kehykset soveltuvat hyvin käytettäväksi yhtenä opinnäytetyömme työvälineenä, kehittämisprosessin arviointimenetelmänä. Olennaista prosessiarvioinnin käytännöissä on se, mitä tapahtuu projektin aikana ihmisten välisenä toimintana ja sen kautta. Arvioinnin kannalta ei ole olennaista katsoa vain projektin tavoitteiden saavuttamista, vaan havainnoida koko prosessin kulkua. Prosessiarvioinnin lähtökohtana on tarkastella toimintaa, jonka kautta pyrkimyksiä toteutetaan. Tarkastelemme siis kehittämisprosessin kulkua ja omaa toimintaamme saadaksemme tietoa, millaisen toiminnan kautta saavuttamamme tulokset ja vaikutukset ovat syntyneet. (Seppänen-Järvelä 2004, 19–20.) Lopuksi arviointimme kohteena ovat myös ryhmäyttävän toiminnan avulla saavutetut vaikutukset.

Aiemmassa osassa kuvasimme kehittämisprosessiamme vaihe vaiheelta. Seuraavaksi arvioimme sitä tarkastellen järjestelmällisesti prosessin aikana keräämiämme aineistoja ja tietoja. Prosessiarvioinnin käytäntöjen mukaan etenemme systemaattisesti ja prosessin tapahtumien aikajärjestyksen mukaisesti. Aloitamme analysoimalla toimintamateriaalin sisältöjä, minkä jälkeen paneudumme varsinaiseen arviointiin.

5.1 Toimintamateriaalin analyysi

Ryhmäyttävää toimintamallia suunnitellessa otimme huomioon ryhmäyttävän toiminnan teorian lisäksi muun muassa yhteisöllisen ja osallisuutta lisäävän näkökulman sekä ryhmän kehitysvaiheiden teoreettiset viitekehykset. Viitekehukseen liittyvä teoria ei näy kokonaisuudessaan kehittämishankkeena toteuttamassamme materiaalissa, sillä materiaali on koottu silmälläpitäen ohjaajalle tärkeää teoriapohjaa. Halusimme materiaalin, josta olisi konkreettista hyötyä sitä käyttävälle ohjaajalle. Toimintamallin materiaalin teoriapohja tuo esiin hyödyllistä tietoa ohjaajalle ryhmän kehitysvaiheista ja ryhmän käyttäytymisestä. Nämä ovat tärkeitä luotaessa toimivaa, turvallista ryhmää. Bruce

Tuckmanin teoria ryhmän kehitysvaiheista kuvaa miten ryhmät käyttäytyvät missäkin kehitysvaiheessa ja Wilfred Bionin perusolettamustila-teoria antaa ohjeita siihen, mitä ohjaajan kannattaa tehdä huomatessaan ryhmän käyttäytyvän jonkin perusolettamustilan mukaisesti (Kopakkala 2005, 44–45, 48). Näiden teorioiden kautta kokematonkin ryhmänohjaaja voi tarkastella ja arvioida ryhmäänsä sekä mahdollisesti ratkaista ryhmän käyttäytymiseen liittyviä ongelmia.

Ryhmäyttävä toimintamalli pyrkii vastaamaan ryhmien muodostumiseen ja myös yhteisöllisyyden lisäämisen kysymyksiin. Toimintamallin pohjalta koottu ryhmäyttävä toimintamateriaali sisältää ryhmäyttäviä harjoituksia, joita käyttämällä ryhmistä on mahdollista saada toimivia ja yhteistyökykyisiä. Nämä harjoitukset sisältävät muun muassa tutustumis-, luottamus- ja ryhmätoimintaharjoitteita sekä leikkejä ja rentoutumista. Materiaalin harjoitteet ja leikit sopivat tehtäviksi niin lasten ja nuorten kuin aikuistenkin kanssa. Toimintamallin on jatkossa tarkoitus toimia Järvenpään lukion tutoreiden ja ryhmänohjaajien työvälineenä, jotta he pystyisivät mahdollisimman hyvin ottamaan vastaan uudet lukion aloittavat opiskelijat ja toimimaan heidän tukenaan uuteen ja suureen yhteisöön sopeutumisessa. Toimintamallin ja materiaalin on ajateltu olevan käytössä ympäri vuoden erilaisissa ryhmänohjaajan tuokioissa tai ryhmätilaisuuksissa. Tämän vuoksi sen sisältö on koottu sillä perusteella, kuinka monta kertaa ryhmä on ollut yhdessä ja kuinka tuttuja sen jäsenet ovat keskenään. Ensimmäiselle toimintakerralle olemme koonneet tutustumis- ja hauskanpitoleikkejä ja seuraaville kerroille esimerkiksi luottamusharjoitteita, joita ei ole suositeltavaa käyttää ryhmän jäsenten ollessa ensimmäistä kertaa yhdessä.

Jo ryhmäyttävää toimintamallia kehittäessä tiesimme, että mallin pohjalta syntyvän materiaalin aineisto tulee olemaan hyvin laaja. Tiesimme myös, että emme tule käyttämään läheskään koko aineistoa ryhmäyttävien toimintapäivien toteutuksessa, ainoastaan osia siitä. Toimintamallin kehittäminen alkoi esiselvitystyöllä ja siinä vaiheessa varsinainen materiaalin kokoaminen tuntui hyvin kaukaiselta. Käytimme haastatteluihin ja kyselyihin näin jälkeenpäin ajateltuna melko paljon aikaa. Aloittaessamme aktiivisen teoriapohjan kokoamisen, toiminnallisten harjoitteiden ja leikkien keräämisen materiaalin muotoutuminen ja valmistuminen alkoi tuntua todemmalta. Olimme hyvin innoissamme toimintamallin suunnittelusta, materiaalin kokoamisesta sekä sen toimintaa kehittävästä vaikutuksesta, joten mallin muotoutuminen sujui melko nopeasti. Innostuksemme vai-

kutti myös toimintamateriaalin jatkuvaan muutostilaan. Saimme jatkuvasti uusia ideoita ja materiaali muokkautui lähes joka viikko erilaiseksi ennen lopullista versiota.

5.2 Toimintamallin käyttöönoton ja materiaalin arviointi

Kehittämämme toimintamateriaalin oli alusta alkaen määrä toimia ryhmäyttävän toiminnan järjestämisen tukena. Sen vuoksi molempien, sekä toimintamallin käyttöönoton arvioinnin että materiaalin arvioinnin on luonnollista tapahtua ja tulla esiin yhtäaikaan. Järjestämällä ja toteuttamalla ryhmäyttävät toimintapäivät otimme kehittämämme toimintamateriaalin virallisesti käyttöön.

Ryhmäyttävät toimintapäivät tuntuivat suunnitteluvaiheessa hyvin suurelta urakalta. Kumpikaan meistä ei ollut ennen ryhmäyttävän toiminnan järjestämistä tottunut puhumaan suurelle ihmisryhmälle tai järjestämään suuria joukkotapahtumia. Tämän vuoksi olimme hieman epävarmoja ja arvelimme omien kykyjemme riittävyttä. Nämä epäilyt osoittautuivat kuitenkin melko turhiksi, koska toimintapäivät sujuivat paremmin kuin olimme kuvitelleet, pienistä vastoinkäymisistä huolimatta. Olimme alun perin dokumentoineet kaiken, mitä meidän täytyi ottaa huomioon toimintapäivien suunnittelussa sekä toteutuksessa. Hyvä ja järjestelmällinen suunnittelu oli tärkeä osa organisointia ja toimintaviikon onnistumisen mahdollistaja. Pääsimme todentamaan väitteen ”hyvin suunniteltu on puoliksi tehty”. Ryhmäyttäviä toimintapäiviä suunnitellessamme pyrimme ottamaan huomioon kaikki mahdolliset toimintapäivien onnistumiseen vaikuttavat tekijät. Toimintapäivien ohjelmalla pyrimme vastaamaan ryhmäytymisen haasteisiin, kuten turvallisuuden tunteen luomiseen, jotta ryhmäytyminen edes olisi mahdollista. Ryhmä ei välttämättä ryhmäydy tavoitteettoman yhteisen toiminnan avulla. Koko toimintaviikon sisältö vastaa siis johonkin asettamaamme tavoitteeseen. Ohjelman sisältöä ja sen onnistumista arvioimalla näemme, ovatko asettamamme tavoitteet toteutuneet edes joissain määrin. Arvioinnin aineistoina käytämme omia toimintaviikon aikana tekemiämme havaintoja sekä jokaiselta ryhmältä keräämäämme suullista palautetta.

5.2.1 Arvio toimintapäivien sisällöstä

Kuten jo aiemmin mainitsimme, jokainen ryhmäyttävään toimintaan osallistunut ohjausryhmä aloitti toimintansa suurryhmässä leikkien ja tutustuen toisiinsa meidän ohjauksellamme. Suurryhmäharjoitteiden oli tarkoitus toimia alussa niin sanottuina jään murtajina, rentouttavina leikkeinä, jotta ryhmän turvallisuuden olisi mahdollista alkaa muotoutua. Alun suurryhmässä järjestetty toiminta sujui lähes poikkeuksetta erittäin hyvin ja huomasimme valinneemme juuri oikeat harjoitteet toiminnan aloitukseen. Toinen tuttu leikki ja toinen hieman haastavampi toi eloa jokaiseen ryhmään, johonkin kuitenkin hieman enemmän kuin johonkin toiseen.

Rastityöskentelyssä harjoitteiden onnistuminen, niiden ryhmäyttävässä tarkoituksessa, vaihteli mielestämme enemmän eri ryhmien välillä kuin suurryhmässä toteutettu toiminta. Ensimmäinen rasti, Eläkeläiset eläintarhassa, toimi kuten olimme ajatelleetkin. Toisten ryhmäläisten mielestä se oli hauska, kun taas toiset pitivät sitä liiankin tuttuna, jotkut taas arastelivat hieman. Rastin toimivuus riippui myös tutoreiden ohjeistuksesta sekä siitä kuinka hyvin he itse toimivat kannustajina ja heittäytyivät leikkiin mukaan. HavaitSIMME tällä rastilla ryhmien olleen varautuneempia, mikäli menimme havainnoimaan kesken toiminnan, kuin mennessämme rastille heidän kanssaan samaa matkaa. Tietysti ryhmissäkin oli eroja. Erityisesti tämä rasti innosti ryhmäläisiä leikkimään myös omia leikkejä. Ihmispatsaat oli pienryhmätoiminnan toinen rasti. Saimme toimintapäivien aikana huomata, että olimme osanneet arvioida täysin oikein harjoitteen suorittamiseksi tehtävien ihmispatsaiden määrän. Tutoreiden perehdytyksessä olimme painottaneet, että tässä rastissa heidän on hyvä olla mukana toiminnassa. Oletimme tutoreiden osallistumisen ja kannustuksen auttavan ryhmäläisiä vapautumaan sekä rentoutumaan. Jossakin ryhmissä havaitSIMME tutoreiden istuvan paikallaan kannustamatta ryhmäläisiään, eikä tämä aktivoanut ryhmää panostamaan lainkaan suoritukseensa. Osallisuuden näkökulmasta ryhmän aktivointi on tärkeää.

Kolmantena rastina oli hämähäkinverkko, jossa ryhmältä vaadittiin taitoa suunnitella ja toteuttaa tehtävää yhdessä. Tutoreiden pieni, mutta tärkeä rooli rajoittui rastilla ohjeistuksen antamiseen sekä kannustamiseen. Lähes kaikki ryhmät näyttivät pitävän tehtävästä. Jotkut eivät suunnitelleet aluksi ollenkaan, mutta pieleen menneiden yritysten jälkeen ryhmän yhteistyö alkoi aina sujua. Ryhmäläiset kannustivat toinen toistaan ja

auttoivat ryhmän jäseniä tehtävän suorittamisessa. Tutorit käyttivät myös omaa harkintaansa ja päästivät jonkin ryhmän helpommalla, mikäli ryhmän suoriutuminen oli vaarassa muuttua hauskanpidosta epämukavaksi. Tutorit helpottivat tehtävän onnistumista esimerkiksi olemalla kiinnittämättä huomiota pieniin virheisiin. Tämä näytti tiivistävän ryhmän yhteishenkeä entisestään ja ryhmäläiset tuntuivat olevan kiitollisia tutoreille niin sanotusta armahduksesta.

Neljännellä Lautturi -nimisellä rastilla, tutorit suorittivat pienryhmien ohjauksen ja tehtävän ohjeistuksen hyvin. Tällä rastilla tutorit eivät osallistuneet harjoitteen suorittamiseen. Lautturin tarkoituksena oli kehittää ryhmän yhteistyötaitoa ja päättelykykyä. Tavoite toteutuikin hyvin, vain muutamien pienryhmien kohdalla yksi ryhmäläisistä otti johtajan roolin ja johti muun ryhmänsä harjoitteen läpi. Havaitimme Lautturi -rastin olevan turhan nopea verrattuna muihin rasteihin, koska se suoritettiin lähes jokaisen pienryhmän kohdalla puolet nopeammin kuin muut rastit. Tämä aiheutti hieman ruuhkaa ja jonottelua seuraavalle rastille. Toisaalta taas pienryhmät saivat tilaisuuden nauttia hetkestä, ottaa aurinkoa ja keskustella laiturinnokassa tai leikkiä jotain itse keksimäänsä leikkiä. Esimerkiksi perinteinen suomalainen leikki Kirkonrotta keräsi suuren osallistujamäärän.

Viidennen rastin tarkoituksena oli keksiä ryhmälle nimi ja tehdä ryhmää kuvaava juliste tai posterit suurelle pahlille. Havaitimme, että monille ryhmille nimen keksiminen oli vaikeaa. Hankalinta se tuntui olevan erityisesti niille ryhmille, joille tämä oli ensimmäinen rastipaikka, koska ensimmäisenä rastille menevän pienryhmän jäsenet eivät olleet ehtineet tutustua toisiinsa toimintapäivien puitteissa. Tutoreiden kannustuksen tärkeys nousi tämän rastin suorituksessa erityiseen asemaan, sillä usein se lievensi jännitystä ryhmässä. Monet ryhmät keksivät nimensä tutoreiden avustuksella. Julisteen teon tavoitteena oli luoda yhteishenkeä ja antaa jokin konkreettinen muisto toimintapäivästä. Kaikkien pienryhmien julisteet tulivat esille Järvenpään lukion seinille toimintapäiviä seuranneina viikkoina. Jälkeenpäin ajattelimme, että viides rasti olisi voinut olla erillinen tehtävä, jonka kaikki pienryhmät olisivat tehneet samaan aikaan eri paikoissa rastyöskentelyn jälkeen. Toiminnan siirtäminen rastyöskentelyn päätteeksi olisi kuitenkin vaatinut enemmän sisätilaa sekä aikaa. Meillä ei ollut tarpeeksi kumpaakaan.

Rastit olivat mielestämme kaiken kaikkiaan toimivia sekä mukavia, ja yllätyimme itsekin siitä, kuinka hyvin olimme onnistuneet valitsemaan rasteilla suoritettut harjoitteet. Tietenkään kaikki tehtävät ja leikit eivät olleet kaikkien mieleen, mutta jokaiselle löytyi jotain. Jotkut pitivät todella paljon ongelmanratkaisutehtävistä, kuten ihmispatsaista. Toiset tykkäsivät eläkeläisistä eläintarhassa siinä vaadittavan hulluttelun vuoksi. Suosituimmaksi kuitenkin nousi hämähäkinverkko, joka sai jokaiselta ryhmältä hyvää palautetta, jopa huolimatta kosteassa maassa ryömimisestä. Havaitimme, että joidenkin ihmisten on vaikeampi osata luottaa ja heittäytyä mukaan ryhmätoimintaan. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että se on heille uutta, erilasta ja kenties ahdistavaa. Mielestämme ihmisen sosiaalisilla taidoilla on merkitystä kun liitytään ryhmään ja toimitaan sen jäsenenä. Ohjaajan tulee reagoida ja varautua jo etukäteen ihmisten erilaiseen reagointiin ryhmätilanteissa.

Rastien suorittamisen jälkeen siirryimme taas suurryhmäharjoitteisiin. Toimintapäivän päättävä ohjelma hieman vaihteli tekemiemme havaintojen perusteella. Olimme suunnitelleet loppuun Nimipiirin, Jäädytyshipan ja Palauteringin. Joidenkin ryhmien kohdalla jätimme Nimipiirin pois, kun olimme havainneet ryhmän sisältävän monta sosiaalisesti epävarmaa henkilöä. Pyrimme minimoimaan mahdollisen epäonnistumisen pelon aiheuttamia ahdistustiloja, jotta ryhmätoiminnasta jäisi mahdollisimman hyvät muistot. Joidenkin ryhmien kohdalla taas otimme käyttöön pienryhmissä tehtyjen julisteiden esittelyn palauteringin yhteyteen. Lopun yhteistoiminta eli aivan omien aistimustemme ja havaintojemme varassa. Mielestämme onnistuimme lopettamaan jokaisen toimintapäivän mukavissa tunnelmissa, vaikka emme pitäneet tiukasti kiinni alkuperäisistä suunnitelmistamme, tai kenties juuri siksi.

Palauterinki oli yksi kiinteä osa toiminnan sisältöä. Käytimme palauterinkiä tiedonkeruun välineenä, ja saimme sen avulla myös aineistoa arviointimme perustaksi. Palautteen keruu oli tarkoituksenmukaista toimintaa ja jokaiseen kehittämisprosessiin onkin tärkeätä kuulua seuranta ja arviointia, sillä palaute on olennainen osa toimintaa. Prosessiarvioinnissa arviointi toimii ennen kaikkea palautteena, ja prosessin ohjaamisen välineenä. (Seppänen-Järvelä 2004, 19.) Palauteringissä jokainen toimintaan osallistuja sai sanoa mitä mieltä oli ollut päivästä. Lähes kaikilla oli positiivista sanottavaa. Saimme myös kriittistä palautetta, esimerkiksi harjoitteista, jotka olivat liian tuttuja ja siten jo tylsiä. Ajattelemmekin kuitenkin, että tarkoitus ei ollut tutustuttaa heitä uusiin leikkei-

hin, vaan tutustuttaa heitä toisiinsa. Monet opiskelijoista olivat hyvillään siitä, että pääsivät tutustumaan uusiin ryhmäläisiinsä muualla kuin kouluympäristössä. Muutama keuhui sitä miten tutustumistuokio oli organisoitu ja järjestetty. Loppukeskustelussa tuli esille, että oli kivaa ja nimet jäi hyvin muistiin. Tutorit olivat pahoillaan, ettei heille oltu järjestetty samanlaista toimintaa ja osa heistä kertoi tuntevansa vain muutaman ihmisen omasta lukion ohjausryhmästään. Tutorit kokivat tällaisen tutustumishetken olevan hyödyllinen uusille oppilaille, sekä heille itselleen.

Suunnittelimme ja toteutimme ryhmäyttävien toimintapäivien sisällön kehittämämme toimintamateriaalin pohjalta. Tekemämme havainnoinnin ja saamamme palautteen perusteella suunnittelemamme toimintamateriaali tuki ryhmäyttävän toiminnan toteutusta. Edellä kuvattu sisällön arviointi on osittain myös kehittämämme toimintamateriaalin arviointia, koska toimintapäivien sisältö on poimittu materiaalista. Toimintamateriaali siis soveltuu työvälineeksi ryhmäyttävän toiminnan järjestämiseen ainakin nuorten parissa. Osaa materiaalista on mielestämme mahdollista soveltaa myös lasten parissa järjestettävään ryhmätoimintaan. Toimintamateriaalia täytyy kuitenkin muokata erityisesti lasten kehitysvaiheita silmälläpitäen, eikä kaikki materiaalin sisältämä toiminta sovi lasten kanssa toteutettavaksi.

5.2.2 Arvio toimintapäivien ohjauksesta

Erittäin tärkeää ryhmäyttävän toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa on oman roolin ymmärtäminen, suunnitteleminen ja rajaaminen. Yksi ihminen ei pysty tekemään kaikkea ja sen takia vastuuta kannattaa jakaa useamman ihmisen kesken. Ryhmäyttävissä toimintapäivissä oli mukana jokaisen ohjausryhmän oma ryhmänohjaaja ja opinto-ohjaaja. He olivat tutustumassa omaan ohjausryhmäänsä osallistuen suurryhmässä toteutettuihin harjoitteisiin ja leikkeihin. Kaksi opinto-ohjaajaa pääsi myös ohjaamaan pienryhmiä tutoreiden kanssa, kun joku tutoreista ei päässyt saapumaan paikalle. Järvenpään lukion vanhempainyhdistys oli järjestänyt lukiolaisten vanhemmat jakamaan välipalaa opiskelijoille. Yhteistyö laajeni koskemaan Järvenpään lukion henkilökunnan eri ammattikuntia, esimerkiksi koulun keittiössä tehtiin eväät, jotka kouluisäntä toimitti paikan päälle. Moni henkilö oli mukana toimintapäivien toteutuksessa, mutta ryhmäyttävien toimintapäivien toteutuksen onnistumisen kannalta tärkeimmät ihmiset olivat Järvenpään lukion opiskelijatutorit. Tutoreilla oli suuri rooli pienryhmien ohjaajina.

Osa tutoreista hallitsi alusta asti pienryhmätoiminnan ohjauksen hyvin, kun taas toisilla meni hieman enemmän aikaa saada ryhmä innostettua toimintaan mukaan. Ohjeistimme tutorit osallistumaan tiettyihin harjoitteisiin ja osoitimme ne, joissa ei kannattanut olla mukana käytännön asioiden tai ryhmän muodostumisen vuoksi. Tietyissä leikeissä tai harjoitteissa mukanaolo saattaisi saada ryhmäläiset tuntemaan olonsa hieman mukavammaksi, jonkun näyttäessä heille esimerkkiä. Lisäksi osallistuminen voisi vauhdittaa ryhmän saamista mukaan toimintaan. Kuitenkaan kaikki tutorit eivät muistaneet, missä leikeissä kannatti olla mukana ja missä ei. Pienryhmien yhteistyön onnistuminen oli osittain riippuvaista tutoreiden aktiivisuudesta ja kyvystä ohjata ryhmää.

Oli hienoa huomata, kuinka monet tutorit olivat oma-aloitteisia ja keksivät rasteilla omia variaatioita leikeistä. He ottivat myös ryhmäläisten ehdottamia ideoita vastaan ja kannustivat kaikkia osallistumaan myös näihin uusiin leikkeihin ja harjoitteisiin. Osa opiskelijatutoreista käytti satunnaisen ylimääräisen ajan hyödykseen jutustelemalla ryhmäläisten kanssa tai leikkimällä ryhmäläisten omia leikkejä. Tutorit olivat hyvin omatoimisia ja havaitsimme tutoreiden soveltavan harjoitteita ja leikkejä, kuitenkin pitäen kiinni kyseisen harjoitteen tarkoituksesta. Opiskelijatutoreiden rekrytointi pienryhmien ohjaajiksi oli mielestämme onnistunut ratkaisu. Opiskelijat tutustuivat toistensa lisäksi myös omiin tutoreihinsa, ja palautteen perusteella jopa enemmän kuin lukion toimintaympäristössä. Yhteistyömme tutoreiden kanssa sujui joustavasti ja ongelmitta, koska emme lähteneetkään oletuksesta, että tutorit olisivat valmiita ryhmäohjaajia.

Oman roolimme kuvaus sekä arvio itse toteuttamastamme toimintapäivien ohjauksesta on myös osa prosessimme arviointia. Olimme tapahtuman järjestäjinä päävastuussa ryhmäytävien toimintapäivien toteuttamisessa. Rooliimme kuului kaikkien käytännön järjestelyiden hoitaminen. Suurin työ toimintaviikossa oli toimiminen suurryhmän ohjaajina sekä poisjääneiden tutoreiden paikkaaminen pienryhmätoiminnassa. Suurryhmätoimintaa varten olimme sopineet, että ohjaamme vuorotellen leikit ja harjoitteet, eli se kumpi meistä tunsikin leikin paremmin, esitteli ja ohjasi sen ryhmälle. Huolehdimme aikataulujen pitävyydestä ja yleisesti asioiden jouhevasta kulusta. Pienryhmätoiminnan havainnointi oli yksi osa toimintaviikon tehtävistä. Se toteutettiin pienryhmätyöskentelyn aikana tarkkailemalla pienryhmien toimintaa rastipaikoilla. Havainnointiin kuului myös pienryhmien ohjaajien, Järvenpään lukion tutor-opiskelijoiden, toiminnan tarkkailu. Havainnoimme molemmat eri rasteilla, koska rasteja oli paljon ja halusimme saada

mahdollisimman laajan kuvan pienryhmätyöskentelystä. Kävimme kuitenkin aktiivista keskustelua havainnoistamme koko viikon ajan. Saimme havainnoimalla tietää millaisena tutorit kokivat pienryhmien ohjaamisen, kuinka rastit toimivat ja millaisia ominaisuuksia tutoreilta edellytetään pienryhmätoiminnan ohjaajina.

Tavoitteenamme oli toimia innostavina ja iloisina ohjaajina, jonka avulla pyrimme luomaan yhteishenkeä ja suvaitsevaisuutta. Yritimme levittää ympärillemme vapautunutta ja rentoutumiseen tähtäävää ilmapiiriä huumorin, naurun ja iloisuuden keinoin. Näissä tavoitteissamme onnistuimme hyvin, sillä saimme ryhmät suurilta osin innostuneiksi ja osallistumaan leikkimieliseen toimintaan. Toki opiskelijaryhmistä löytyi muutama henkilö, joihin meidän tai muun ryhmän innostus ei vaikuttanut. Perusteelliset etukäteisjärjestelyt ja suunnittelu mahdollistivat toimintapäivien teknisen ohjauksen jopa paremmin kuin odotimme. Keskinäinen hyvä vuorovaikutuksemme ja luottamuksemme tukivat ohjaustilanteita, ja täten vaikuttivat onnistumiseemme.

5.3 Kyselyjen avulla saadut tulokset ja niiden analysointi

Toteutimme kaksi eri kyselyä Järvenpään lukion opiskelijoille koskien lukio-opintojen aloitusta, opiskelijoiden sosiaalisia suhteita ja ryhmäyttävien toimintapäivien mahdollisia vaikutuksia. Toinen kysely oli osoitettu lukion ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoille, ja toinen ryhmäyttävien toimintapäivien pienryhmätoiminnan ohjaajina toimineille opiskelijatutoreille. Sovimme Järvenpään lukion ensimmäisten vuosikurssien ryhmänohjaajien kanssa, että opiskelijat vastaavat heille osoitettuun kyselyyn ohjatusti, ryhmänohjaajan tunnilla, jotta saisimme mahdollisimman kattavan materiaalin ja vastausprosentin. Tutoreille lähetimme sähköpostilla jokaiselle erikseen linkin heille osoitettuun kyselyyn ja toivoimme heitä vastaamaan. Lähetimme kyseisen sähköpostin myös tutortoiminnan ohjaajalle, joka julkaisi linkin kyselyyn myös Järvenpään lukion sisäisillä Internet sivuilla. Syksyllä 2009 Järvenpään lukiossa aloitti opintonsa yhteensä 303 opiskelijaa, joista 275 osallistui ryhmäyttäviin toimintapäiviin. Toiminnassa oli mukana myös 37 opiskelijatutoria.

Molempien kyselyjen vastausten kokoamiseen ja analysointiin olemme käyttäneet Webropol -ohjelman lisäksi Exel- ja SPSS -ohjelmia. Olemme ottaneet huomioon tulosten

analysoinnissa erilaisia vastauksiin mahdollisesti vaikuttaneita seikkoja, kuten kysymysasettelun mahdollisen epäselvyyden, opiskelijoiden oman sisälukutaidon ja muut vastaajia ehkä häirinneet tekijät. Aina ei voi olla varma onko vastaaja tarkoittanut tosissaan vastata niin kuin on vastannut. Molemmat kyselyt tuottivat samansuuntaista tietoa, jota olimme keränneet palauteringin avulla jo toimintapäivien aikana. Kyselyjen tuloksista saimme kuitenkin yksityiskohtaisempaa ja luultavasti rehellisempää palautetta.

5.3.1 Opiskelijakysely

Opiskelijakyselyyn vastasi kaikkiaan 128 ensimmäisen vuoden opiskelijaa. Vastausprosenttimme jäi siis alle viidenkymmenen. Teimme kyselyn sellaiseksi, että siihen pystyi vastaamaan myös ne opiskelijat, jotka eivät osallistuneet ryhmäyttäviin toimintapäiviin. Vastaajista 121 oli osallistunut ryhmäyttäviin toimintapäiviin, seitsemän ei ollut. Halusimme kokemuksia kavereiden saamisesta myös heiltä, jotka eivät osallistuneet toimintapäiviin. Kyselyssä kysyttiin esimerkiksi, kuinka opiskelijoiden lukio-opinnot ovat alkaneet ja ovatko he saaneet opintojensa aloituksen jälkeen uusia kavereita tai tuttavuuksia lukiossa. Oletimme saavamme opiskelijakyselystä noin kaksisataa vastausta, sillä ryhmänohjaajat lupasivat toteuttaa kyselyn ohjatusti. Kun olimme saaneet noin sata vastausta, lähetimme ryhmänohjaajille vielä sähköpostia, jossa pyysimme heitä muistuttamaan opiskelijoita kyselyyn vastaamisesta. Suljettuamme kyselyn lähetimme vielä kerran sähköpostia kaikille kymmenelle ryhmänohjaajalle kysyäksemme kuinka he olivat toteuttaneet kyselyyn vastaamisen. Saimme vastaukset kuudelta ryhmänohjaajalta. He kertoivat kaikki antaneen opiskelijoiden vastata kyselyihin itsenäisesti. Tämä on varmasti vaikuttanut siihen, että vastaajien määrä oli vähäisempi kuin toivoimme.

Opiskelijakysely käsitti kysymyksiä lukio-opintojen aloituksesta, sosiaalisista suhteista ja ryhmäyttävistä toimintapäivistä. Kyselyyn vastanneista opiskelijoista lähes 70 prosenttia oli tyttöjä. Vastauksissa ei kuitenkaan juurikaan esiinny sukupuolten välisiä prosentuaalisia eroja, eli tytöt ja pojat olivat melko samaa mieltä kysytyistä asioista. Suurin osa opiskelijoista tunsivat lukio-opintojensa alkaneen hyvin ja viihtyvänsä lukiossa. Lisäksi suurin osa opiskelijoista tunsivat ennalta omaan ohjausryhmäänsä kuuluvia opiskelijoita (82,6 prosenttia) tai muita lukiossa opiskelevia (99,2 prosenttia). Näistä tuloksista olisi mahdollista vetää johtopäätös, että suurimmalla osalla on kavereita lukiossa. Me emme

kuitenkaan tue sitä oletusta, sillä tuntemisen ja tuttuuden voi käsittää monin eri tavoin. Ihmisen voi tuntea vaikka hän ei edes tervehtisi.

Ystävien merkitystä ja niiden saamista käsittelevien kysymysten vastauksista kävi ilmi ystävien ja kavereiden tärkeys. Suurin osa vastaajista piti ystäviä, kavereita ja ohjausryhmäänsä merkityksellisinä opintojensa kannalta. Vastauksista löytyy kuitenkin myös toinen puoli, vaikkakin vähäisempi. Ennen lukion aloitusta moni opiskelija pelkäsi, ettei saa kavereita. Pienellä osalla opiskelijoista pelko on käynyt toteen. Kysely myös osoitti, että opiskelijoista pieni osa on yksinäisiä, osa ei ole saanut uusia kavereita eikä osa väliä edes saada.

Järjestämäämme ryhmätoimintaviikkoa ja yleensä ryhmäyttävää toimintaa koskevat kysymykset tuottivat moninaisia vastauksia. Suuri osa (76 prosenttia) opiskelijoista piti järjestämäämme ryhmätoimintaa tarpeellisena. Lähes kaikki vastaajat ajattelivat ryhmätoimintapäivän olleen hauska, ja sen ohjelman monipuolinen. Tulokset myös osoittivat ryhmäyttävän toiminnan olevan yksi hyvä menetelmä tutustuttaa ihmisiä toisiinsa. Ryhmäyttävä toiminta toimii sosiaalisten suhteiden syntymisen tukena, sillä yli 80 prosenttia opiskelijakyselyyn vastanneista koki toimintapäivien auttaneen heitä tutustumaan oman ohjausryhmänsä jäseniin. Toimintapäivien jälkeen lähes kaikki opiskelijat tunsivat jonkun ihmisen omasta ryhmästään, vain yksi vastaus oli kielteinen. Ryhmätoimintaa pidettiin myös rentouttavana ja turvallisena tapana tutustua muihin opiskelijoihin. Lisäksi suuri osa vastaajista toivoi ryhmäyttävien toimintapäivien jatkuvan osana lukion toimintaa. He toivoivat, että toimintapäivät järjestettäisiin joka vuosi lukio-opintonsa aloittaville opiskelijoille.

Opiskelijakyselyssä viimeiseksi kysymykseksi olimme jättäneet vapaan kentän, johon sai kertoa jonkin muiston, sattuman tai mielipiteensä ryhmäyttävistä toimintapäivistä. Vapaaseen kenttään oli vastannut 21 opiskelijaa. Vastausten mukaan huonot kulkuyhteydet saattavat rajoittaa tällaisiin tapahtumiin osallistumista. Monen vastanneet mielestään ryhmäyttävä toiminta oli hauskaa. Heidän toiveissaan oli myös, että tällaisia toimintaa järjestettäisiin enemmän. Kritiikkiä tuli pienryhmiin jakamisesta, joka ei osan mielestä toiminut ryhmäytymistä edistävänä asiana. Vapaa sana toi myös esille ne muutamat, joiden mielestä ryhmäyttävä toiminta ei ole tarpeellista. Pieni osa opiskelijoista

ajatteli ryhmäyttävän toiminnan olevan tarpeetonta, koska se ei edesauta opiskeluita mitenkään, eikä lukiossa olla tutustumassa uusiin ihmisiin.

5.3.2 Tutorkysely

Tutorkyselyyn vastasi yhteensä 28 opiskelijatutoria, joten tämän kyselyn vastausprosentti oli huomattavasti suurempi kuin opiskelijakyselyssä. Opiskelijatutoreiden kyselyn osoitimme siis ainoastaan tutoreille, jotka olivat olleet mukana toteuttamassa ryhmäyttäviä toimintapäiviä. Tutorit vastasivat kyselyyn myös itsenäisesti, mutta vastausten määrään on luultavasti vaikuttanut etukäteistieto ja meidän henkilökohtainen pyyntömmme palautteen saamiseksi.

Tutoreille osoitettu kysely sisälsi kysymyksiä toimintapäivistä, pienryhmien ohjaamisesta ja uusiin ihmisiin tutustumisesta. Kyselyyn vastasi 25 tyttöä ja 3 poikaa. Lähes kaikkien opiskelijatutoreiden mielestä ryhmäyttävät toimintapäivät olivat hyödyllisiä, vain yksi vastaus oli poikkeava. Opiskelijatutoreista yli 80 prosenttia koki järjestämämme toiminnan auttavan ryhmiä ryhmäytymään. Kyselyn vastausten mukaan tutorit pitivät toimimisesta pienryhmien ohjaajina, ja heidän mielestään toiminnan ohjaus pareittain oli hyvä asia. Olimme siis onnistuneet suunnittelemaan ja järjestämään pienryhmien ohjauksen tutoreille mieleisellä tavalla.

Opiskelijatutorit tutustuivat hyvin toisiinsa, mutta vastaavasti uusiin opiskelijoihin tutustuminen jäi heidän mielestään vähäisemmäksi. Kyselystä käy ilmi, että vain puolet vastaajista on tervehtinyt lukioympäristössä uusia opiskelijoita, joihin tutustui ryhmätoimintapäivien aikana. Uusien opiskelijoiden keskinäinen tutustuminen taas onnistui huomattavasti paremmin. Opiskelijakyselystä ilmeni, että vastanneista opiskelijoista 76 prosenttia tervehtivät toisiaan toimintapäivien jälkeen.

Tutorkyselyn viimeiseksi kysymykseksi laitoimme vapaan kentän, johon tutorit saivat kertoa jonkin muiston, sattuman tai mielipiteensä ryhmäyttävistä toimintapäivistä. Tähän kenttään oli vastannut kuusi opiskelijatutoria. Kaikki vastanneet ajattelivat toimintapäivien olleen hauska kokemus. Osa tutoreista oli sitä mieltä, että ohjelman olisi voinut suunnitella paremmin. Esiin nostettiin, että luppoaikaa oli liikaa toimintojen välissä ja se oli noloa tutoreille. Niin sanottuja varaleikkejä olisi pitänyt olla enemmän. Tuto-

reiden mielestä lähes kaikki harjoitteet olivat erittäin hyviä, mutta joidenkin toteutus jäi hieman ontumaan, koska joillain rasteilla sosiaalisemmat ryhmäläiset jättivät aremmat varjoonsa. Näistä kommentteista huolimatta ryhmäyttävien toimintapäivien toivottiin jatkuvan osana lukion toimintaa ja niitä haluttiin lisää.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET KEHITTÄMISPROSESSISTA

Johtopäätöksissä käsittelemme asioita, joita ryhmäyttävää toimintaa toteutettaessa tulisi mielestämme huomioida. Käymme läpi asioita omien, kehittämisprosessin aikana esiin tulleiden, kokemusten pohjalta. Tämän osan tarkoituksena on tuoda esiin huomioita, jotka saattavat olla avuksi jos toimintamalli otetaan käyttöön muiden kohderyhmien parissa ja muissa toimintaympäristöissä. Edellä olemme kuvanneet ja arvioineet ryhmäyttävän toimintamallin kehittämistä ja sen käyttöönottoa todellisessa ympäristössä, jotka myös pyrkivät helpottamaan mallin käyttöönottoa. Huomioiden esittämisen avulla pyritään tukemaan ryhmäyttävän toiminnan toteutusta, jotta siitä saataisiin mahdollisimman toimivaa.

6.1 Suunnittelu ja käytännön järjestelyt

Suunnittelua ja järjestelyitä tehdessämme ymmärsimme kuinka paljon asioita täytyy järjestää ja huomioida vain pienenkin tapahtuman organisoinnissa, jotta kaikki sujuisi toivotulla tavalla. Laadimme toimintapäivien suunnittelua varten tehtävälistan, jotta mitään tärkeää ei jäisi tekemättä. Tehtävälista sisälsi päiväkohtaisesti tiedot tehtävistä asioista. Näin emme kuormittaneet itseämme liikaa ja pysyimme kokoajan ajan tasalla. Toimintapäivien suunnitteluun kuului todella paljon käytännön järjestelyjä, esimerkiksi kutsujen jakamisen organisointi, tarvittavien tavaroiden hankinta, tilojen varaus sekä ruokailujen järjestäminen. Suunnitteluun kuului myös ohjelman teko, kuten aikataulutukset ja toimintapäivien sisällön suunnittelu. Lisäksi pyrimme varautumaan jo suunnitteluvaiheessa mahdollisiin yllätyksiin, esimerkiksi sairastumisiin sekä sääolosuhteiden muutoksiin. Tilojen varaus ei sujunut aivan ongelmitta, sillä Seurakuntaopistolla ei ollut mahdollisuutta antaa käyttöömmme yhtään suurta sisätilaa. Olisimme joka tapauksessa olleet ulkona, mutta sateen sattuessa olisi ollut hyvä päästä sisätiloihin. Lisäksi varuamallamme ulkotilalla järjestettiin samaan aikaan leikkikirkon siunaamistilaisuus. Ongelmat ratkesivat kuitenkin siten, että toimintaviikolla ei juuri satanut ja leikkikirkon siunaamistilaisuuden ajaksi ryhmätoiminta siirrettiin toiseen paikkaan.

Jo toimintamateriaalia suunnitellessamme ajattelimme joitain seikkoja, jotka olisi hyvä ottaa huomioon ryhmäyttävää toimintaa toteutettaessa. Tästä on esimerkkinä jokaiselle ryhmäyttävään toimintaan osallistujalle tekemämme kutsu, jonka liitimme Järvenpään lukion käyttöön tehtyyn materiaaliin. Kutsu jaettiin lukioilla jokaiselle aloittavalle opiskelijalle. Uskomme osallistujamäärän olleen suuri tämän vuoksi. Osallistujamäärän suuruuteen vaikutti luultavasti myös tapahtuman oleminen osa lukio-opintoja. 303 aloittavasta opiskelijasta 275 osallistui ryhmäyttäviin toimintapäiviin.

Ryhmäyttävien toimintapäivien etukäteisjärjestelyt alkoivat toimintapäivien aikataulun ja toiminnan sisällön suunnittelusta. Ryhmäyttävän toimintaviikon ohjelma suunniteltiin siten, että ensimmäinen ryhmä aloittaa maanantaiaamuna kello 8.30 ja lopettaa kello 12.00. Tämän aamuryhmän jälkeen kävimme syömässä tutoreiden ja opinto-ohjaajien kanssa. Seuraavan ryhmän kanssa toiminta alkoi kello 12.30 ja loppui kello 16.00. Informoimme lukion henkilökuntaa toimintapäivien aikatauluista sekä selvitimme ketkä Järvenpään lukion tutorit pääsevät osallistumaan toimintaan. Lisäksi tiedotimme sähköpostitse tutoreille toimintapäiviin liittyvistä asioista, kuten perehdytyksestä toimintapäivien ohjaukseen.

Kaikkien ryhmäyttävän toiminnan järjestäjien kannattaa huolehtia siitä, että toiminnan ohjaajat tietävät oman roolinsa ja tehtävänsä. Me halusimme tarjota Järvenpään lukion tutoreille etukäteen tiedon toimintapäivien sisällöstä. Perehdyttämällä pyrimme varmistamaan jokaisen tutorin tietävän ryhmäyttävien toimintapäivien kulun ja oman roolinsa toiminnassa. Perehdytyksessä kerroimme opiskelijatutoreille meidän omasta roolistamme toiminnan ohjaajina ja heidän osallisuudestaan pienryhmien ohjaukseen. Esiitimme tutoreille innostavan ja iloisen asenteen tärkeyden toiminnan ohjauksessa. Keskustelimme myös muista vuorovaikutukseen ja ryhmän hallintaan liittyvistä asioista. Painotimme olevamme päävastuussa, jotta tutorit tietäisivät voivansa jättää asiat meidän huoleksemme ja keskittyä pienryhmien ohjaukseen. Kävimme opiskelijatutoreiden kanssa läpi kaikki päivän leikit ja harjoitteet. Lisäksi keskustelimme toimintapäivien käytännön asioista, kuten aikataulutuksesta, ruokailusta ja pukeutumisesta. Annoimme jokaiselle tutorille jo perehdytystilanteessa kartat, joiden avulla he suunnistivat rastilta toiselle. Karttojen kääntöpuolelle olimme koonneet kaikkien rastien harjoitteet, jotta heidän ei tarvitsisi muistaa niitä ulkoa. Annoimme paperit etukäteen, jotta tutorit pystyivät tutustumaan ja kertaamaan tulevia leikkejä ja harjoitteita itsekseen. Kerroimme

tutoreille jo perehdytyksessä, että he voivat keksiä omia leikkejä, jos rastien välillä jää ylimääräistä aikaa.

Mukautuminen muuttuviin olosuhteisiin on tärkeää hyvässä toiminnanohjauksessa. Keskustelimme lukion henkilökunnan kanssa jo alustavasti lisäavun mahdollisuudesta, jos joku tutoreista ei pääsisikään paikalle esimerkiksi sairauden vuoksi. Pyysimme itse opinto-ohjaajilta apua, ja lukion puolesta oli järjestetty koulusihteeri hätävaraksi. Yritimme ottaa huomioon kaikki mahdolliset asiat, mihin saattaisi tulla muutoksia ryhmäyttävän toimintaviikon aikana ja pyrimme varautumaan niihin etukäteen. Ohjelman sisällön muutoksiin olimme varautuneet lisäleikeillä ja -harjoitteilla. Jokin harjoite voi osoittautua toimimattomaksi siihen tilanteeseen, joten jokaisen leikin tai harjoitteen tilalle tuli olla jokin muu varalla. Tutoreille neuvoimme lisäleikin, jota he voivat leikkiä pienryhmien kanssa, silloin jos rastit tulee suoritettua nopeasti ja ylimääräistä aikaa on riittävästi. Aivan kaikkea emme kuitenkaan osanneet tai pystyneet ottamaan huomioon. Tämä tulee esiin, kun kuvaamme seuraavassa osassa ryhmätoimintapäivien onnistumista.

Käytännön järjestelyistä konkreettisin esimerkki on toimintaviikkoa edeltäneen päivän järjestelyt. Edellisenä päivänä kävimme kiinnittämässä opasteet ja rastipaikkojen kyltit paikalleen kampuksen maastoon. Lisäksi rakensimme kolmannen rastin, hämähäkinverkon, valmiiksi toimintaviikon alkua varten.

6.2 Ryhmätoimintapäivät

Ryhmäyttävää toimintaa suunnitellessa on otettava huomioon käytännön asioiden lisäksi myös toiminnan sisältö ja sen toimivuus. On pyrittävä valmistautumaan ennakoimattomiin tapahtumiin. Ryhmäyttävän toiminnan aikataulut tulee suunnitella huolella ja niihin täytyy jättää liikkumavaraa. Huomasimme ryhmäyttävää toimintaa toteuttaessa, että kaikki ei mene aina niin kuin on kaavailut vaikka olisi tehnyt monia suunnitelmia ja varasuunnitelmia. Muutoksia sai tehdä melko paljon matkan varrella, mutta olimme asennoituneet ottamaan vastaan mahdolliset muutokset.

Ryhmäyttävän toimintaviikon aloittanut ensimmäinen ryhmä oli niin sanottu kokeilu-ryhmä, jotta näimme toimiko kaikki toivotusti. Maanantaiaamun aikataulujen kanssa oli hieman hankaluuksia. Rastit eivät toimineet kovin jouhevasti, joten päätimme muuttaa rastien kulkujärjestystä. Tämän jälkeen ne toimivat hyvin, vaikka joillain rasteilla pienryhmät joutuivatkin odottamaan. Esimerkiksi neljännen rastin lähes kaikki pienryhmät suorittivat hyvin lyhyessä ajassa, mutta siitä huolimatta melkein kaikki tutorit keksivät pienryhmilleen jotain tekemistä odottelun ajaksi. Jotkut istuivat laiturilla juttelemassa mukavia ja toiset leikkivät tutorien johdolla. Ensimmäisen ryhmän perusteella päätimme tehdä muutoksia myös pienryhmien jakamiseen. Olimme valinneet ryhmien jakoa varten leikin, joka ei kuitenkaan toiminut, koska erehdyimme kertomaan leikin jakavan osallistujat pienryhmiin. Tämän seurauksena ryhmät koostuivat kaveruksista, vaikka tarkoituksena oli tutustua uusiin ihmisiin. Lisäksi leikki olisi tarvinnut musiikkia tai jotain muuta virikettä, jotta se olisi saatu nopeatempoiseksi. Päätimme siis jakaa ryhmän perinteisesti jaolla neljään.

Muokkasimme ohjelmaa aina ryhmän mukaan. Jos ryhmässä oli paljon ujoja ihmisiä, jätimme Nimipiirin suuryhmätoiminnasta kokonaan pois tai toteutimme sen erilailla. Erilaisessa toteutuksessa asetuimme itse piirissä tiettyyn kohtaan, jotta selvästi arempien ei tarvitsisi olla niin paljon esillä ja hermoilla sen vuoksi. Ehdotus Nimipiirin vaihtamisesta muuhun harjoitteeseen tuli eräältä tutorilta, hänen huomattuaan omassa pienryhmässään olevan muutamia ujoja henkilöitä, joihin tällainen leikki saattaisi vaikuttaa negatiivisesti. Nimipiirin tilalla toteutimme välillä ryhmätöiden esittelyä, jonkun muun tutustumisleikin tai jonkun tutorin ehdottaman leikin. Tutorin huomion jälkeen, ymmärsimme kiinnittää huomiota enemmän siihen, minkälaisia ryhmäläiset ovat luonteeltaan. Lisäksi muokkasimme ohjelman kulkua hieman käytännön asioiden pohjalta. Iltapäiväryhmä oli juuri tullut suoraan ruokailusta ja kaikilla ei olisi heti nälkä, joten päätimme kysyä kaikilta ryhmiltä missä vaiheessa toimintaa he haluavat syödä välipalansa.

Tutorit olivat suuressa roolissa ryhmäyttävien toimintapäivien toteuttamisessa. Ilman heidän työpanostaan toiminnan toteutuminen olisi ollut hyvin hankalaa. Pidimme päivittäin välipalan aikana tutoreiden kanssa palaverin, jossa keskustelimme päivän tunnelmista ja tiedotimme heille toimintaan tulleista muutoksista.

6.3 Yhteistyö

Aiemmin esillä olleiden Diakonia-ammattikorkeakoulun Kauniaisten tai Järvenpään toimipaikkojen opiskelijoita emme saaneet avuksemme toteuttamaan ryhmäyittäviä toimintapäiviä, joten toteutus järjestettiin tiiviissä yhteistyössä Järvenpään lukion kanssa. Toimintapäivien toteuttaminen ilman lisäapuja, oli loppujen lopuksi positiivinen asia. Se todisti, että Järvenpään lukiolla on mahdollisuus toteuttaa ryhmäyittävää toimintaa itsenäisesti, kunhan he saavat tekijät meidän tilallemme. Toki olisi ollut hienoa opinnäytetyömme puitteissa onnistua samalla liittämään ryhmäyittävän toiminnan toteutus jonkin Diakonia-ammattikorkeakoulun opintokokonaisuuden osaksi. Tällä tavoin ryhmäyittävän toiminnan mallin olisi mahdollista jalkautua kattavammin osaksi eri toimintaympäristöjen työkäytäntöjä.

Ryhmäyittävää toimintaa ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista ulkoistaa kokonaan. Ryhmäyittävän toiminnan avulla voidaan luoda siteitä toisiin ihmisiin. Tämän vuoksi on tärkeää ottaa ohjaajat ja muut niin sanotut ryhmän ulkopuoliset osallistujat mukaan ryhmätoimintaan. Tutoreiden mukanaolo ryhmäyittävässä toimintapäivissä toiminnanohjaajina oli tärkeää, sillä he saivat mahdollisuuden tutustua paremmin tutoroitaviin opiskelijoihin. Samalla opiskelijat saivat mahdollisuuden tutustua tutoreihin. Tutustumisen jälkeen olisi mahdollista lähestyä tutoreita helpommin lukiolla. Samanlaisia vaikutuksia haimme ryhmänohjaajien sekä opinto-ohjaajien kohdalla. Seurakunnan nuorisotyössä on huomattu rippikoulun isosten ikäetu heidän ohjatessaan nuorisojoukkoa ryhmätoiminnassa. Jouko Porkka käsittelee artikkelissaan, Isostoiminnan rikkaus - leirityön tarpeista nuorisokulttuuriksi, isosten merkitystä rippikoulun vapaaehtoistyöntekijöinä. Hän korostaa rippileirien työntekijöiden hankaluutta olla asemansa ja ikänsä puolesta lähellä rippileiriläisiä. Isokset ovat muutaman vuoden vanhempia, kuin leiriläiset, joten nuorten on helppo samaistua heihin. Isosista on tullut tärkeä osa suomalaista rippikoulua. (Porkka 2005, 82.) Samanlainen ikäetu on lukion tutoreilla, jotka ovat opintonsa aloittavia opiskelijoita 1-2 vuotta vanhempia. Uskomme, että uusien opiskelijoiden on helpompi lähestyä tutoreita, kuin esimerkiksi ulkopuolisia ryhmäyittävää toimintaa ohjaavia aikuisia tai omia opettajiaan. Tutorit ovat olleet itse samassa tilanteessa vuosi aikaisemmin lukiota aloittaessaan, joten ensimmäisen vuoden opiskelijoiden on helppo samaistua heihin.

Yhteistyötahot muokkautuivat myös ryhmäyttävän toimintaviikon aikana. Olimme kesän aikana sopineet Järvenpään seurakunnan nuorisopastorin kanssa, että hän tulisi seuraamaan ryhmätoimintaa ja tutustumaan lukion aloittaviin opiskelijoihin. Valitettavasti hänelle tuli kuitenkin ylitsepääsemätön este, eikä hän päässyt osallistumaan toimintaan. Pastorin poisjääminen ei vaikuttanut konkreettisesti meidän työhömmä, mutta hänen mukanaolo olisi voinut helpottaa hänen tutustumistaan nuoriin, ja vastaavasti nuorten tutustumista seurakunnan toimintaan.

6.4 Ryhmäyttävän toiminnan ohjaus

Ryhmätoimintaa suunnittelevan ja ohjaavan henkilön tulee perehtyä ryhmäyttävän toiminnan toteutukseen, osallisuuden ja yhteisöllisyyden käsitteisiin sekä muihin huomiotaviin asioihin liittyen ryhmään ja sen toimintaan. Ohjaajan tulee osata käyttää erilaisia toiminnallisia menetelmiä, jotta tavoitteet on mahdollista saavuttaa. Ryhmässä saattaa esimerkiksi olla kireä ja jännittynyt tunnelma, jolloin ohjaaja voi toteuttaa rentouttavan tai hauskuuttavan harjoitteen tunnelman muuttamiseksi ja saadakseen ryhmän vastaanottavaiseksi. Toiminnanohjaajan olisi siis hyvä osata lukea ryhmän eri tiloja. Ohjaajan tulee huomata jokainen ryhmän jäsen yksilönä huolimatta ryhmäyttämisen ja yhteishengen lisäämisen tavoitteista. Jo ryhmän jäsenen nimen muistaminen osoittaa välittämistä ja kuuntelemisen taitoa.

Ryhmäyttävän toiminnan ohjaajalla tulee olla perehtyneisyyden ja tiedon lisäksi halua sitoutua toteuttamaan ryhmäyttävää toimintaa. Ryhmä tarvitsee sitoutunutta, jatkuvaa ja tavoitteellista toimintaa, jotta ryhmäytymisen tavoite saavutettaisiin. Ohjaajan on hyvä pysyä samana, sillä tuttu ohjaaja luo ryhmälle sekä jokaiselle ryhmäläiselle turvallisuuden tunnetta. Ryhmäytymistä edesauttaa ohjaajan laatimat selkeät tavoitteet ryhmälle. Tavoitteet tulee laatia aina jokaiselle ryhmälle erikseen, sillä jokainen ryhmä on erilainen ja voi tarvita yksilöllistä tukea ja huomiota ryhmäytyäkseen. Jokaisen ryhmän toiminnan sisällöt on suunniteltava sen perusteella millaisia tavoitteita ja millä kehityksen tasolla ryhmän jäsenet ovat. Ohjaajan tulee myös antaa ryhmälle mahdollisuus ilmaista omat mielipiteensä. Järjestämiemme ryhmäyttävien toimintapäivien aikana mielipiteiden ilmaisun kanavana toimi palauterinki. Toiminnan jälkeen palautetta sai antaa opiskelijoille tarkoitetussa kyselyssä, johon vastattiin nimettömänä. Nimettömyys antoi

opiskelijoille mahdollisuuden kertoa todelliset mielipiteet järjestetystä toiminnasta. Ryhmätoiminnan aikana tehdyn palautteen keruun tarkoituksena oli saattaa opiskelijat osallisiksi pyytämällä palautetta sekä kertomalla omat mielipiteensä. Opiskelijakyselyllä halusimme selvittää, onko opiskelijoiden mielestä ryhmäyttävän toiminnan järjestäminen tarpeellista ja onko toiveita sisällön suhteen. Ryhmäläisten kuuleminen ja mielipiteiden kysyminen antaa osallisuudelle mahdollisuuden.

Ohjaajan on hyvä ymmärtää yhteisöjen ja vertaisryhmien merkitys, sillä usein samassa ryhmässä toimivat yksilöt ovat keskenään samassa elämäntilanteessa tai heitä yhdistää jokin muu tekijä. Vertaisryhmässä ihmiset saavat tukea toisiltaan ja kokevat ryhmään kuulumisen voimavarana. Lapset ja nuoret oppivat vertaisryhmässä sosiaalisia taitoja, joita voi opetella myös erilaisten harjoitteiden kautta. Uusien lukiolaisten vertaisiksi voisi lukea jokaisen lukion ensimmäisen vuoden opiskelijan. Ryhmäyttävä toiminta järjestettiin jokaiselle kymmenelle ohjausryhmälle Järvenpään lukiossa, joten toimintaan osallistuneet opiskelijat voivat kokea toisensa vertaisiksi lukion aloittamisen lisäksi myös ryhmäyttävään toimintaan osallistumisen vuoksi. Tällöin he voivat jakaa kokemuksiaan ja jatkaa tutustumistaan lukiolla, kun alkusysäys tutustumiselle on annettu jo toimintapäivänä.

Ryhmäyttävää toimintaa järjestettäessä ohjaajan tulisi huomioida ryhmäturvallisuus. Ryhmän tavoitteellisen toiminnan vuoksi ryhmässä tulisi olla turvallinen olo. Tämä tarkoittaa, että ohjaajalla tulee olla kyky nähdä ryhmästään millaisia harjoitteita ryhmä kestää. Ryhmän jäseniä ei saa nolata eikä heitä saa asettaa asemaan, jossa he voisivat tuntea arvottomuutta, pelkoa tai syyllisyyttä. Ryhmäyttävää toimintaa toteuttaessamme huomasimme, että kaikki harjoitteet eivät sovi kaikille. Aremmat ihmiset eivät välttämättä uskaltaneet puhua suurryhmätilanteessa, joten saatoimme jättää pois itsensä esille tuomista vaativat harjoitteet huomatessamme niiden mahdollisesti aiheuttavan negatiivisia tunteita osallistujissa.

7 RYHMÄYTTÄVÄ TOIMINTA OSANA VARHAISKASVATUSTA

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen kasvatuksellista vuorovaikutusta. Lapsen ensisijainen kasvatusoikeus sekä -vastuu ovat vanhemmilla, ja yhteiskunnan tehtävä on tukea vanhempia siinä tehtävässä. Yhteiskunta järjestää ja valvoo varhaiskasvatusta, jonka tavoitteena on edistää lapsen tervettä kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatus perustuu laaja-alaiseen tietoon ja tutkimukseen sekä varhaiskasvatuksen menetelmien tuntemiseen, jossa lähtökohtana on kokonaisvaltainen näkemys lapsen terveestä kasvatuksesta, kehityksestä ja oppimisesta. Varhaiskasvatusta järjestetään varhaiskasvatuspalveluissa, joista keskeisempiä ovat päiväkoti, perhepäivähoito ja avoin toiminta. Vanhemmat valitsevat lapsilleen varhaiskasvatuspalvelut, joissa varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Myös ne oppivelvollisuusikäiset lapset, jotka käyttävät varhaiskasvatuspalveluita, kuuluvat varhaiskasvatuksen piiriin. Tärkeää varhaiskasvatuksessa on lasten, vanhempien ja ammattihenkilöstön vuorovaikutus sekä kasvatuskumppanuus. (Stakes 2005, 11–12.)

Lasten hyvinvoinnin tutkimus on jäänyt vähemmälle huomiolle yhteiskuntatieteissä. Varhaislapsuuden ikäkausi on kuitenkin alettu näkemään yhä paremmin tärkeänä vaiheena. Muun muassa päivähoidon laatu, perheyhteisöjen muutokset ja vanhempien kyky pitää huolta lastensa hyvinvoinnista ovat nousseet huolenaiheiksi. (Forssén, Laine & Tähtinen 2002, 81.) Opinnäytetyömme on mahdollista luokitella yhden tasoiseksi lasten hyvinvoinnin tutkimukseksi, koska tutkimuksemme tarkoituksena on käsitellä ryhmäyttävän toiminnan vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin. Nuorten maailmaan suuntautunut kehittämisprosessimme on tutkimuksemme pääosassa, mutta yhtäläillä olemme ryhmäyttävällä toiminnalla voivan olla positiivisia vaikutuksia lasten hyvinvointiin. Tässä osassa keskitymme alle kouluikäisiin lapsiin, ja rajaamme toimintaympäristöksi päivähoidon. Päiväkodin, perhepäivähoidon ja ryhmäperhepäivähoidon toimintaympäristöt soveltuvat parhaiten lapsiryhmien tarkasteluun. Näiden toimijoiden toteuttama tavoitteellinen varhaiskasvatus on toinen syy toimintaympäristön rajaukseen. Käsittelemme ryhmäyttävän toiminnan vaikutuksia lasten näkökulmasta ja tuomme esiin sen hyödyntämisen mahdollisuuden varhaiskasvatuksen toimintaympäristöissä.

Päiväkodissa lapsi on ryhmässä, mutta onko hän osa ryhmää. Päivähoidon henkilökunta toivottavasti huomaa, mikäli joku lapsista jää ryhmän ulkopuolelle ja pyrkii tukemaan häntä ryhmään liittymisessä. Lisäksi on tärkeää saada ryhmä vastaanottamaan ryhmään pyrkivä lapsi. Tuommekin esiin ajatuksen, olisiko ryhmäyttävän toiminnan mahdollista toimia välineen, jonka avulla kasvattaja voi tukea lasten ryhmään liittymistä sekä yhteisöllisyyden tunteen syntymistä. Käsittelemme aihetta jo olemassa olevan tutkimustiedon valossa. Tuomme esiin vertaisryhmän ja yhteisöllisyyden vaikutukset lasten hyvinvointiin. Käsittelemme ryhmätoimintaa lapsen kehityksen tukena, erityisesti vuorovaikutuksen ja sosiaalisen kasvun tukemisen näkökulmista.

7.1 Vuorovaikutustaidot ja sosiaalinen kehitys

Varhaiskasvatuksen käsitteen ohessa toimme esiin varhaiskasvatuksen perusajatuksen olevan lapsen kasvatuksellista vuorovaikutusta. Tätä vuorovaikutusta tapahtuu lapsen eri elämäntilanteissa, erilaisten kohtaamisten kautta. Vuorovaikutuksessa ihmiset reagoivat vastavuoroisesti toistensa viesteihin ja ilmaisuihin. Valtaosa sosiaalisista taidoista opitaan arkipäivän vuorovaikutustilanteissa kotona ja vertaisryhmissä. Lasten keskinäisellä vuorovaikutuksella on merkitystä lapsen oppimisen ja kehityksen kannalta, vaikka lapsen ja vanhemman kiintymyssuhdetta pidetään perustavanlaatuisena vuorovaikutuksen mallina, jonka lapsi sisäistää. (Salmivalli 2000, 181.) Onnistunut sosiaalinen vuorovaikutus edellyttää toisten odotusten ymmärtämistä. Sosiaalisesti taitavan käyttäytymisen on tehokasta ja tilanteeseen sopivaa sanallista tai sanatonta toimintaa, johon toiset reagoivat myönteisesti. Perhe, koulu ja ystävät toimivat tärkeinä tekijöinä vuorovaikutuksen oppimisessa. Lapsi rakentaa omaa identiteettiään ja maailmankuvaansa vuorovaikutussuhteiden kautta. (Kauppila 2005, 19–20; Salmivalli 2000, 79.)

Ihmisen sosiaalinen kehitys on yhteydessä vuorovaikutustaitojen kehittymiseen. Sosiaalisella kehityksellä tarkoitetaan vuorovaikutukseen liittyviä taitoja ja valmiutta liittyä ryhmiin. Ihmisen sosiaalinen kehitys alkaa pienestä vauvasta. Kehitystä voidaan ymmärtää kahden kehityspsykologisen teorian pohjalta. Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria korostaa pienen lapsen kiintymyssuhteen merkitystä ja suhdetta ensimmäiseen hoitajaan, kaiken persoonallisen ja sosiaalisen kehityksen pohjana. Toisen teorian mukaan persoonallisuuden ja sosiaalisen kehityksen taustalla ovat enemmän vertaissuhdevai-

teet kuin vanhemmat. Tutkija Judith Harrisin ryhmäsosialisaatioteoria korostaa vertaisryhmien vaikutusta yhtä tärkeänä tai jopa tärkeämpänä kuin vanhempien vaikutusta lapsen kehitykseen. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 116–117.) Sosiaaliset taidot ovat osa ihmisen sosiaalista kehitystä. Sosiaaliset taidot ovat käyttäytymisen muotoja, joita tarvitaan sosiaalisen vuorovaikutuksen ja yhteistoiminnan tilanteissa. Sosiaaliset taidot ovat pääosin opittuja, joten ihminen voi oppia sosiaalisia taitoja koska tahansa elämänsä aikana. Lapsen persoonallisuus ja sosiaaliset taidot vaikuttavat siihen, miten hän pystyy solmimaan sosiaalisia suhteita tai liittymään ryhmiin (Laine 2005, 115–116; Pulkkinen 2002, 47). Ryhmäyttävä toiminta on tavoitteellista ryhmätoimintaa. Sen avulla on mielestämme mahdollista kehittää ohjatusti kaikkea sosiaaliseen kanssakäymiseen tarvittavia taitoja lasten parissa.

Lapsen sosiaalisen kehityksen tukeminen ryhmäyttävän toiminnan keinoin sitoo samaan yhteyteen myös sosiaalisen pääoman kehityksen. Lea Pulkkinen esittää kirjassaan *Mukavaa yhdessä - Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys*, sosiaaliselle pääomalle perustellun alun ja lähtökohdat. Lapsi saa niin sanottuna perintönä häntä ympäröiviltä ja kasvattavilta yhteisöiltä sosiaalisen pääoman alun, alkupääoman. Alkupääomaa ei ole Pulkkisen mukaan lapsessa itsessään, vaan yhteisöjen ja lapsen välisissä suhteissa. Sosiaalinen alkupääoma on perustana lapsen oman sosiaalisen pääoman karttumiselle. Määrittelyn mukaan se koostuu kolmesta lapsen kasvuympäristössä vaikuttavasta tekijästä; arvoista ja normeista, yhteisön tuesta ja luottamuksesta. Nämä tekijät ja niiden puute vaikuttavat tutkitusti lapsen sosiaalisen pääoman kehitykseen ja siten sosiaalisten verkostojen, luottamuksellisten suhteiden ja arvojärjestelmien kehitykseen lapsen elämässä. (Pulkkinen 2002, 44–46.)

7.2 Lapsi päiväkodin yhteisössä

Tutkimuksemme teoreettisen viitekehyksen kuvauksessa olemme esittäneet yhteisöjen ja vertaissuhteiden olevan merkityksellisiä ihmisen persoonan ja sosiaalisen kehityksen tukena. Tässä osassa tarkoituksenamme on keskittyä erityisesti varhaisiin vertaissuhteisiin ja lasten yhteisöllisyyteen. Yhteisöä voidaan ajatella ihmisten yhteenliittymänä, joka perustuu yhteiseen toimintaan. Ihmisten myönteistä yhdessäoloa ja vuorovaikutusta kutsutaan yhteisöllisyydeksi. Onnistuneessa, yhteisöllisessä yhteisössä ihminen kokee

muun muassa yhteenkuuluvuutta, tulee ymmärretyksi, saa tukea ja voi olla omana itsenään. (Haapamäki 2000, 14.) Eli mikä tahansa ryhmä ihmisiä ei ole aito yhteisö, mikäli siitä puuttuu yhteisöllisyyttä rakentavat aidot vuorovaikutussuhteet. Aina ei edes perhettä voi kutsua yhteisöksi. (Kurki 2001, 128.) Päiväkotiympäristössä ryhmän mahdollisuus muodostua yhteisölliseksi yhteisöksi vaatii kasvattajilta kykyä ymmärtää ryhmäprosesseja ja tukea niitä. Lisäksi se vaatii lasten osallisuuden tukemista. Esimerkiksi ryhmän sääntöjen laatiminen yhdessä on yksi parhaimmista keinoista edistää yhteisöön kuulumista ja vastuunottoa. (Rasku-Puttonen 2006, 111–112.)

Päiväkodissa yhteisöllisyyttä voi tarkastella myös työväliseen muodossa. Yhteisön on mahdollista toimia välineenä, jota käytetään päiväkodin perustehtävän toteuttamiseen. Välineellinen käyttö voi toteutua muun muassa kasvatusyhteisössä, jolloin hyödynnetään yhteisön ominaisuuksia ja yhteisöllisyyden vaikutuksia lasten kanssa toimittaessa. (Haapamäki 2000, 26.) Tarkastelemalla asiaa tällä tavoin, ryhmäyttävä toiminta sopii työmenetelmäksi yhteisön käyttämiseksi välineenä varhaiskasvatuksessa. Päiväkotia on monille lapsille yksi elämän merkityksellisistä yhteisöistä, joten mielestämme olisi tärkeää huomioida varhaiskasvatuksessa myös yhteisön merkitys lasten kehityksessä. Yhteisön jäsenenä lapset harjoittelevat monia sosiaalisia taitoja, kuten jakamista, toisten ystävällistä kohtelua, itsensä ilmaisua, rooleja sekä vuorovaikutustaitoja. Yhteisö antaa lapselle kokemuksen yhteenkuuluvuudesta, osallisuudesta ja vertaisuudesta. (Ikonen 2006, 149–156.)

Lapsen varhaisimmat ihmissuhteet syntyvät perhepiirissä, ja ne luovat perustan kaikille myöhemmille ihmissuhteille. Ystävät ja kaverit ovat lapselle tärkeitä henkilöitä samoin kuin aikuiselle. Jo päiväkotikäinen lapsi haluaa ystäviä, joiden kanssa hän voi leikkiä ja iloita. Läheinen ystävyys on merkityksellistä lapsen emotionaalisen kehityksen kannalta, kun muut kaveri- ja toverisuhteet taas tukevat sosiaalista kehitystä. Hyvät ihmissuhteet luovat perustan lapsen jokapäiväiselle henkiselle hyvinvoinnille ja persoonallisuuden kehitykselle. (Laine 2005, 174–175.) Ystävät ja toverit ovat usein myös vertaisia, ja jo kahden ihmisen välinen suhde voi toimia vertaissuhteena. Vertaiset ovat henkilöitä, yleensä ikätovereita, jotka ovat lapsen tai nuoren kanssa suunnilleen samalla tasolla sosiaalisessa, emotionaaliossa ja kognitiivisessa kehityksessä. (Salmivalli 2000, 23.) Vertaissuhteet mahdollistavat vertaisoppimisen ja lapsi oppii ryhmässä sosiaalisia taitoja. Vertaissuhteissaan jo pienet lapset omaksuvat toimintamalleja, jotka kehittyvät leikin

ja muiden vuorovaikutussuhteiden avulla, ja rakentavat tätä kautta yhteisöllisessä oppimisessa tarvittavaa osaamista. (Rasku-Puttonen 2006, 123.) Ryhmäyttävän toiminnan keinoin lapsiryhmää on mahdollista tukea, ja toiminnallisesti kannustaa muuttumaan vertaisryhmäksi. Päiväkodin lapsiryhmät ovat usein suuria, mutta pienryhmätoiminnan avulla ryhmäyttävän toiminnan harjoitteilla on mahdollista tukea vertaisryhmien ja yhteisöllisyyden tunteen syntymistä. Järjestämämme ryhmäyttävät toimintapäivät näyttivät suuntaa pienryhmätoiminnan ja suuressa ryhmässä toteutetun toiminnan yhdistämisen positiivisista vaikutuksista.

Mielestämme ryhmäyttävää toimintaa voi käyttää yhtenä työmenetelmänä tukemaan lasten ryhmään liittymistä. Olemme korostaneet yhteisöjen ja vertaisten merkitystä myös lasten keskuudessa, erityisesti päivähoiton toimintaympäristössä, sillä hyvät ikätoverien väliset suhteet edistävät lasten kehitystä monipuolisesti (Laine 2002, 19).

7.3 Leikki lapsen kehityksen tukena

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan varhaiskasvatus koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Se on suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa, jossa lapsen omaehtoinen leikki on keskeisessä asemassa. (Stakes 2005, 11.) Halusimme korostaa leikin osuutta lapsen kehityksessä, koska leikki muodostaa lasten keskinäisen toiminnan ja vuorovaikutuksen tärkeimmän ympäristön. Leikin avulla muodostuu vuorovaikutus, jossa lapset rakentavat yhteistä toimintaa ja samalla myös keskinäisiä, sosiaalisia suhteitaan. Leikin avulla tullaan osaksi yhteisöä. Päiväkodissa yhteinen leikkitoiminta on lasten yhteisöjen rakentamisen pääkonteksti. (Ikonen 2006, 149–153.)

Leikki opettaa lapselle kognitiivisia, emotionaalisia ja sosiaalisia taitoja. Toisella ikävuodellaan lapsi alkaa tulla tietoiseksi, että hän elää sosiaalisessa maailmassa. Lapset alkavat ilmaista tätä tietoisuuttaan sosiaalisesta maailmasta ja minänsä suhteesta siihen, erilaisten kuvitteellisten leikkien ja kertomusten muodossa. Lapsen kognitiivisten ja sosiaalisten taitojen sekä minuuden kehitys tulevat esiin hänen leikeissään. Leikkiminen kehittää lapsen vuorovaikutustaitoja, fyysisiä taitoja, mielikuvitusta, sukupuoli-identiteettiä, toisten ihmisten huomioimista sekä erilaisten tunteiden käsittelyä. Lapsi

siis kehittää itseään leikkimällä. Myönteisesti etenevässä kehityksessä leikit vahvistavat lapsen identiteettiä ja itsetuntoa ja auttavat häntä kehittämään myönteistä käsitystä itsestään. (Anttila, Eronen, Kallio, Kanninen, Kauppinen, ym. 2005, 91–92.) Lapsilla tulisi olla enemmän niin kutsuttua vapaata leikkiä, kuin pedagogisesti ohjattua, jotta lasten mielikuvitus saisi mahdollisimman paljon tilaa kehittyä (Skinnari 2001, 99). Ryhmäytävä toiminta on suurelta osin leikkiä, vaikkakin pedagogista leikkiä. Lähes kaikki harjoitteet toteutetaan kokonaan leikin avulla tai leikinomaisesti. Lasten kehityksen tukeminen kuuluu varhaiskasvatukseen mielestämme sen olennaisimpana osana. Lapsen kehitystä tukiessa tulisi siis tukea myös lapsen leikkiä, antaa sille tilaa ja aikaa.

8 KIRKKO RYHMÄYTTÄVÄN TOIMINNAN TOTEUTTAJANA

Evankelis-luterilaisen kirkon tehtävänä ei ole vain julistaa ja kutsua ihmisiä mukaan toimintaansa, vaan olla myös läsnä ihmisten elämässä siellä missä ihmiset ovat. Kirkon ei ole tarkoitus olla ihmisille etäinen ja ylhäältä päin tietoa antava, vaan sen on tarkoitus tulla ihmisten keskuuteen ja elämään. Evankelis-luterilaisen kirkon arvoihin on kirjattu kuuluvaksi vastuun otto ja lähimmäisistä huolehtiminen (Kirkkohallitus 2008). Kirkon diakonia- ja yhteiskuntatyön strategiassa painotetaan Jumalan ja ihmisen välisen yhteyden lisäksi ihmisten keskinäistä yhteyttä. Yhteys, osallisuus ja jakaminen ovat merkittävissä asioissa, sillä olemme kaikki osallisia yhteisestä yhteisöstä, johon Jumala on meidät luonut. Kirkon palvelu- ja yhteiskuntatyön lähtökohtana on ihmisen osallisuus Jumalan rakkaudesta. Kristuksesta osallisena oleminen tarkoittaa kirkon näkökulmasta myös osallisena olemista toisistamme, eli yhteyttä toisiimme ja jakamista toisten kanssa, solidaarisuutta sekä yhteisöllisyyttä. (Kirkon diakonia- ja yhteiskuntatyön toimikunta 2002, 10–11.) Ryhmäyrittävällä toiminnalla on tarkoitus lisätä tätä yhteisöllisyyttä ja osallisuutta.

Kirkon lapsi- ja nuorisotyön strategiassa painotetaan yksilön kohtaamisen tärkeyttä. Samalla kuitenkin myös yhteisöllisyys sekä ryhmän merkitys on kirjattu erittäin tärkeiksi asioiksi. Ryhmään kuulumisen ja yhteisöt tukevat lapsen ja nuoren kasvua. Ne mahdollistavat myös heidän yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojensa kehittymisen, sillä usein eläminen ja oppiminen tapahtuvat kirkon lapsi- ja nuorisotyössä ryhmässä. Tärkeää on, että ryhmässä toimiminen tuo lähimmäisenrakkauden toteuttamisen lähemmäs lasten ja nuorten arkea sekä jokapäiväistä elämää. (Kirkkohallitus 2004, 11).

Ryhmäyrittävän toiminnan vaikutukset on havaittu evankelis-luterilaisen kirkon näkökulmasta toimivaksi menetelmäksi saada esimerkiksi rippikouluryhmistä toimivia, yhteistyökykyisiä ja alttiita oppimaan. Nuoren kehitysvaiheeseen kuuluu rippikouluikä ikätovereiden, ja sitä kautta myös ryhmän, merkityksen korostuminen sekä vanhemmista irtautuminen. (Kirkkohallitus 2001, 22; Kronqvist & Pulkkinen 2007, 154.) Nuoren kokemus vertaisryhmästä tärkeänä voimavarana ja etäisyyden ottaminen omiin vanhempiin on tavallista teini-ikäiselle. Ne auttavat nuorta kasvamaan itsenäisemmäksi sekä rippikoululeirillä että kouluympäristössä. Tärkeää on tietysti se, että nuoren kasvu

tapahtuu turvallisessa ympäristössä, jossa on paljon turvallisia voimavaroja hyödynnettävänä. Näihin voimavaroihin lukiossa kuuluvat kaikkein tärkeimpänä kanssaopiskelijat, mutta myös turvalliset aikuiset, kuten opinto-ohjaajat ja ryhmäohjaajat. Seurakunta tekee lukiolla työtä opiskelijoiden kanssa, mutta kaikki opiskelijat eivät välttämättä ole tietoisia tästä. Seurakunnan nuorisopastorin saaminen mukaan ryhmäyttävään toimintaan ja sitä kautta spontaanisti mukaan lukion toimintaan olisi etu myös opiskelijoille. Nuorisopastorista voisi tulla opiskelijoille turvallinen aikuinen ja käytettävissä oleva voimavara lukiolla.

Kirkon lapsi- ja nuorisotyön strategian perustana on kristillinen ihmiskäsitys ja -arvopohja, joiden lähtökohtana on kristillisen uskon lisäksi myös lähimmäisen rakkauden toteuttaminen (Kirkkohallitus 2004, 4). Kristillisiin arvoihin kuuluu lähimmäisen rakkauden lisäksi muun muassa toisten ihmisten kunnioittaminen sekä tasa-arvo. Mielestämme ryhmäyttävä toiminta edistää kristillisiä arvoja, koska ihmiset huomaavat toisensa ja kuuntelevat toisiaan. Kristillisten arvojen sisäistäminen voi auttaa nuoria ymmärtämään toisten auttamisen merkityksen, esimerkiksi tapauksissa, joissa huomataan, jonkun jäävän yksin. Lisäksi kristillisten arvojen on mahdollista tulla esiin seurakunnan työntekijän ollessa läsnä ryhmäyttävässä toiminnassa.

Ryhmäyttävää toimintamallia voi perustella myös kristillisen ihmiskäsityksen pohjalta. Yhdeksi kristillisen ihmiskäsityksen perussuhteeksi on luokiteltu yhteys ihmisten välillä. Vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa on tärkeä osa ihmisen tulemisessa ihmiseksi, sillä ihmiseksi voi kasvaa ja ihmisenä elää ainoastaan vuorovaikutussuhteessa muihin ihmisiin. Kristillinen ihmiskäsitys luo mielestämme pohjaa tavallisten ihmissuhteiden muodostumiselle ja ryhmäytyminen voi auttaa näiden ihmissuhteiden muodostumista. Ihmisen on tarkoitettu kirkon lapsi- ja nuorisotyön strategian mukaan elämään ja kasvamaan sekä ottamaan vastuuta lähimmäisistään yhdessä toistemme kanssa. (Pihkala 2000; Kirkkohallitus 2004, 10.)

Halusimme Järvenpään seurakunnan yhteistyökumppaniksi ryhmäyttäviin toimintapäiviin myös sen takia, että seurakunnissa on hyvin vahva ammattitaito ryhmäyttävän toiminnan toteutuksesta. Toiminta on ollut jo hyvin pitkään osana seurakunnan nuorisotyötä. Eniten ryhmäyttävää toimintaa seurakunnassa järjestetään rippikoulun rippileireillä. Vuoden 2001 Rippikoulusuunnitelmaan on kirjattu ryhmän muodostumisen tärkeys

nuorten kehitysvaiheessa. Ryhmä voi opettaa nuorelle asioita itsestään ja toisista ryhmän jäsenistä sekä antaa positiivisen kokemuksen ryhmään kuulumisesta ja siinä toimimisesta. Ryhmän merkitys on huomattu myös oppimismotivaation kannalta myönteiseksi. Hyvä ilmapiiri ja avoin vuorovaikutus edistävät oppimista. Hyvän ilmapiirin luominen rippileirillä tapahtuu usein leikkien ja vapaamuotoisen yhdessäolon kautta. Nuoren kuuluminen ryhmään on asetettu yhdeksi rippikoulun tavoitteeksi. Vuorovaikutus ja ryhmäytyminen ovat kirjattu rippikoulusuunnitelmaan nuoren elämän merkityksellisiksi asioiksi. (Kirkkohallitus 2001, 14, 22.)

Evankelis-luterilainen kirkko on todennut, että ryhmäyttävä toiminta tukee ryhmien muodostumista ja sitä kautta auttaa myös oppimista. Ryhmäyttävää toimintaa harjoitetaan jokaisella Suomen evankelis-luterilaisen kirkon rippikoululeirillä. Järvenpään lukiolle räätälöimämme toimintamallin taustalla on seurakuntien tapa järjestää ryhmäyttäviä harjoitteita rippikoulussa. Se on todettu toimivaksi. Monilla nuorilla on positiivisia kokemuksia omasta rippileiristään. Ryhmätoimintaviikolla eräs lukion aloittava opiskelija sanoikin, että toimintapäivästä tuli oma rippileiri mieleen. Rippikoulussa ryhmäytyminen tapahtuu melko samalla kaavalla kuin meidän lukiolle suunnittelemassa toiminnassa. Ensin tutustutaan, jonka jälkeen pyritään saamaan ryhmästä toimiva vahvistamalla yhteishenkeä ja positiivista ilmapiiriä. Tietoinen ryhmäyttäminen tapahtuu rippileirillä usein leikin kautta. (Kirkkohallitus 2001, 25.)

Kirkko näkee kehittämishaasteena lukioikäisten nuorten saamisen mukaan kirkon toimintaan, sillä rippikoulun ja isostoiminnan jälkeen nuoria voi olla vaikea saada mukaan seurakunnan toimintaan (Kirkkohallitus 2004, 19). Yhteistyö Järvenpään seurakunnan ja lukion välillä ryhmäyttävien toimintapäivien toteutuksessa voisi saada nuoret innostumaan seurakunnan toiminnasta. Seurakunnan näkyminen ryhmäyttävässä toiminnassa olisi hyvä väline saattamaan työntekijöiden kasvot tutuiksi aloittavien lukiolaisten parissa. Kun saimme kuulla, että nuorisopastori ei pääse mukaan järjestämäämme ryhmäyttävään toimintaan, ajattelimme sen olevan suuri tappio seurakunnan työn kannalta. Pastori olisi päässyt tutustumaan opiskelijoihin muualla, kuin kouluympäristössä ja tämä olisi varmasti ollut eduksi lukiolla tehtävän työn kannalta. Seurakunta voi nähdä tulevaisuudessa ryhmäyttävän toiminnan potentiaalisena väylänä saada lisää nuoria kiinnostumaan seurakunnan toiminnasta. Nuorilla olisi matalampi kynnys mennä seurakunnan tilaisuuksiin, kun he tietäisivät jo entuudestaan työntekijöitä sieltä.

Seurakunnalla on mahdollisuus olla tulevina vuosina mukana Järvenpään lukion uusille opiskelijoille järjestettävässä ryhmäyttävässä toiminnassa. Tulimme siihen tulokseen, että ryhmäyttävän toiminnan järjestäminen toimi hyvin poissa Järvenpään lukiolta, koska uskomme sen olleen opiskelijoille mukava irrottautuminen kouluympäristöstä. Hyvä idea voisi toimia esimerkiksi opiskelijoiden tuominen Järvenpään seurakunnan leirikeskukseen. Lisäksi nuoria voisi värvätä seurakunnan puolelta toimimaan ohjaajina ryhmäyttävässä toiminnassa esimerkiksi vanhemmat isokset. Vanhemmilla isosilla tarkoitamme muutaman vuoden rippikoulun isostoiminnassa mukana olleita, joten heillä on kokemusta ryhmäyttävässä toiminnasta ja sen ohjaamisesta. Vanhemmat isokset nimenomaan mukaan toimintaan sen takia, että osa lukion aloittavista oppilaista saattaa itse olla ensimmäisen vuoden isosina seurakunnan rippikoulussa.

Seurakunnan mukanaolon ryhmäyttävässä toiminnassa ei tarvitse olla millään lailla epämieluisaa evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuulumattomille. Jos joku ei halua osallistua hengelliseen toimintaan, häntä ei tietenkään pakoteta. Hengellisen puolen voisi järjestää niin, että hartauksia ja muuta kristillistä sisältöä tarjotaan kirkkoon kuuluville ja evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuulumattomille voidaan järjestää samanaikaisesti muuta toimintaa. Näin seurakunta saisi toteuttaa perustehtävänsä, joka on kirkkolain (KL 1 luku 1§) mukaan sakramenttien jakaminen ja Jumalan sanan julistaminen, kristillisen sanoman levittäminen sekä lähimmäisen rakkauden toteuttaminen. Kirkon työtä tehdään lapsi- ja nuorisotyön strategian mukaan myös niiden ihmisten keskuudessa, jotka eivät ole kastettu evankelis-luterilaiseen kirkkoon. (Kirkkohallitus 2004, 7)

Se, että koululla on jo selkeä malli, kuinka ryhmäyttävää toimintaa voidaan toteuttaa, helpottaa varmasti seurakunnan mukaan tuloa. Kun on jo selkeät toimintatavat, on helppo saada yhteistyökumppaneita. Lisäksi lukion on hyvä tehdä selväksi, että seurakunta ei joudu yksin vastuuseen ryhmäyttävän toiminnan toteutuksesta, jos lukion ja seurakunnan välille syntyy yhteistyötä. Järjestelyiden ja toiminnan toteutuksen säilyttäminen seurakunnan tehtäväksi saattaisi rasittaa seurakunnan työntekijöitä sekä lukion ja seurakunnan välisiä suhteita. Seurakunnalta voisi mahdollisesti tulla myös kehittämisideoita ryhmäyttävän toiminnan toteutukseen, jotta yhteistyö saataisiin toimimaan

Lapsi- ja nuorisotyön strategiaan on kirjattu verkostoitumisen tärkeys erityisesti niiden tahojen kanssa, jotka tekevät työtä lasten ja nuorten parissa. Seurakunnan päätehtävä on

verkostoituessakin kristillinen kasvatustyö, mutta tarvittaessa seurakunnan työntekijät voi tehdä myös muita tehtäviä yhteistyössä muiden tahojen kanssa. (Kirkkohallitus 2004, 17–18.) Mielestämme seurakunnan lapsi- ja nuorisotyön edustajat olisivat juuri sopivia tekemään ryhmäyttävää toimintaa yhdessä koulujen sekä päivähoidon kanssa. Verkostoituminen Järvenpään seurakunnan kanssa voisi antaa lukiolle mahdollisuuden ammattitaidon laajempaan hyödyntämiseen ryhmäyttävän toiminnan puitteissa. Meidän kokemuksemme on, että Järvenpään lukion ryhmänohjaajat ovat kiireisiä oman työnsä kanssa ja ryhmäyttävään toimintaan voi olla hankalaa panostaa paljoakaan. Tätä kautta Järvenpään lukion verkostoituminen muiden tahojen, kuten seurakunnan, voisi tulevaisuudessa helpottaa ryhmäyttävien toimintapäivien järjestämistä. Vastuun jakaminen muille osapuolille helpottaisi ryhmänohjaajien painetta ryhtyä järjestämään toimintaa. Aineopettajan koulutuksessa kun ei kokemuksemme mukaan juuri opetella ryhmäyttävän toiminnan ohjaamista.

Järvenpään seurakunnalle voisi olla hyötyä ryhmäyttävässä toiminnassa mukana olosta myös nuorten kiinnostumisesta seurakunnassa tehtävään työhön. Näemme ryhmäyttävän toiminnan seurakunnan taholta työnä, jonka avulla murretaan jää seurakunnan työntekijöiden ja uusien lukiolaisten väliltä. Seurakunta on läsnä ihmisten elämässä, siellä missä ihmisiä on. Pelkällä läsnäolollaan seurakunta osoittaisi välittävänsä. Järvenpään lukio hyötyisi seurakunnan työntekijöiden ammattitaidosta ja kokemuksesta ryhmäyttävää toimintaa järjestettäessä. Lisäksi lukio voisi saada Järvenpään seurakunnasta korvaamattoman yhteistyökumppanin. Uskomme, että molemmat osapuolet voisivat hyötyä yhteistyöstä. Toivomme myös, että muissakin luokattomissa lukioissa huomataan ryhmäyttävän toiminnan tarve.

9 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Asetimme tutkimuksemme oletukseksi, että ryhmäyttävällä toiminnalla on positiivisia vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin, ja että se voi toimia yhtenä ratkaisumallina yhteisöllisyyden lisäämiseksi. Olemme aiemmin tuoneet esiin keräämämme aineistot sekä teoreettisen perustan, joita olemme käyttäneet todentaaksemme oletustamme. Tutkimuksemme liittyy sosiaalipedagogiseen viitekehykseen, sillä sosiaalipedagogiikka ymmärretään erityisesti lapsuus- ja nuoruusajan hyvinvoinnin tukemisen oppina. Se myös perustuu ajatukseen, että ihminen on sosiaalinen ja yhteisöllinen olento. Sosiaalipedagogiselle kasvatustyölle sopivimpia menetelmiä ovat toiminnalliset, elämykselliset ja osallistavat menetelmät, ryhmäytyön eri muodot sekä yhteisökasvatus näiden osana. (Kurki 2001, 115–118, 132–133.) Ryhmäyttävä toiminta sisältää juuri nämä sosiaalipedagogiseen kasvatukseen sopivat elementit.

Olemme asettaneet tutkimuksessamme keskiöön yhteisöllisyyden, osallisuuden, sosiaalisen pääoman ja sosiaalisen kehityksen tukemisen, kun pohdimme ryhmäyttävän toiminnan vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvoinnin kannalta. Keskityimme vuorovaikutuksen tukemiseen, ryhmiin ja yhteisöihin liittymisen tukemiseen sekä lasten ja nuorten kasvun tukemiseen ryhmäyttävän toiminnan avulla.

9.1 Tutkimuksen tulokset

Mielestämme ryhmäyttävä toiminta tukee yhteisöjen ja ryhmien muodostumista. Sen positiivinen vastaanotto lukion puolelta sekä muiden tahojen kiinnostus asiasta osoittaa, että ryhmäyttävän toiminnan toteutukseen pitäisi suunnata enemmän resursseja, esimerkiksi kuntien tai valtion puolelta. Monissa kunnissa ryhmäyttävä toiminta on otettu työmenetelmäksi erityisesti alakoulusta yläkouluun siirtyvien seitsemäsluokkalaisten kanssa. Seitsemäsluokkalaisten ryhmäytykset ovat monilla paikkakunnilla osa moniammatillista yhteistyötä. Kuitenkin seurakunnat ovat edelleen suurin ryhmäyttävää toimintaa toteuttavista tahoista. (Kalmari & Salo 2008, 13.) Toteuttamallamme kehittämisprosessilla pyrimme vastaamaan lukion tarpeeseen kehittämällä yhteistyössä heidän kanssaan välineen, toimintamallin ja -materiaalin, jonka avulla lukion henkilökunta pys-

tyisi vastaamaan lukioyhteisössä havaittuihin haasteisiin. Toimintamallin tarkoituksena olisi toimia jatkuvana osana lukion toimintaa. Mikäli lukio ei onnistu ylläpitämään ryhmäyttävää toimintaa osana työkäytäntöjään, sitä voisi järjestää jokin ulkopuolinen taho, kuten seurakunta tai jonkin korkeakoulun opiskelijat osana opintojaan. Joka tapauksessa toiminnan jatkuvuus on tärkeää ryhmäytymisen sekä yhteisöllisyyden lisäämisen kannalta.

Ryhmätoiminnan ammattilainen, kouluttaja Mikko Aalto on todentanut kirjoissaan ryhmäyttävän toiminnan vaikuttavan ryhmäturvallisuuteen ja edesauttavan ryhmien muodostumista sekä niihin liittymistä (Aalto 2000, 69). Ryhmäyttävän toiminnan avulla pyritään saamaan konkreettisen tekemisen kautta ryhmän jäsenet toimimaan yhteistyössä ja tukemaan toisiaan. Tämän perusteella voimme sanoa ryhmäyttävän toiminnan antavan ajan ja paikan ryhmän tutustumiseen ja siihen liittymiseen. Samalla ryhmästä on mahdollista muodostua yhteisö. Ryhmäyttävällä toiminnalla voi siis tukea yhteisöjen muodostumista.

Aallon tutkimustiedon lisäksi olemme saaneet samansuuntaisia tuloksia myös toteuttamamme kehittämisprosessin jälkiselvityksen aineistoista. Jälkiselvityksen aineistot koostuivat kahdesta kyselystä, joista toinen oli osoitettu lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoille ja toinen opiskelijatutoreille. Kyselyjen vastaukset osoittivat ryhmäyttävän toiminnan olevan yksi hyvä menetelmä tutustuttaa ihmisiä toisiinsa. Järjestämiemme toimintapäivien jälkeen lähes kaikki opiskelijat tunsivat jonkun ihmisen omasta ryhmästään. Vastauksista kävi ilmi myös ryhmäyttävän toiminnan vaikutus sosiaalisten suhteiden syntymiseen, sillä yli 80 prosenttia opiskelijakyselyyn vastanneista koki toimintapäivien auttaneen heitä tutustumaan oman ohjausryhmänsä jäseniin. Mielestämme myös yhteisöllisen yhteisön muodostumista on mahdollista tukea ryhmäyttävän toiminnan käytöllä ryhmien ja yhteisöjen kanssa työskennellessä. Sillä mikä tahansa ryhmä ihmisiä ei ole aito yhteisö, jos siitä puuttuu yhteisöllisyyttä rakentavat aidot vuorovaikutussuhteet (Kurki 2001, 128).

Ryhmäyttävä toiminta on tavoitteellista, ohjattua ja osallistavaa toimintaa, joka pyrkii aktivoimaan osallistujiaan keskinäiseen vuorovaikutukseen ja ryhmiin liittymiseen. Aktiivoinnin avulla pyritään muuttamaan osallistava toiminta osallisuudeksi, jotta ihminen olisi toimija ja kokisi olevansa osa ryhmää. Osallisuuden kokemuksen syntymiseksi

ryhmän on kuitenkin oltava innostava ja tunnettava turvalliselta. (Hyppönen & Linnosuo 2002, 12–13). Tämän perusteella ryhmäyttävän toiminnan sisältämät erilaiset leikit ja ryhmätoimintaharjoitteet mahdollistavat osallisuuden kokemuksen syntymisen, mikäli ryhmäturvallisuus ja toiminnan sisältö ovat tasapainossa. Jälkiselvitysaineistomme perusteella järjestämämme ryhmäyttävät toimintapäivät oli koettu hauskoiksi, tarpeelliseksi ja turvalliseksi tavaksi tutustua toisiin ihmisiin. Voimme siis ajatella ainakin osan opiskelijoista kokeneen olevansa osallisia, osana ryhmää ja olevansa aktiivisia toimijoita.

Liitämme sosiaalisen pääoman lasten ja nuorten hyvinvointiin, sillä tutkimusten mukaan sosiaalisen pääoman avulla sekä yksilön että yhteisön hyvinvointi tehostuu (Ruuskanen 2002, 5). Sosiaalista pääomaa voidaan mahdollisesti luoda ja rakentaa lisää. Luottamus on sosiaalisen pääoman keskeisin asia (Simpura 2002, 200) ja luottamusta on mahdollista lisätä. Luottamuksen lisääminen liittyy oman kehittämisprosessimme puitteissa läheisesti ryhmän turvallisuuteen. Ryhmäturvallisuutta lisättäessä luottamus lisääntyy yhteisössä ja täten päästään ainakin osittain koskettamaan sosiaalisen pääoman lisäämistä sekä yksilö että yhteisötasolla. Esittämämme teoreettisen viitekehyksen perusteella voidaan sanoa, että ryhmäyttävän toiminnan avulla on mahdollista lisätä yhteisöllisyyttä ja sen kautta myös sosiaalista pääomaa.

Ihmisen sosiaalinen kehitys jatkuu läpi elämän, joten myös sosiaalisten taitojen oppiminen ei lopu lapsuuden tai vielä nuoruudenkaan kehitysvaiheisiin. Valtaosa sosiaalisista taidoista opitaan arkipäivän vuorovaikutustilanteissa kotona ja vertaisryhmissä (Salmivalli 2000, 181). Näiden asioiden perusteella ryhmäyttävä toiminta antaa mielestämme mahdollisuuden sosiaaliselle kehitykselle. Ajattelemmme, että ryhmäyttävän toiminnan avulla voi luoda puitteet ryhmän ja yhteisön muodostumiseksi, osallisuuden kokemuksen saavuttamiseksi sekä sosiaalisen kehityksen tukemiseksi. Ryhmäyttävän toiminnan järjestelmällisellä toteutuksella, esimerkiksi osana nuorisotyötä tai päiväkotitoimintaa, on mielestämme mahdollista saavuttaa näkyvämmiin oletettuihin vaikutuksiin. Lasten ja nuorten hyvinvointia voi tukea ryhmäyttävän toiminnan keinoin, mikäli toiminnan toteutus muodostaa jatkumon, sitä toteutetaan systemaattisesti ja se on tavoitteellista.

9.2 Toimintamallin sovellettavuus muissa kohderyhmissä

Ryhmäyttävän toiminnan on todettu soveltuvan hyvin nuorten kanssa työskentelyyn, sillä se toimii oppimisen ja ryhmän muodostumisen tukena. Toimintamallia on hyödynnetty jo pitkään erityisesti partion ja seurakuntien toteuttamassa lapsi- ja nuorisotyössä. Toteuttamamme kehittämisprosessin puitteissa sovelsimme toimintamallia lukioikäisiin nuoriin, ja totesimme sen olevan hyvä ja toimiva työmuoto.

Ryhmäyttävän toiminnan soveltaminen eri kohderyhmiin on helppoa. Toiminnan toteuttamismalli on helppo ymmärtää ja toteuttaa. Yksinkertaisen toiminnan järjestäminen vaatii ohjaajan, jolla on hieman osaamista ja luovuutta, sekä tilan jossa toimintaa voi toteuttaa. Tavoitteellisempaa toimintaa toteutettaessa ohjaajan tulee ymmärtää ryhmäprosesseja ja tukea niitä. Toiminta on suunniteltu etukäteen juuri tämän tietyn kohderyhmän ominaisuuksia ja tarpeita silmälläpitäen. Ryhmäyttävä toiminta sopii toimintamalliksi hyvinvoinnin tukemiseen, turvallisuuden ja luottamuksen lisäämiseen sekä ylipäänsä yhteistoiminnaksi lähes kaikissa toimintaympäristöissä toteutettavaksi. Opinnäytetyömme liitteistä löytyvä, kokoamamme materiaali ryhmäyttävän toiminnan toteuttamiseksi on hyvä apuväline toiminnan soveltuvuuden kokeiluun eri kohderyhmissä.

Ryhmäyttävä toiminta soveltuu mielestämme hyvin myös lasten parissa tehtävän työn toimintamalliksi. Ryhmäyttävä toiminta täyttää lapsen kasvua ja kehitystä tukevat vaatimuksen, joten sen olisi mahdollista toimia yhtenä varhaiskasvatuksen työmenetelmänä. Toimintaa suunnitellessa ja järjestäessä lapsille, huomioon tulee ottaa erityisesti lasten kehitystaso. Esimerkiksi päiväkotiryhmissä on samanikäisiä lapsia, mutta jokainen lapsi kehittyy yksilöllisesti, joten ryhmäyttävän toiminnan järjestäjän tulisi huomioida tämä ja esimerkiksi jakaa lapsiryhmä pienryhmiin kehitystasojen mukaan. Lapsiryhmässä järjestettävä toiminta vaatii ylipäänsä enemmän lasten tuntemusta, kuin nuorille järjestetty toiminta. Ryhmäyttävä toiminta tulee järjestää mahdollisimman monille mieleiseksi, hauskaksi ja älyllisiä haasteita tarjoavaksi. Toiminnassa tehtävät harjoitteet eivät saa olla liian helppoja eivätkä missään nimessä liian vaikeita. Ryhmäyttävän toiminnan erilaiset leikit ja harjoitteet kehittävät lasten sosiaalisia, kognitiivisia ja motorisia taitoja.

Esikouluikäisille lapsille ryhmäyttävän toiminnan järjestäminen on osittain helpompaa kuin nuoremmille, koska lapsen kehittyessä päästään toteuttamaan monipuolisempia ja

vaativampia harjoitteita. Tällaisia ovat esimerkiksi loogista ajattelua vaativat harjoitteet tai seikkailupedagogiset, hieman jännittävät harjoitteet. Toimintaympäristönä päiväkotiki on mielestämme hyvä paikka toteuttaa ryhmäyttävää toimintaa, koska silloin toiminnan on mahdollista olla osana päivittäistä tai viikoittaista ohjelmaa. Ryhmäyttävän toiminnan järjestelmällinen toteuttaminen ja sen ottaminen yhdeksi työkäytännöksi antaisi laajempaa tietoa ryhmäyttävän toiminnan vaikutuksista, erityisesti kauaskantoisista vaikutuksista.

9.3 Opinnäytetyöprosessin toteutus ja työnjako

Olemme tyytyväisiä omaan työpanokseemme ja suoriutumiseemme kehittämisprosessin ja koko tutkimuksen osalta. Onnistuimme saattamaan laajan prosessin kiitettävästi loppuun saakka. Roolimme prosessin johdossa oli haasteellinen ja vastuullinen tehtävä. Välillä stressinsietokykyämme koeteltiin, mutta selvisimme siitä järjestelmällisyyden ja selkeän aikataulutuksen avulla. Lisäksi saimme paljon apua ja neuvoja sekä Järvenpään lukion puolelta että Diakin opettajilta. Prosessin kautta olemme oppineet käytännön organisointi-, tiimityö- ja projektijohtamisen taitoja. Lisäksi suurille yleisöille esiintyminen on kasvattanut itsevarmuuttamme. Ajattelemme opinnäytetyöprosessin kasvattaneen ammatillista identiteettiämme sekä valmentaneen meitä työelämää varten.

Keskinäinen yhteistyömme on muokkautunut kehittämisprosessin aikana hyvin paljon. Olemme prosessin aikana kiinnittyneet toisiimme merkittävästi paljon. Olemme esimerkiksi huomanneet puhuessamme jatkavamme toistemme lauseita, jos toiselle tulee ajatuskatkos. Ryhmäyttävien toimintapäivien aikana huomasimme tämän ensimmäistä kertaa. Esillä olo ja puhuminen erilaisten yleisöjen edessä ovat olleet osana opinnäytetyöprosessiamme. Puhumisesta on tullut yhteistyömme edetessä helppoa ja toisen voi luottaa auttavan jos itsellä menee sanat sekaisin. Kirjoitusprosessimme aikana huomasimme molempien omaavan omat vahvat alueensa kirjoittamisessa, joten hyödynsimme niitä. Kiinnostuksemme eri aihepiireihin on edesauttanut tekstin nopeaa syntyä. Opinnäytetyön tekeminen parityönä on helpottanut prosessin eteenpäinviemistä ja sen loppuun saattamista. Olemme olleet toistemme kannustajia sekä toisaalta myös tilan antajia. Yksi parityönä tekemisen hyvä puoli on ollut tutustuminen toistemme eri osaamisaloihin. Samalla olemme oppineet toinen toisiltamme. Emme ole kokeneet tarpeelliseksi luet-

taa työtämme ulkopuolisilla tahoilla, koska olemme antaneet palautetta teksteistä suoraan toisillemme. Täten tekstissä näkyy molempien ajatusmaailma sekä persoonallinen kirjoitustyyli.

9.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimusta tehdessä pyritään välttämään virheitä. Silti tulosten luotettavuus ja pätevyys voivat vaihdella. Tämän vuoksi tutkimuksissa pyritään arvioimaan niiden luotettavuutta. Luotettavuutta parantaa tutkijan yksityiskohtainen selostus tutkimuksen toteuttamisesta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231–233.) Lisäksi tutkimuksen kulun tarkka raportointi antaa lukijoille tietoa siitä, miten tutkimus on tehty ja täten antaa mahdollisuuden arvioida tutkimuksen tuloksia (Tuomi & Sarajärvi 2002, 138). Olemme pyrkineet vahvistamaan tutkimuksemme luotettavuutta ja pätevyyttä selkeillä kuvauksilla aineistojen keruusta, toimintatavoistamme ja arvioinnista.

Halusimme kerätä laajempaa aineistoa ryhmäyttävän toiminnan arvioinnin luotettavuuden takaamiseksi, sillä ainoastaan omiin havaintoihimme perustuva arviointi olisi saattanut tuottaa erilaisen tuloksen. Ainoastaan havainnoinnin ja suullisen palautteen avulla kerätyt aineistot eivät välttämättä olisi antaneet meille luotettavaa tulosta. Suullinen palaute kerättiin ryhmäyttävien toimintapäivien aikana, joten opiskelijat eivät välttämättä uskaltaneet olla yhtä kriittisiä ohjaajien ja ryhmänohjaajien läsnä ollessa. Suullisen palautteen pääasiallinen tarkoitus oli kuitenkin antaa opiskelijoille mahdollisuus kertoa omia mielipiteitään. Mielestämme tutkimuksellisesti ajateltuna havainnoinnissa voi olla vaarana, että havainnoija reflektoi omien kokemustensa pohjalta havainnoimaansa asiaa. Koimme olevamme ryhmäyttävien toimintapäivien ohjaajina ja toteuttajina liian lähellä varsinaista toimintaa, joten tämän vuoksi toteutimme myös opiskelijakyselyn ja tutorikyselyn. Opiskelijakyselyn avulla saimme mielestämme luotettavimmat tulokset toiminnan onnistumisen arvioinnin kannalta, sillä kyselyyn vastattiin nimettömästi. Lisäksi kyselyyn vastattiin vapaa-ajalla, joten uskomme vastausten tulleen heiltä, jotka olivat motivoituneita vastaamaan.

Aiheen valitsemiseen liittyy eettisiä valintoja (Kuokkanen, Kiviranta, Määttänen & Ockenström 2007, 27). Tutkimuksemme eettisyys näkyy jo aihevalinnassamme. Halusim-

me tehdä tutkimuksen aiheesta, joka olisi hyödyksi mahdollisimman monille yksilöille sekä yhteisöille. Aiheemme käsittelee ryhmäyttävää toimintaa työmuotona, jonka avulla ryhmästä tehdään toimiva ja yhteistyökykyinen. Ensisijaisesti ryhmäyttävän toiminnan saaminen osaksi lukion toimintaa hyödyttää Järvenpään lukion opiskelijoita sekä henkilökuntaa. Työelämälähtöinen tutkimus on tehty myös sen vuoksi, että luokattomat lukiot ympäri Suomen voisivat ottaa ryhmäyttävän toiminnan mallin osaksi työkäytäntöjään

Keskeistä eettisessä tutkimuksen teossa on ihmisen anonymiteetin suojeleminen (Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto 2007). Tutkimukseemme liittyviin kyselyihin vastaaminen toteutettiin nimettömästi, joten jokaisen vastaajan yksityisyyttä on kunnioitettu. Tuloksista ei siis käy ilmi kenenkään vastaajan nimi. Kaikkien kyselyiden yhteyteen liitimme omat yhteystietomme, mikäli vastaajilla olisi jotain kysyttävää kyselystä tai siihen vastaamisesta. Kyselyjen avulla saadut vastaukset olemme analysoineet objektiivisesti emmekä ole antaneet omien kokemusten vaikuttaa analyysiin. Omat mielipiteemme olemme ilmaisseet tekstissä selkeästi, jotta ne eivät sekoittuisi vastaajien mielipiteisiin. Lisäksi toimintapäivien aikana Keski-Uudenmaan toimittajan tulosta tiedotettiin opiskelijoille sekä heidän vanhemmilleen. Samalla pyydettiin lupaa haastatella ja kuvata opiskelijoita.

Tutkimuksemme eettinen näkökulma tulee esiin myös jatkuvan yhteydenpidon ja kanssakäymisen muodoissa työelämäyhteistyökumppanimme, Järvenpään lukion kanssa. Tiedonjako, keskustelu ja sopimusten noudattaminen on osa eettisesti hyväksyttyä toimintaa. Lisäksi tulemme luovuttamaan Järvenpään lukiolle kopion opinnäytetyöstämme, jotta tutkimukseen osallistuneet saavat tiedot tutkimuksen tuloksista.

9.5 Jatkotutkimusmahdollisuudet

Olisimme itse halunneet tutkia monia ryhmäyttävään toimintaan liittyviä aiheita, mutta laajasta työstämme olisi tullut aivan mahdoton. Olemme koonneet ajatuksia siitä, kuinka ryhmäyttävää toimintaa voi lähteä kehittämään Järvenpään lukion kanssa tai soveltamaan toimintaa muihin kohderyhmiin.

Ryhmäyttävä toimintamalli Järvenpään lukiolle on vasta hyvin alussa ja sitä olisi mahdollista kehittää monin tavoin. Esimerkiksi vuonna 2011 voisi tehdä kyselyn 2009 aloitaneille lukiolaisille siitä, onko heillä vielä kolmantena lukiovuotenaan samoja kavereita, joihin he tutustuivat meidän järjestämiemme ryhmäyttävien toimintapäivien aikana. Ryhmänohjaajilta voisi kysyä kuinka he ovat kokeneet ryhmäyttävät toimintapäivät ja onko heille ollut niistä apua omassa työssään. Ryhmäyttävien toimintapäivien toteutusta voisi kokeilla myös Järvenpään lukion tiloissa ja ympäristössä. Täten voisi tehdä tutkimusta ympäristön vaikutuksista ryhmäyttävän toiminnan onnistumiseen ja sen vaikutuksiin.

Kehittämisajatuksena näemme seurakunnan- tai kunnan nuorisotyön liittämiseksi Järvenpään lukion yhteistyötahoksi ryhmäyttävän toiminnan toteutukseen siten, että kaikki osapuolet hyötyisivät siitä. Järvenpään lukio saisi toteuttajia toiminnalle ja seurakunta tai kunta saisi lisää asiakkaita ja näkyvyyttä omalle työlleen. Lisäksi tutkimukseen voisi liittää kyselyitä muille seurakunnille ja kunnille ryhmäyttävän toiminnan tarpeellisuudesta aloittavien lukiolaisten parissa.

Ryhmäyttävien toimintapäiviä toteutus muissa toimintaympäristöissä ja toiminnan soveltuvuuden arviointi näihin eri toimintaympäristöihin on yksi jatkotutkimusajatus. Toiminnan toteutus ja kokemukset erityisesti varhaiskasvatuksen toimintaympäristöstä tuottaisi varmasti kiinnostavia näkökulmia ryhmäyttävän toimintamallin käyttämisestä lasten kehityksen tukemisessa. Hieman pidempään toteutettu, tavoitteellinen toiminta voisi tuottaa tietoa pidempiaikaisista hyödyistä. Voisiko ryhmäyttävän toiminnan avulla tukea lapsen kehitystä ja oppimista siinä määrin, että sen vaikutukset kantaisivat läpi elämän? Olisiko lapsesta saakka systemaattisesti toteutetun ryhmäyttävän toiminnan avulla mahdollista muokata suomalaisten itsenäisyyteen pyrkiviä käyttäytymistapoja yhteisöllisempään suuntaan? Voisiko ryhmäyttävän toimintamallin avulla kasvattaa lapsia avoimemmiksi, vastaanottavaisemmiksi ja hyväksymään erilaisuutta? Ja mikäli ryhmäyttävän toimintamallin avulla voisi kasvattaa lapsia näin, niin vähentäisikö se kiusaamista? Voisiko ryhmäyttävän toiminnan toteutuksen avulla vaikuttaa erityisesti lasten ja nuorten parissa tapahtuvaan kiusaamiseen ja sen seurauksiin? Näitä asioita pohdimme työmme edetessä. Suurin osa jatkotutkimusajatuksista vaatisi pidempiaikaisen seurantatutkimuksen, joten ne ovat haastavia tutkimuskysymyksiä vastattaviksi ammattikorkeakoulun opinnäytetyön rajoissa.

LÄHTEET

- Aalto, Mikko 2000. Ryppäästä ryhmäksi: turvallisen ryhmän rakentaminen. Ryttylä: MyGeneration.
- Aarto, Seija 2009. Historian, filosofian, elämäntutkimustiedon opettaja sekä tutortoinnin ohjaaja, Järvenpään lukio. Järvenpää. Henkilökohtainen tiedonanto 2.4.2009.
- Alanko, Sanna 2009. Opinto-ohjaaja, Järvenpään lukio. Järvenpää. Sähköpostiviesti 24.3.2009. Vastaanottaja Anniina Halonen. Dokumentti tekijällä.
- Anttila, Raija, Eronen, Sanna, Kallio, Minka, Kanninen, Katri, Kauppinen, Laura, Paavilainen, Petri & Salo, Saara 2005. Persoona 2. Kehityspsykologia. Helsinki: Edita.
- Allardt, Erik 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Helsinki: WSOY.
- Allardt, Erik 1998. Hyvinvointitutkimus ja elämänpolitiikka. Teoksessa J.P. Roos & Tommi Hoikkala (toim.) Elämänpolitiikka. Helsinki: Gaudeamus, 34-53.
- Ayodeji, Tanja, Djabanor, Jerry, Masih, Anwar, Mustafa, Lawin Khalil, Shrestha, Junko & Waja, Lawrence 2009. Observation in Järvenpää high school. DSSC23, Diak Järvenpää. Dokumentti tekijällä.
- Dunderfelt, Tony, Laakso, Juhani, Peltola, Ritva & Vidjeskog, Jan 1993. Psykologia 5. Yksilöllinen ihminen. Porvoo: WSOY.
- Forssén, Katja, Laine, Kaatina & Tähtinen, Juhani 2002. Hyvinvoinnin tekijät ja uhat lapsuudessa. Teoksessa Kirsti Juhila, Hannele Forsberg & Irene Roivainen (toim.) Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Haapamäki, Jouko 2000. Näkökulmia päivähoiton yhteisöllisyyteen. Teoksessa Jouko Haapamäki, Kalevi Kaipio, Soili Keskinen, Ilkka Uusitalo & Maria Kuukka (toim.) Yhteisö kasvattaa. Päivähoito oppimis- ja kasvatusyhteisönä. Helsinki: Tammi. 14-25.
- Halme, Riikka 2009. Hedelmäsalaatissa kukaan ei jää huomaamatta. Keski-Uusimaa 27.8.2009. 4.
- Halonen, Anniina & Raunila, Carita 2009. Ryhmäyttävien toimintapäivien havainnointi 24.-28.8.
- Harju, Hanna, Jokela, Jukka, Kinnunen, Topi, Luopa, Pauliina, Pietikäinen, Minna, Puusniekka, Riikka, Rauhala, Ella-Marja & Sinkkonen, Annikka 2008.

- Kouluterveyskysely. Järvenpään kuntaraportti. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hyppönen, Merja & Linnossuo, Outi 2002. Zip, Zap ja Boing. Leikkejä ja muita toiminnallisia menetelmiä. Helsinki: LK-Kirjat.
- Hyyppä, Markku T. 2002. Kuorossa elämä pitenee - Sosiaalinen pääoma ja terveys. Teoksessa Petri Ruuskanen (toim.) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä: PS-Kustannus. 28-59.
- Ikonen, Merja 2006. Lasten vuorovaikutus ja leikki yhteisöllisyyden rakentajana. Teoksessa Kirsti Karila, Maarit Alasuutari, Maritta Hännikäinen, Anna Raija Nummenmaa & Helena Rasku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 149–165.
- Järvenpään lukio 2008. Järvenpään lukion internetsivut. Viitattu 7.1.2010. <http://jarvenpaanlukio.fi/>
- Järvinen, Päivi 2009. Opinto-ohjaaja, Järvenpään lukio. Järvenpää. Sähköpostiviesti 8.4.2009. Vastaanottaja Anniina Halonen. Dokumentti tekijällä.
- Järvinen, Ritva, Lankinen, Aila, Taajamo, Terhi, Veistilä, Minna & Virolainen, Arja 2007. Perheen parhaaksi: Perhetyön arkea. Helsinki: Edita.
- Kajanoja, Jouko 2002. Sosiaalisten normien taloudellinen merkitys. Esimerkkeinä syrjäytyminen ja päivähoido. Teoksessa Petri Ruuskanen (toim.) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä: PS-Kustannus. 181–199.
- Kalmari, Hannu & Salo, Laura 2008. Seurakunnat, seiskat ja ryhmäyttäminen. Tutkimus seurakuntien osallisuudesta seitsemäsluokkalaisten ryhmäytyksiin. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diak Etelä, Kauniainen. Sosionomin (AMK) koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Kauppila, Reijo A. 2005. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot - vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille. PS-Kustannus.
- Kirkkohallitus, Kasvatus ja nuorisotyö 2004. JUMALA ON. ELÄMÄ ON NYT.. RAKKAUS LIIKUTTAA. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon lapsi- ja nuorisotyön missio ja visio sekä strategia 2010.
- Kirkkohallitus 2008. Meidän kirkko. Osallisuuden yhteisö. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategia vuoteen 2015.

- Kirkkohallitus, Kirkon kasvatusasiain keskus 2001. Elämä – usko – rukous. Rippikoulu-
suunnitelma 2001.
- Kirkon diakonia- ja yhteiskuntatyön toimikunta 2002. Vastuun ja osallisuuden yhteisö.
Diakonia- ja yhteiskuntatyön linja 2010.
- Kopakkala, Aku 2005. Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttami-
nen. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Korhonen, Pekka, Pätäri-Rannila, Taru, Timonen, Eija & Vahtola, Niina Susan 2007.
Lystit möykkäjäiset. Matka kansanperinteeseen tanssin ja teatterinkeinoin.
Helsinki: Draamatyö.
- Kronqvist, Eeva-Liisa & Pulkkinen, Minna-Leena 2007. Kehityspsykologia. Matkalla
muutokseen. Helsinki: WSOY.
- Kuokkanen, Ritva, Kivirinta, Mervi, Määttänen, Jukka & Ockenström, Leena 2007.
Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun
opinnäytetöitä varten. C katsauksia ja aineistoja 10. Helsinki: Diakonia-
ammattikorkeakoulu. Viitattu 24.2.2010.
http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Muut_PDF/C10_2007_Kohti_tutkivaa_ammattikaytanta.pdf
- Kurki, Leena 2001. Sosiaalipedagoginen näkökulma varhaiskasvatukseen. Teoksessa
Kirsti Karila, Jarmo Kinos & Jorma Virtanen (toim.) Varhaiskasvatuksen
teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-Kustannus. 112–135.
- Laine, Kaarina 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Keuruu: Otava.
- Malinen, Jaakko 2009. Riihimäen seurakunnan johtava nuorisotyöntekijä. Henkilökoh-
tainen tiedonanto 21.4.2009.
- Niskanen, Mauno 2009. Onko yhteisöllisyyteen paluuta? Sosiaali- ja terveystieteellinen
aikakauslehti Tesso 3-4. 53–55.
- Opettajan verkkopalvelu 2008. Opetushallitus. Lukiokoulutus. Yhteisöllisyys lukiossa.
Viitattu 29.4.2009. <http://www.edu.fi/page.asp?path=498,530,1285,87422>
Dokumentti tekijällä.
- Pihkala, Juhani 2000. Arvot, ihmiskäsitys ja usko. Arvot kasvatuksessa -tapahtuma.
Tampere. <http://www.evl.fi/kkh/to/kkn/kksv/20002/juha.htm> Viitattu
7.2.2010.
- Porkka, Jouko. Isostoiminnan rikkaus – leirityön tarpeista nuorisokulttuuriksi. Teokses-
sa Terhi Paananen & Hans Tuominen (toim.) Nuorisotyön käsikirja. Hel-
sinki: Kirjapaja, 82–108.

- Pulkkinen, Lea 2002. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Pölkki, Pirjo 2001. Oppilaiden syrjäytymisuhkien tunnistaminen ja ehkäisy peruskoulun haasteena. Teoksessa Irmeli Järventie & Hannele Sauli (toim.) Eriarvoinen lapsuus. Porvoo: WSOY, 125–146.
- Rasku-Puttonen, Helena 2006. Oppijoiden yhteisö, osallisuus ja kasvattajan merkitys. Teoksessa Kirsti Karila, Maarit Alasuutari, Maritta Hännikäinen, Anna Raija Nummenmaa & Helena Rasku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovai-
kut. Tampere: Vastapaino. 111–125.
- Rokka, Arja-Maarit 2003. Anjalankosken Nuortenjuttu –projektin loppuraportti. A-
klinikkasäätiö monistesarja nro. 41. PDF-tiedosto. Viitattu 19.3.2009.
http://www.a-klinikka.fi/julkaisut/verkkojulkaisut/nuorten_juttu.pdf Do-
kumentti tekijällä.
- Ruuskanen, Petri 2002. Sosiaalinen pääoma hyvinvointipoliittisessa keskustelussa. Te-
oksessa Petri Ruuskanen (toim.) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Nä-
kökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä: PS-Kustannus. 5–27.
- Salmivalli, Christina 2000. Kaverien kanssa - Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys.
Keuruu: Otava.
- Seppänen-Järvelä, Riitta 2004. Prosessiarviointi kehittämissuunnitelmassa. Opas käy-
täntöihin. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. STA-
KES 4/2004.
- Simpura, Jussi 2002. Sosiaalista pääomaa mittaamassa. Teoksessa Petri Ruuskanen
(toim.) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terve-
ysaloille. Jyväskylä: PS-Kustannus. 200–222.
- Skinnari, Simo 2001. Ihmisyyteen heräämisen alkutaival - Steinerpedagoginen varhais-
kasvatus. Teoksessa Kirsti Karila, Jarmo Kinos & Jorma Virtanen (toim.)
Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-Kustannus. 86–111.
- Stakes 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Oppaita 56. Helsinki: Sosiaali- ja
terveysalan tutkimus ja kehittämiskeskus. Viitattu 1.2.2010.
[http://varttua.stakes.fi/NR/rdonlyres/DD04983E-D154-4FE4-90A1-
E2690175BE26/0/vasu.pdf](http://varttua.stakes.fi/NR/rdonlyres/DD04983E-D154-4FE4-90A1-E2690175BE26/0/vasu.pdf)
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Hel-
sinki: Tammi.

Turja, Anneli 2005. Opetushallitus. Ammatillinen peruskoulutus. Ryhmäyttäminen
26.5.2005. Viitattu 19.3.2009.

<http://www.edu.fi/page.asp?path=498,529,24588,24589,39827,39829,39856,39861> Dokumentti tekijällä.

Vesterinen, Anne 2009. Seurakuntaopisto, draama- ja teatterityön linja. Järvenpää. Henkilökohtainen tiedonanto 30.3.2009.

Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto 2007. Viitattu 24.2.2010.

http://www.fsd.uta.fi/laki_ja_etiikka/etiikka_lait.html Dokumentti tekijällä.

TOIMINNAN SISÄLTÖ - RYHMÄYTTÄVÄT TOIMINTAPÄIVÄT, VIIKKO 35

YHTEISTOIMINTA (Anniina ja Carita ohjaavat)

Anniina ja Carita aloittavat toiminnan aina esittelemällä itsensä, tutorit, ryhmänohjaajan ja opon. He myös kertovat päivän kulusta ja siitä miksi olemme tänään täällä.

Ryhmäyttävä toiminta aloitetaan suuryhmässä tutustumisella, ryhmän aloitukseen sopivilla harjoitteilla sekä ryhmää lämmittelevillä leikeillä.

1. Nimi ja adjektiivi

Asetutaan seisomaan piiriin. Ohjaaja aloittaa ja sanoo adjektiivin, joka alkaa samalla kirjaimella, kuin oma etunimi. Adjektiivi voi olla mahdollisimman myönteinen, erikoinen tai hauska. Adjektiivin jälkeen hän sanoo oman nimensä, esimerkiksi mukava Maija. Kaikki sanovat järjestyksessä adjektiivin ja oman nimensä. Jos ei keksi oman nimen ensimmäisellä kirjaimella alkavaa adjektiivia, muut voivat auttaa.

2. Hedelmäsalaatti

Asetutaan seisomaan piiriin. Jokainen piirtää maahan kengänkärjellään ympyrän ja asettuu sen sisään. Ympyröitä on yksi vähemmän kuin leikkijöitä, koska tämän leikin ohjaaja antaa ohjeet piirin keskeltä ja aloittaa leikin piirtämättä itselleen ympyrää. Leikin ohjaaja käy kertomassa jokaiselle osallistujalle satunnaisesti jonkun hedelmän nimen. Leikin aloittaja (ohjaaja) valitsee jonkun hedelmistä, esimerkiksi omenan, ja sanoo sen ääneen. Kaikkien niiden henkilöiden, joille on annettu hedelmäksi omena, täytyy vaihtaa paikkaa. Myös keskellä olija etsii itselleen tyhjän paikan heti sanottuaan hedelmän nimen. Viereisille paikoille tai omalle paikalleen takaisin ei saa mennä. Se joka jää ilman paikkaa, jää keskelle ja valitsee taas hedelmän. Keskellä olijalla on myös mahdollisuus valita vaihtoehdoksi hedelmäsalaatti, jolloin kaikki vaihtavat paikkaa.

Tarpeeksi kauan leikittyä vaihdetaan hedelmäsalaatti supersankareihin ja tämän jälkeen Kalevalaan.

HEDELMÄSALAATTI:

Omena
Banaani
Kiiwi
Ananas

SUPERSANKARIT:

Batman
Teräsmies
Hämähäkkimies
Kissanainen

KALEVALA:

Väinämöinen
Sampo
Pohjan akka
Aino

3. Kynkkähippa (Väinämöinen ja Aino)

Hedelmäsalaatin päätteeksi ryhmä on valmiiksi piirissä. Ohjaaja pyytää ryhmäläisiä ottamaan itselleen parin viereisestä henkilöstä. Parit asettuvat alueelle käsikynkkään. Ohjaaja kertoo, että hippa on nimeltään Väinämöinen. Tämä toinen henkilö tässä, jolla ei ole paria, on nimeltään Aino. Väinämöisen tehtävä on ottaa Aino kiinni. Aino voi pelastaa itsensä menemällä jonkin parin toisen puoliskon käsikynkkään kiinni.

Ulomainen parista muuttuu tällöin hipaksi eli Väinämöiseksi, ja vanha hippa (Väinämöinen) muuttuu Ainoksi, jota otetaan kiinni. Nyt kaikki parit voi hieman hajaantua tähän alueelle. Ja sitten aloitetaan.

4. Ryhmiin jako

Nyt muodostamme ryhmiä erilaisten asioiden perusteella, koska kohta tarvitsemme pienempiä ryhmiä tuolla rastityöskentelyssä. Ensiksi muodostakaa ryhmiä sen perusteella minkä väriset sukat teillä on jalassa. Eli ne keillä on valkoiset sukat menee yhteen ryhmään ja mustat yhteen sekä kirjavat yhteen. Seuraavaksi muodostakaa ryhmiä sen mukaan kenellä on samanväriset silmät. Samantyylliset housut; farkut, collegehousut, verkkarit tai jotkut muut. Seuraavaksi huudan täältä erilaisia lukuja ja teidän täytyy muodostaa lähinnä teitä olevista ihmisistä sen kokoisia ryhmiä, mahdollisimman nopeasti. 4, 10, ?? (Viimeiseksi luvuksi pienryhmätyöskentelyssä tasan menevä henkilömäärä. Vaihtelee eri ryhmissä. Saatava 4 tai 5 pienryhmää (riippuu ryhmästä). A tai C laskee ryhmän koon ennen yhteistoiminnan aloitusta.) (Tutorit, ryhmänohjaaja ja opo eivät osallistu ryhmiin jako leikkiin!)

Seuraavaksi lähdemme tuonne rastiradalle tutorien opastamana. Tutorit toimivat ohjaajina rasteilla. (A ja C näyttävät sattumanvaraisessa järjestyksessä minkä pienryhmän mikäkin tutorpari ottaa ”omakseen”)

RASTITYÖSKENTELEY (tutorit ohjaavat)

Ennen ensimmäisen rastin aloittamista jokainen pienryhmä leikkii leikin nimeltä nimipiiri, jotta kaikki tietäisivät toistensa nimet ennen työskentelyä rasteilla.

Nimipiiri

Pyydä ryhmääsi seisomaan piiriin. Aloita leikki sanomalla oma nimesi ja sen jälkeen kerro, että vieressäsi olevan ihmisen täytyy sanoa leikin aloittaneen nimi sekä oma nimensä. Seuraava sanoo leikin aloittaneen nimen, seuraavan nimen ja oman nimensä. Näin jatketaan niin kauan, että kaikki ovat sanoneet oman nimensä. Viimeinen (ihminen joka seisoo ohjaajan vieressä) aloittaa ohjaajan nimestä ja lopettaa omaan nimeensä. Jos joku ei muista niin toiset voivat auttaa. Näin tulevat kaikkien nimet ryhmäläisten tietoon.

RASTIT

1. rasti: Ainola

Eläkeläiset eläintarhassa

Pyydä ryhmääsi seisomaan piirissä. Aloita leikki kertomalla leikin ohjeet. Näytä parisi kanssa esimerkkiä: vedä huulet hampaiden päälle niin, että näytät olevan ilman hampaita. Aloita sanomalla vierustoverillesi: ”Kävin tänään eläintarhassa ja näin siellä kirahvin.”. Selitä, että vierustoverisi ei saa nauraa tai hän joutuu pelistä ulos. Jos henkilö, jolle sanot käyneesi eläintarhassa, ei ymmärrä tai kuule mitä sanoit, hän voi sanoa: ”Anteeksi kuinka?”. Leikki jatkuu piirin ympäri jokaisen osallistujan sanoessa vuorotellen vierustoverilleen kyseisen lauseen. Jokainen voi vuorollaan keksiä itse jonkin erilaisen eläimen. Leikkiä voi jatkaa niin kauan kunnes voittaja on selvillä tai sen voi jättää myös yhteen tai kahteen kierrokseen. (15 min/rasti + siirtymäaika)

2. rasti: Pohjola

Ihmispatsas

Ohjaaja pyytää pienryhmiä muodostamaan muodostelmia, jossa jokainen koskee johonkin ryhmän jäsenen, ja lisäksi ohjaajan määrittämien ruumiinosien tulee koskea maahan. Ryhmä pyrkii saavuttamaan seuraavanlaisia muodostelmia: maahan saa koskea

- 8 jalkaa ja 4 kättä
- 6 jalkaa, 2 polvea ja 5 kättä
- 10 jalkaa, 4 kyynärpäätä ja 32 sormea
- 8 jalkaa, 3 takapuolta ja 6 kättä
- 9 polvea, 1 pää, 3 jalkaa ja 2 kantapäätä
- 5 jalkaa, 15 varvasta, 3 kyynärpäätä
- 5 takapuolta, 7 kättä, 6 kyynärpäätä, 56 sormea ja 2 päätä

Ohjaa harjoitetta nopeatempoisesti, kun ryhmä on saanut ensimmäisen ihmispatsaansa valmiiksi, kerro heti perään seuraavan ruumiinosayhdistelmä, josta muodostetaan seuraava ihmispatsas.

3. rasti: Sampola

Hämähäkinverkko

Tällä rastilla meidän täytyy koko ryhmän yhteistyöllä päästä läpi tämän hämähäkinverkon läpi koskettamatta seittiin. Jos joku ryhmästä koskettaa seittiin, joutuvat kaikki ryhmän jäsenet aloittamaan alusta. Yhtä seitin aukkoa saa käyttää vain kerran. Ryhmän jäsenet saavat auttaa toisiaan, mutta mentyyään seitin läpi, ei toiselle puolelle enää saa palata. (15 min/rasti + siirtymäaika)

4. rasti: Väinölä

Lautturi

Maahan piirretään viivat merkitsemään joen rantoja. Tutorit ohjeistavat tehtävän, mutta eivät itse osallistu. Pienryhmän jäsenet valitsevat kuka heistä on lautturi, kuka kissa, koira ja hiiri. Jäljelle jääneet ryhmäläiset ovat matkustajia. Lautturin tulee kuljettaa kaikki (kissa, hiiri, koira ja matkustajat) yksi kerrallaan joen yli toiselle rannalle. Ryhmän tulee ottaa kuitenkin huomioon, että kissa ei voi olla samalla rannalla hiiren eikä koiran kanssa. Ryhmän tulee ratkaista itsenäisesti missä järjestyksessä lautturin tulee kuljettaa kaikki toiselle rannalle.

Ratkaisu: Ensiksi lautturin pitää viedä kissa joen yli. Sen jälkeen palata joen yli hakemaan hiiri, mutta jättäessään hiiren vastarannalle lautturin tulee ottaa kissa mukaansa. Kissa palaa takaisin lähtörannalle, jolloin lautturi ottaa mukaansa koiran ja vie sen joen yli hiiren seuraksi. Seuraavaksi lautturi palaa takaisin hakemaan kunkin matkustajan yksi kerrallaan joen toiselle puolelle. Viimeiseksi lautturi hakee kissan.

5. rasti: Ilmarila

Ryhmälle nimi

Pyydä joukkoa keksimään ryhmälleen nimi. Auta ja tee ehdotuksia, tarvittaessa kannusta. Kun ryhmä on keksinyt nimen, pyydä heitä piirtämään nimestään jonkinlainen kuva/symboli/jotain mitä haluaa nimellään kertoa. Koko ryhmä maalaa/piirtää/värittää/kirjoittaa yhdessä suurelle paperille lisäksi jokainen voi halutessaan täydentää piirustusta. Ohjaajat osallistuvat myös toimintaan. Ryhmän keksimä nimi tulisi myös näkyä tuotoksessa.

LOPUN YHTEISTOIMINTA (Anniina ja Carita ohjaavat)

Ryhmäyttävä toiminta lopetetaan suuryhmässä sopivilla päätösharjoitteilla sekä päivän toimintaa kokoavilla leikeillä.

1. Nimipiiri

Pyydä ryhmää seisomaan piiriin. Aloita leikki sanomalla oma nimesi ja sen jälkeen kerro, että vieressäsi olevan ihmisen täytyy sanoa leikin aloittaneen nimi sekä oma nimensä. Seuraava sanoo leikin aloittaneen nimen, seuraavan nimen ja oman nimensä. Näin jatketaan niin kauan, että kaikki ovat sanoneet oman nimensä. Viimeinen (ihminen joka seisoo ohjaajan vieressä) aloittaa ohjaajan nimestä ja lopettaa omaan nimeensä. Jos joku ei muista, niin toiset voivat auttaa. Näin tulevat kaikkien nimet ryhmäläisten tietoon.

2. Jäädytys-hippa

Ryhmästä valitaan 3 Jäädyttäjää. Jäädyttäjät ovat kiinniottajia. Kiinniottettu muuttuu jääpatsaaksi ja jähmettyy liikkumattomaksi seisomaan siihen paikkaan, jossa häntä kosketettiin. Leikkijät, joita ei ole vielä jäädytetty voivat pelastaa jäätyneet koskettamalla heitä molemmin käsin olkapäihin. Tällöin jäätynyt sulaa ja pääsee jatkamaan leikkiä. Ohjaaja on leikissä mukana, mutta huolehtii kiinniottajien eli Jäädyttäjien vaihdosta leikin aikana. Jäädyttäjät vaihdetaan leikin aikana ainakin kerran, jotta mielekkyys säilyy.

3. Jokaisen puheenvuoro

Pyydä ryhmää seisomaan piiriin. Ohjaaja pyytää, että ryhmäläiset kertoisivat vuorotellen mikä on jäänyt päivästä mieleen, mistä piti ja mistä ei. Jokainen saa vuorollaan piirissä puheenvuoron, puhujaa ei saa kommentoida eikä keskeyttää. Edetään piirissä vuorotellen järjestyksessä.

Ohjattu yhteistoiminta lopetetaan Jokaisen puheenvuoro – harjoitteeseen. Tämän jälkeen Anniina ja Carita kiittävät ryhmää yhteistyöstä ja mukavasta päivästä. Sitten ohjeistavat ryhmää siirtymään välipalalle tai vaihtoehtoisesti kotiin.

Koskematta läpi. Sosionomiopiskelijoiden ryhmäytymisohjelma lukiolaisille oli täynnä erilaisia tehtäviä ja leikkejä. Yhdellä pienryhmästä tuli päästä hämähäkkiverkon läpi koskettamatta verkkoa. Järvenpään lukion ensimmäisen vuosikurssin opiskelijat ovat perinteisesti käyttäneet lukukauden alussa aikaa lukioon tutustumiseen. Tänä vuonna lukiolaiset pääsivät kuitenkin ensimmäistä kertaa systemaattisesti tutustumaan myös opiskelijatovereihinsa, Diakonia ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoiden toteuttamassa tutustumispäivässä luokattoman lukion ryhmänohjausryhmän oppilaat tutustuivat toisiinsa leikeillä, Hämähäkin verkko -tehtävästä tai kynkkähippa-piti selvittää ryhmänä.

SVU 4

Hedelmäsalaatissa kukaan ei jää huomaamatta

Järvenpään lukiossa panostetaan ryhmätovareiden tuntemiseen

RIKKA HÄLME

JÄRVENPÄÄ – Ei meillä ollut lukion alussa mitään kummempaa tutustumista. Lukio-opiskelusta kyllä kerrottiin jotain ja ryhmäläisten nimet taidettiin luetella ensimmäisellä ryhmänohjaajan tunnilla, mutta siihen se jäikin. Järvenpään lukion abiturientit **Sonja Vistbacka** ja **Petra Rinne** muistelevat.

Tänä vuonna tutoroppilaina toimivat Vistbacka ja Rinne ovat kuitenkin järjestämässä lukion ekaluokkalaisten tutustumis- ja tunteita, jossa myös luokattoman lukion ryhmätoverit tulevat tutuksi. Jokainen kymmenestä ekaluokkalaisten ryhmästä kokoontuu viettämään ryhmäytymispäivää tämän viikon aikana.

Tutustumispäivän hedelmäsalaatti-leikki ja muu ohjelma on toteutettu Diakonia Ammatkoulun sosionomiopiskelijoiden **Annina Hälesen** ja **Carita Raunilan** johdolla.

– Favoittena on saada ekaluokkalaisten uusia tuttavuuksia omasta ohjausryhmästä ja pitää hauskaa heidän kesken. Opiskelijat eivät varmasti opi tuntemaan toisiaan, mutta tarkoitus on, että ryhmäläiset uskaltaisivat edes moikata toisilleen. Hälesen ja Raunilan selvittävät.

Tutustuttava kynkkähippa. Kynkkähippa oli oiva tapa tutustua ryhmätovereihin, sillä hektisen leikin aikana kukaan ei ehtinyt ujostella parin vaihtoa.

Järvenpään lukion rehtori **Atso Taipale** kertoo, että vanhempainyhdistys on ehdottanut tutustumis- ja tunteita, mutta muutaman vuoden, mutta käytännön

toteutukseen päästiin nyt, kun DIAK:n opiskelijat ottivat aiheen opinäyttökseen.

– Tutustuminen kuuluu osaksi lukion opintoja. Koulun tutustu-

misjaksolla perehdytään enemmänkin itse lukio-opiskeluun ja tässä DIAK:n suunnittelemassa osuudessa panostetaan ryhmätovereihin tutustumiseen, Tai-

pale ja lukion opinto-ohjaaja **Jarkko Währn** kertovat.

Währn ja Taipaleen mukaan ryhmäytymisellä pyritään välttämään yksin jäämistä.

– Tarkoituksena on saada kaikki oppilaat mukaan, sillä lukiossa on paljon opiskelijoita, jotka eivät tunne ketään. Luokattomassa lukiossa on helppo vetäytyä syrjään, kun opiskelijat eivät kuulu ryhmään samoilta tunneilla.

Myös vanhempainyhdistyksen edustaja **Seppo Nikkälä** tietää, että tutustuminen on tärkeää heti lukion alussa.

– Kun opiskelijat tuntevat vähän toisiaan, pääsee yhteistyö vauhtiin heti ja syyslukuausi ei mene pelkäksi ihmettelystä.

Eilen tutustumispäivää viettävät ekaluokkalaisten **Olli Hyvönen** ja **Tomi Hietapaka** kiittelivätkin ryhmäytymispäivän ideaa.

– Kyllä tämä on tarpeellinen koulun alussa, kun ei vielä oikein tunne omia ryhmäläisiä. Leikeissä oppi ihan huomaamatta joidenkin nimiä, ja näki minkälaisia ihmisiä ovat. Pornaisten yläkoulusta Järvenpään lukioon siirtyneet nuoret myöntävät.

Lukiolaisten mielestä on hyvä tuntea mahdollisimman paljon ryhmätovereita.

– Mekään ei tunnettu kuin kaksi koulutoveria aiemmin. On hyvä oppia tuntemaan muitakin, sillä tutulla voi sitten kysyä läksyjä, jos on vaikka kipeänä. Hyvönen ja Hietapaka toteavat.

OPISKELIJAKYSELY RYHMÄTOIMINTAPÄIVISTÄ

Järvenpään lukion ensimmäisen vuosikurssin opi

Muutama viikko sitten Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijat järjestivät ryhmätoimintapäivät. Tämä ryhmätoiminta järjestettiin Järvenpään lukion pyynnöstä lukio-opintonsa aloittaneille opiskelijoille. Toiminnan tarkoituksena oli, että opiskelijat saisivat mahdollisuuden tutustua oman ohjausryhmänsä opiskelijoihin sekä tutoreihin.

Tarkoituksena on nyt selvittää onko tavoitteita saavutettu. Olemme laatineet teille kyselyn, jonka tuloksista saamme tärkeää tietoa edistääkö järjestämämme toiminta vuorovaikutusta ryhmässä ja auttoiko se Sinua saamaan uusia tuttavuuksia/kavereita.

Vastauksesi on meille tärkeä! Kiitos ja kumarrus!

Valitse oikea vaihtoehto

1) Mikä on sukupuolesi?

- Tyttö
- Poika

Valitse mielipidettäsi parhaiten vastaava vaihtoehto

2) Miten lukio-opintosi ovat mielestäsi alkaneet?

- Heikosti
- Jotenkuten
- En osaa sanoa
- Hyvin
- Erinomaisesti

Valitse mielipidettäsi parhaiten vastaava vaihtoehto

3) Aloittaessani lukion tunsin ennalta ohjausryhmääni kuuluvia opiskelijoita

- En ketään
- Muutamia (1-5)
- Useita (yli 5)

Valitse mielipidettäsi parhaiten vastaava vaihtoehto

4) Aloittaessani lukion tunsin ennalta muita kuin ohjausryhmääni kuuluvia opiskelijoita

- En ketään
- Muutamia (1-5)
- Useita (yli 5)

Valitse mielipidettäsi parhaiten vastaava vaihtoehto

5) Aloittaessani lukion tutustuin ensimmäisen kahden viikon aikana minulle ennalta tuntemattomiin ohjausryhmäni opiskelijoihin (ennen ryhmätoimintapäivää)

- En kehenkään
- Muutamiiin (1-5)
- Useisiin (yli 5)

Valitse väittämistä mielipidettäsi parhaiten vastaava vaihtoehto

6) Seuraavassa väittämiä lukio-opinnoista

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En osaa sanoa	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Aloittaessani lukion jännitin uusien ihmisten tapaamista	☐	☐	☐	☐	☐
Aloittaessani lukion jännitin lukio-opiskelun vaikeutta	☐	☐	☐	☐	☐
Aloittaessani lukion toivoin saavani uusia kavereita	☐	☐	☐	☐	☐
Pelkäsin, että en saa kavereita	☐	☐	☐	☐	☐
Pelkoni siitä, että en saa kavereita oli turha	☐	☐	☐	☐	☐
Ohjausryhmäni tutoreista on ollut apua lukio-opintojeni aloituksessa	☐	☐	☐	☐	☐
Viihdyn lukiossa hyvin	☐	☐	☐	☐	☐
Ilman ystäviä opiskelu saattaisi olla raskasta	☐	☐	☐	☐	☐
Ystävien saaminen on auttanut minua pääsemään kiinni opiskeluista nopeasti	☐	☐	☐	☐	☐
Ystävillä ei ole merkitystä opiskeluiden kannalta	☐	☐	☐	☐	☐
On mukavaa, kun voi kysyä asioita opettajilta	☐	☐	☐	☐	☐
On mukavaa, kun voi kysyä asioita tutoreilta	☐	☐	☐	☐	☐
On mukavaa, kun voi kysyä asioita kavereilta	☐	☐	☐	☐	☐
On mukavaa, kun voi kysyä asioita ryhmäläisiltä	☐	☐	☐	☐	☐

Valitse oikea vaihtoehto

7) Osallistuin Järvenpään lukion ja Diakonia-ammattikorkeakoulun järjestämään ryhmätoimintapäivään. (Jos vastaat kysymykseen "En", siirryt automaattisesti kysymykseen 11.)

- En
 Kyllä

Valitse väittämistä mielipidettäsi parhaiten vastaava vaihtoehto

8) Seuraavassa väittämiä ryhmätoiminnasta

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En osaa sanoa	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Mielestäni ryhmätoimintapäivä oli tarpeellinen	☐	☐	☐	☐	☐
Mielestäni ryhmätoimintapäivän ohjelma oli monipuolinen	☐	☐	☐	☐	☐
Ryhmätoimintapäivä oli hauska	☐	☐	☐	☐	☐
Ryhmätoimintapäivä oli tylsä	☐	☐	☐	☐	☐
Ryhmätoimintapäivänä olisin mieluummin opiskellut lukiolla kuin osallistunut toimintaan	☐	☐	☐	☐	☐
Mielestäni ryhmätoimintapäivä auttoi minua tutustumaan oman ohjausryhmäni opiskelijoihin	☐	☐	☐	☐	☐
Ryhmätoimintapäivä antoi mahdollisuuden monipuoliseen tutustumiseen	☐	☐	☐	☐	☐
Ryhmätoimintapäivä rentoutti	☐	☐	☐	☐	☐
Ryhmätoimintapäivä lievensi jännitystä	☐	☐	☐	☐	☐
Ryhmätoimintapäivä oli turvallinen tapa tutustua	☐	☐	☐	☐	☐
Ryhmätoiminta rohkaisi minua tutustumaan muihinkin kuin oman ohjausryhmäni opiskelijoihin	☐	☐	☐	☐	☐

Valitse oikea vaihtoehto

9) Ryhmätoimintapäivään osallistumisen jälkeen olen moikannut (tervehtinyt) oman ohjausryhmäni opiskelijoita, jotka olivat minulle aiemmin tuntemattomia

- En
 Kyllä

Valitse mielipidettäsi parhaiten vastaava vaihtoehto

10) Oletko saanut uusia tuttavuuksia/kavereita ryhmätoimintapäivän ansiosta?

- En ketään
 Muutamia (1-5)
 Useita (yli 5)

Valitse mielipidettäsi parhaiten vastaava vaihtoehto

11) Toivoisin, että ryhmätoimintapäivät järjestettäisiin joka vuosi lukion aloittaville opiskelijoille

- En
 Kyllä
 En osaa sanoa

Valitse mielipidettäsi parhaiten vastaava vaihtoehto

12) Kulkiessasi lukiolla, tunnistatko omaan ohjausryhmääsi kuuluvia opiskelijoita?

- En ketään
 Muutamia (1-5)
 Useita (yli 5)
 Lähes kaikki

Valitse mielipidettäsi parhaiten vastaava vaihtoehto

13) Oletko saanut uusia tuttavvia/kavereita ohjausryhmääsi kuuluvista opiskelijoista aloitettuasi lukion?

- En ketään
 Muutamia (1-5)
 Useita (yli 5)

Valitse mielipidettäsi parhaiten vastaava vaihtoehto

14) Oletko saanut uusia tuttavvia/kavereita muista kuin omaan ohjausryhmääsi kuuluvista opiskelijoista aloitettuasi lukion?

- En ketään
 Muutamia (1-5)
 Useita (yli 5)

Valitse mielipidettäsi parhaiten vastaava vaihtoehto

15) Jos et osallistunut ryhmätoimintapäivään, tunnetko olosi ulkopuoliseksi ohjausryhmässäsi?

- En yhtään
 Jonkin verran
 Paljon
 En osaa sanoa

16) Jos Sinulle tulee mieleen ryhmätoimintapäivästä jokin muisto tai sattuma, voit kirjoittaa sen tähän

KIITOS VASTAUKSESTASI!

Jos Sinulle herää kysymyksiä tästä kyselystä, voit ottaa yhteyttä meihin Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijoihin:

Anniina Halonen
anniina.halonen@student.diak.fi
050-571 3861

Carita Raunila
carita.raunila@student.diak.fi
044-252 9589

Lähetä

Liite 4

KYSELY RYHMÄTOIMINTAPÄIVISTÄ Järvenpään lukion tutor-opiskelijoille

Muutama viikko sitten osallistuit meidän, Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijoiden, järjestämään ryhmätoimintapäivään ohjaajan asemassa. Tämä ryhmätoiminta järjestettiin Järvenpään lukion pyynnöstä lukio-opintonsa aloittaneille opiskelijoille. Toiminnan tarkoituksena oli, että opiskelijat saisivat mahdollisuuden tutustua oman ohjausryhmänsä opiskelijoihin sekä tutoreihin.

Tarkoituksena on nyt selvittää onko tavoitteita saavutettu ja kuinka Sinä koit toiminnan toteutuksen toimiessasi ohjaajana. Olemme laatineet teille kyselyn, jonka avulla selvitetään ryhmätoiminnan toteutuksen onnistumista. Kyselyn tulosten avulla pystymme perustelemaan ryhmäyttävän toiminnan jatkumisen kannattavuutta.

Vastauksesi on meille tärkeä! Kiitos ja kumarrus!

Valitse oikea vaihtoehto

1) Mikä on sukupuolesi?

- Poika
 Tyttö

Valitse väittämistä mielipidettäsi parhaiten vastaava vaihtoehto

2) Seuraavassa väittämiä ryhmätoimintapäivistä ja pienryhmien ohjaamisesta

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En osaa sanoa	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Pidin pienryhmien ohjaamisesta	☐	☐	☐	☐	☐
Mielestäni oli hyvä asia, että pienryhmien ohjaaminen tapahtui parityöskentelyinä	☐	☐	☐	☐	☐
Mielestäni rastien toiminnot olivat hauskoja	☐	☐	☐	☐	☐
Mielestäni rastien toiminnot olivat huonoja	☐	☐	☐	☐	☐
Mielestäni rastit olivat hyvin suunniteltuja	☐	☐	☐	☐	☐
Itse olisin toteuttanut ryhmätoimintapäivän eri tavalla	☐	☐	☐	☐	☐
Mielestäni rastien toiminnot auttoivat ohjaamaani pienryhmää ryhmäytymään	☐	☐	☐	☐	☐
Mielestäni ryhmätoimintapäivä oli hyödyllinen	☐	☐	☐	☐	☐
Mielestäni olisi ollut tärkeää, että aloittaessani omat lukio-opintoni ohjausryhmälleni olisi järjestetty ryhmäyttävää toimintaa	☐	☐	☐	☐	☐

Valitse oikea vaihtoehto

3) Ryhmätoimintapäivään osallistumisen jälkeen olen moikannut (tervehtinyt) ensimmäisen vuoden opiskelijoita, joihin tutustuin ryhmäyttävän toimintapäivän aikana

- En
 Kyllä

Valitse mielipidettäsi parhaiten vastaava vaihtoehto

4) Mielestäni Järvenpään lukion ja Diakonia-ammattikorkeakoulun järjestämä ryhmätoimintapäivä auttoi minua tutustumaan ensimmäisen vuoden opiskelijoihin

- Ei
 Kyllä
 En osaa sanoa

Valitse mielipidettäsi parhaiten vastaava vaihtoehto

5) Mielestäni Järvenpään lukion ja Diakonia-ammattikorkeakoulun järjestämä ryhmätoimintapäivä auttoi minua tutustumaan muihin tutor-opiskelijoihin

- Ei
 Kyllä
 En osaa sanoa

Valitse mielipidettäsi parhaiten vastaava vaihtoehto

6) Mielestäni ryhmätoimintapäivän jälkeen tutorointi oli helpompaa

- Ei
 Kyllä
 En osaa sanoa

Valitse mielipidettäsi parhaiten vastaava vaihtoehto

7) Toivoisin, että ryhmätoimintapäivät järjestettäisiin joka vuosi lukion aloittaville opiskelijoille

- En
 Kyllä
 En osaa sanoa

8) Jos haluat vielä sanoa jotain ryhmätoimintapäivistä tai jakaa jonkun hyvän tai huonon kokemuksen asiaan liittyen, ole hyvä ja kirjoita se tähän

KIITOS VASTAUKSESTASI!

Jos Sinulle herää kysymyksiä tästä kyselystä, voit ottaa yhteyttä meihin Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijoihin:

Anniina Halonen
anniina.halonen@student.diak.fi
050-571 3861

Carita Raunila
carita.raunila@student.diak.fi
044-252 9589

Lähetä

RIKKINÄINEN FAKSI

ja muita ryhmätöharjoituksia

Ryhmyttävä toimintamateriaali

Anniina Halonen ja Carita Raunila

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Toinen painos, Kevät 2010

SISÄLTÖ

JOHDANTO	5
1 KUINKA TOIMINTAPAKETTIA LUETAAN?	6
2 RYHMÄYTTÄMINEN	8
2.1 RYHMÄYTTÄMINEN JA SEN HYÖDYT	10
2.2 TURVALLINEN RYHMÄ.....	10
2.3 RYHMÄN TURVALLISUUDEN ASTEET	12
2.4 RYHMÄYTTÄMISEN TAVOITTEET	13
3 OHJAAJALLE.....	14
3.1 TEORIA OHJAAJAN APUNA.....	14
3.1.1 Ryhmän kehitysvaiheet	14
3.1.2 Perusolettamustilat	16
3.2 MITÄ OHJAAJAN TULEE OTTAA HUOMIOON?.....	18
4 HARJOITTEET ENSIMMÄISEEN RYHMÄTOIMINTAAN.....	20
4.1 TUTUSTUMINEN JA RYHMÄN ALOITUS	20
4.1.1 Mielikuvamatka.....	21
4.1.2 Nimet tutuiksi.....	21
4.1.3 Nimipiiri.....	22
4.1.4 Nimi ja adjektiivi.....	22
4.1.5 Ihmiset tutuiksi.....	23
4.1.6 Väärät nimilaput.....	23
4.1.7 Nimien muistelu.....	24
4.1.8 Ryhmiin jako - 1	24
4.1.9 Ryhmiin jako - 2	25
4.1.10 Ryhmiin jako - 3	25
4.1.11 Ryhmiin jako - 4	25
4.1.12 Yhteiset pelisäännöt	26
4.1.13 Moottoribanaani	26
4.2 LÄMMITTELY JA LEIKKI.....	27
4.2.1 Hedelmäsalaatti	27
4.2.2 Rikkinäinen faksi	28
4.2.3 Eläkeläiset eläintarhassa	28
4.2.4 Kynkkähippa (Väinämöinen ja Aino).....	29
4.2.5 Lännen nopein.....	29
4.3 LUOTTAMUSHARJOITTEET.....	30
4.3.1 Luottamussopimus	30
4.3.2 Sokkokävely.....	31
4.3.3 Luottamuspiiri	31
4.3.4 Luottamusta pareittain.....	32
4.4 RYHMÄYTTÄMINEN JA YHTEISTOIMINTA.....	33
4.4.1 Loitsun metsästys	33
4.4.2 Hämähäkinverkko	34
4.4.3 Viestikisa.....	35
4.4.4 Toimitaan tiiminä.....	35
4.5 KOKOAMINEN JA PÄÄTÖS	37
4.5.1 Kuvat kertovat	37
4.5.2 Lankakerä.....	38
4.5.3 Jokaisen puheenvuoro	38

4.5.4 Harjoitusten purku – miten meni	39
5 HARJOITTEET TOISEEN RYHMÄTOIMINTAAN	40
5.1 LÄMMITTELY JA LEIKKI.....	40
5.1.1 Mielikuvituspatsaat	40
5.1.2 Autio saari	41
5.1.3 Lohikäärmeen pyrstö.....	41
5.1.4 Läpsy	42
5.1.5 Eläintarha	42
5.2 LUOTTAMUSHARJOITTEET	44
5.2.1 Luottamuskutitus	44
5.2.2 Ruuhkassa	45
5.3 RYHMÄYTTÄMINEN JA YHTEISTOIMINTA.....	46
5.3.1 Ihmispatsas	46
5.3.2 Juoksuhiikka	46
5.3.3 Palloviesti.....	47
5.4 KOKOAMINEN JA PÄÄTÖS	48
5.4.1 Tarinapäivä.....	48
5.4.2 Yhteinen piirros.....	49
5.4.3 Ylös – alas	49
6 HARJOITTEET KOLMANTEEN RYHMÄTOIMINTAAN	51
6.1 LÄMMITTELY JA LEIKKI.....	51
6.1.1 Kasvokkain.....	51
6.1.2 Jäädytys-hippa.....	52
6.1.3 Loppuuko nauru	52
6.1.4 Hymynheitto.....	53
6.2 LUOTTAMUSHARJOITTEET	54
6.2.1 Paririvi.....	54
6.2.2 Ihmismuuri	54
6.3 RYHMÄYTTÄMINEN JA YHTEISTOIMINTA.....	56
6.3.1 Kuka minä olen?	56
6.3.2 Lautturi	57
6.3.3 Tarinointia	58
6.4 KOKOAMINEN JA PÄÄTÖS	59
6.4.1 Juorupiiri	59
6.4.2 Missä seisot?	60
7 HARJOITTEITA RYHMÄTOIMINNAN JATKOTYÖSKENTELYYN	61
7.1 LÄMMITTELY JA LEIKKI.....	61
7.1.1 Kapteeni käskee	61
7.1.2 Kivi, paperi, sakset -hippa.....	62
7.1.3 Kaverin puhe	63
7.1.4 Humalaviesti	64
7.2 LUOTTAMUSHARJOITTEET.....	65
7.2.1 Ryhmähippa	65
7.2.2 Heijaus	66
7.3 RYHMÄYTTÄMINEN JA YHTEISTOIMINTA.....	67
7.3.1 Sadut.....	67
7.3.2 Solmu	68
7.3.3 Lipun ryöstö	69
7.3.4 Kulcutauti.....	70
7.4 KOKOAMINEN JA PÄÄTÖS	71

7.4.1 Kaverin olkapää	71
7.4.2 Kutsun sinut viereeni	72
LIITE 1	73
LIITE 2.....	74
LIITE 3.....	75
LÄHTEET	77

JOHDANTO

Ryhmiin kuuluminen on ihmiselle jokapäiväistä ja ryhmillä on meille jokaiselle suuri merkitys. Me kaikki olemme kasvaneet ja kehittyneet jonkinlaisessa perheryhmässä, ja toimimme joka päivä esimerkiksi erilaisissa työelämän ja harrastustoiminnan ryhmissä. (Kauppila 2005, 85.) Ihmisen on tärkeää kuulua johonkin ryhmään tai yhteisöön, koska yksilön elämä saa merkityksen muiden ihmisten kautta. Persoonallisuus muodostuu, nousee esiin ja muotoutuu ihmissuhteiden vaikutuksesta. (Kopakkala 2005, 16.) Vertaisryhmät, koulu- ja ystäväpiirit ovat nuorille hyvin tärkeitä. Lisäksi ryhmä tukee oppimisen osa-alueita. Suurimmalla osalla ryhmistä on kognitiivisia, sosiaalisia ja emotionaalisia vaikutuksia. (Kauppila 2005, 90.)

Yhteisöllisyys ja syrjäytyminen ovat käsi kädessä kulkevia, yhteiskuntaamme puhuttavia aiheita. Koulusurmat sekä muut vastaavanlaiset tapaukset, ovat ihmisten pahoinvoinnin, syrjäytymisen ja yhteisöllisyyden puutteen tuotteita. Muutkin asiat luovat omat vaikutuksensa, mutta yhteisöllisyyden sekä sosiaalisen vahvistamiseen pystyisimme vaikuttamaan, jos ottaisimme sen asiaksemme. Yhteisöllisyys, vertaiset ja erilaiset vertaisryhmät ovat hyvin tärkeitä varsinkin nuoren ihmisen elämässä. Jokelan ja Kauhajoen tapahtumat ovat nostaneet syrjäytymisen ja nimenomaan sen ehkäisemisen yleiseen keskusteluun. Nyt halutaan lisätä yhteisöllisyyttä, varsinkin lasten ja nuorten parissa. Yhteisöllisyyden häviäminen ja syrjäytyminen ovat enemmän kuin sosiaalinen ongelma; ne ovat sosiaalisen ongelmia (Helne 2002, ix).

Tämä Ryhmäyttävä toimintapaketti pyrkii vastaamaan ryhmien muodostumiseen ja myös yhteisöllisyyden lisäämisen kysymyksiin. Se sisältää ryhmäyttäviä harjoituksia, joiden avulla ryhmistä on tarkoitus saada toimivia ja yhteistyökykyisiä. Ryhmäyttävät harjoitukset sisältävät muun muassa tutustumis-, luottamus- ja ryhmätoimintaharjoitteita sekä leikkejä ja rentoutumista. Toimintapaketin teoriaosuuteen olemme keränneet hyödyllistä tietoa ryhmien ja harjoitteiden ohjaajille.

”Yksi tiiviisti eletty tunti voi olla arvokkaampi kuin yksi puoliksi eletty elämä.”

- James Dean -

1 KUINKA TOIMINTAPAKETTIÄ LUETAAAN?

Ryhmäyttämistoiminnasta ja ryhmistä tietämättömämmän kannattaa lukea ennen harjoitteiden käyttöönottoa kohta 3 OHJAAJALLE, jotta ryhmien muodostumisen olisi mahdollista toteutua tavoitellulla tavalla. Lisäksi tietenkin ryhmän teoriaa, jota on avattu kohdassa 2, olisi myös hyvä tuntea ohjaajana. Ryhmäyttävä toimintapaketti on suunniteltu sellaiseksi, että sen sisältämistä harjoituksista voi käyttää kerrallaan vain osaa, tai sitten kaikkia, ryhmäyttämiskertojen aikataulujen mukaisesti. Ryhmäytys alkaa ”koukulla”, mielenkiinnon herättäjällä, joka liittyy kehyskertomukseen, esimerkkinä tästä mielikuvamatka (liite 3). Mielenkiintoinen koukku tempaa osallistujan mukaansa, ja tästä on hyötyä ohjaajalle. Ryhmäläisten ollessa kiinnostuneita, heidän ryhmäyttämisensä on helpompaa. Tämän kokoamamme Ryhmäyttävän toimintapaketin kehyskertomuksiksi olemme luoneet Kalevalan tarunomaisen ympäristön sekä maailmanympärysmatkaa kuvaavan ympäristön. Nämä kehyskertomukset voivat kulkea läpi harjoitteiden esimerkiksi erilaisten leikkien muunnoksilla Kalevala-aiheisiksi. Toimintapaketin muutamiin harjoitteisiin on jo valmiiksi koottu esimerkkejä siitä kuinka leikkejä voi muokata kehyskertomuksen mukaisiksi. Itse voi myös muuttaa jotakin leikkiä haluamansa kehyskertomukseen sopivaksi.

Ryhmäyttävät toimintaharjoitteet on jaettu sen mukaan kuinka ne soveltuvat käytettäväksi ryhmän eri vaiheissa. Harjoitteet ensimmäiseen ryhmätoimintaan – kohdasta löytyy nimensä mukaisesti harjoitteita, jotka soveltuvat hyvin ryhmän aloitusvaiheeseen. Ne löytyvät luvusta kolme ja alkavat tutustumisesta sekä ryhmän aloittamisesta, sisältäen myös ryhmiinjakoleikkejä, sillä osa työskentelystä tapahtuu pienryhmissä. Näitä harjoitteita seuraa lämmittely ja leikki, tunnelman nostattamiseksi ja ylläpitämiseksi. Luottamus- ja tunneharjoituksia tehdään turvallisuuden ja ryhmään kuulumisen tunteen takia. Ryhmässä yhdessä toimimisen harjoitteet on mukana sen vuoksi, että ryhmästä tulisi yhteistyökykyinen ja ristiriitatilanteiden syntyessä se löytäisi niihin ratkaisuja. Kokoamis- ja päätösharjoitteet ovat tärkeitä, jotta kaikki ryhmän jäsenet tulevat kuulluiksi ja saavat antaa palautetta ohjaajalle sekä muulle ryhmälle. Melkein kaikki harjoitteet ja leikit sopivat kaikenikäisille, poikkeuksista on mainittu erikseen leikin alussa. Erityisesti varhaiskasvatuksessa ohjaajan tulee ottaa huomioon lapsen kehityksen taso leikkejä valitessa.

Olemme koonneet toimintapakettiin seuraaville kerroille harjoitteita, joiden käyttäminen lisää yhteisöllisyyden tunnetta ryhmässä sekä tekee ryhmästä yhteistyökykyisemmän. Näihinkin harjoitteisiin kuuluu paljon luottamusharjoitteita sekä toiminnallisia harjoitteita. Lisäksi keväällä voisi pitää liikuntapäivän, johon ryhmäyttävä toiminta loppuu. Lopussa tulee siis olla purku, ja ryhmäläisten on päästävä sanomaan mitä heille on jäänyt käteen kuluneesta lukuvuodesta. Tapahtuman erilaiset liikuntamuodot voisivat olla esimerkiksi pesäpallo, saappaanheitto, kuulantyöntö, vesiviesti, suunnistus, eukonkanto. Lisäksi mukaan voisi ottaa tästä paketista muutamia leikkejä.

Liikuntatapahtuman voi järjestää myös olympialaisten muodossa, että jokainen maa (tässä tapauksessa maat ovat ohjausryhmiä) kilpailee, ja jokaisella on oma laji. Lajien nimet voi soveltaa kulloisenkin teeman mukaan. Jos teemana on esimerkiksi Kalevala, tapahtuma olisi nimeltään Kalevalaiset ja lajit voivat olla esimerkiksi Ainonkanto (eukonkanto), Lemminkäisen kokoaminen (suunnistus sovelletusti), ym.

2 RYHMÄYTTÄMINEN

Ryhmä

Joukko ihmisiä on ryhmä silloin, kun ryhmän jäsenillä on jokin yhteinen tavoite tai päämäärä. Ryhmä on joukko yksilöitä, jotka ovat toistuvasti vuorovaikutuksessa keskenään. Lisäksi heillä on myös käsitys siitä, keitä ryhmään kuuluu. Ryhmän tunnusmerkeiksi voisi mainita esimerkiksi ryhmän koon, tarkoituksen, rajat, vuorovaikutuksen, säännöt, työnjaon sekä keskinäiset roolit ja johtajuuden. Useimmiten ihmiset tietävät, että kuuluvatko he johonkin ryhmään. (Kopakkala 2005, 36-37.)

Vertaisryhmä

Vertaisryhmässä samassa elämäntilanteessa olevat tai samankaltaisia elämäntilanteita kokeneet yksilöt tukevat toisiaan. Ryhmän tavoitteena on edistää hyvinvointia ja jaksamista. Ryhmästä tulee vertaisryhmä, kun sen jäsenillä on jokin yhdistävä tekijä. On havaittu, että samanlaisessa elämäntilanteessa olevat ihmiset kokevat toistensa tuen ja kanssakulkemisen merkittävänä voimavarana. Vertaisryhmään kuuluminen on jo sinänsä palkitsevaa, sillä kaveriporukka tarjoaa ajanvietettä, kumppanuutta ja tunteen johonkin kuulumisesta. Lisäksi vertaisryhmässä tapahtuvan sosiaalisen vertailun kautta nuori oppii paljon itsestään ja rakentaa sen avulla minäkuvaansa. (Salmivalli 2000, 33.)

Ryhmätoiminta

Ryhmätoiminta on ryhmässä tapahtuvaa toimintaa. Ryhmätoiminta tarkoittaa nimensä mukaisesti sitä, että osallistujat kokoontuvat ryhmänä eri aiheiden merkeissä. Ryhmien kokoonpanot, kokoontumisjaksot ja teemat voivat olla hyvinkin erilaisia ja eripituisia.

Ryhmädynamiikka

Ryhmädynamiikka tai ryhmäilmiö tarkoittaa ryhmän sisäisiä voimia, jotka voivat olla ryhmäläisille hyvinkin merkityksellisiä. Ryhmädynamiikan syntyminen edellyttää ryhmäläisten välistä kommunikaatiota ja vuorovaikutusta. (Kopakkala 2005, 37.)

Ryhmäyttäminen

Ryhmäyttämisellä tarkoitetaan erilaisiin yhteistoiminnallisiin harjoitteisiin ja tehtäviin perustuvaa ryhmäprosessia. Ryhmäyttäminen on ryhmätoimintaa, jonka tarkoituksena

on yrittää tehdä ryhmästä toimiva ja yhteistyökykyinen. Ryhmäyttämistä käytetään yleensä sellaisen ryhmän kanssa, jonka jäsenet eivät entuudestaan tunne toisiaan. (Aalto 2000, 69; Turja 2005.)

Sosiaalinen vuorovaikutus

Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ihmiset reagoivat vastavuoroisesti toistensa viesteihin ja ilmaisuihin. Onnistunut sosiaalinen vuorovaikutus edellyttää toisten odotusten ymmärtämistä. Sosiaalisesti taitavan käyttäytyminen on tehokasta ja tilanteeseen sopivaa sanallista tai sanatonta toimintaa, johon toiset reagoivat myönteisesti. Perhe, koulu ja ystävät toimivat tärkeinä tekijöinä vuorovaikutuksen oppimisessa. Ihminen rakentaa omaa identiteettiään ja maailmankuvaansa vuorovaikutussuhteiden kautta. Sosiaalinen vuorovaikutus on yläkäsite, johon kuuluvat muun muassa käsitteet sosiaaliset suhteet ja sosiaaliset taidot. (Kauppila 2005, 19-20; Salmivalli 2000, 79.)

Yhteisö ja Yhteisöllisyys

Yhteisö koostuu yksilöistä, joilla on jossakin suhteessa jotakin yhteistä, esimerkiksi jäsenyys perheessä tai jokin yhteinen päämäärä. Yhteisössä yksilöt toimivat keskenään jossakin muodossa. Yhteisöllisiksi, jäsentensä sosiaalista pääomaa lisäviksi ovat osoittautuneet sellaiset yhteisöt, joiden jäsenillä on yhteisiä arvoja ja normeja sekä yhteisiä tarpeita ja päämääriä. Yhteisöllisyys syntyy yhteisön jäsenten keskinäisestä luottamuksesta, avoimesta kommunikaatiosta, vuorovaikutuksesta, osallistumisesta ja oppimisesta. Täten yhteisöllisyyden kehittymiseen tarvitaan ihmisten läsnäoloa, yhteistä aikaa ja paikkaa, yhteisiä rutiineja, pysyvyyttä, perinteitä ja kasvokkain tapahtuvaa kohtaamista. Yhteisöllisyyden kehittymiseksi yksilön täytyy voida tuntea, että hän kuuluu yhteisöön, tuntee itsensä tarpeelliseksi, hyväksytyksi ja arvokkaaksi. (Opettajan verkkopalvelu 2008.)

Toiminnalliset menetelmät

Toiminnallisilla menetelmillä tarkoitetaan työskentelytapoja, jotka tukevat vuorovaikutusta. Ne tukevat vuorovaikutusta ryhmäläisten välillä sekä vuorovaikutusta oman itsen kanssa. Toiminnan kokemuksen kautta ryhmä voi jakaa ajatuksiaan ja tunnelmiaan ehkä uudella tavalla. Tämä lisää itsen ja toisen ymmärrystä. Toiminnalliset harjoitteet lisäävät tehokasta oppimista ja toiminnan kautta saadut elämykset pysyvät muistissa pitkään. (Helsingin diakonissalaitos i.a.)

2.1 RYHMÄYTTÄMINEN JA SEN HYÖDYT

Ryhmäytämällä voidaan tarkoittaa jengittämistä, joukottamista, tiivistämistä, verkottamista ynnä muuta vastaavaa (Aalto 2000, 69). Yksinkertaisesti ryhmäytämisen on ryhmätoimintaa, jonka tarkoituksena on yrittää tehdä ryhmästä toimiva ja yhteistyökykyinen. Ryhmäytämisen avulla ryhmissä ennakkoluulot vähenevät, turvallisuuden tunne ja viihtyvyys lisääntyvät. Ryhmässä opitaan yhdessä olemisen taitoja, sosiaalisia taitoja, sekä kehitetään ongelmanratkaisutaitoja. (Turja 2005.) Ryhmäytämällä on mahdollista saavuttaa turvallinen vertaisryhmä, jossa erilaisuuden sietokyky, empatiakyky, luovuus ja luottamus ovat vahvasti esillä. (Rokka 2003, 7.) Työmenetelmänä ryhmäytävää toimintaa käytetään yleensä sellaisen ryhmän kanssa, jonka jäsenet eivät entuudestaan tunne toisiaan (Turja 2005).

Ryhmäytämisen tavoitteena on saada uudet opiskelijat sopeutumaan uuteen ympäristöön ja yhteisöön lisäämällä yhteisöllisyyttä ja tukemalla sosiaalista vuorovaikutusta. Ryhmätoiminnalla pyritään lisäämään oman ryhmän yhteisöllisyyttä sekä luomaan vertaisryhmää, jotta yksilöt voivat kokea kuuluvansa johonkin ryhmään. Ryhmäytämistoiminta antaa siis yksilöille mahdollisuuden tutustua ryhmänsä jäseniin. Vertaisryhmät, koulu- ja ystäväpiirit ovat lapsille ja nuorille hyvin tärkeitä heidän identiteettinsä kehittymisen kannalta. Identiteetillä tarkoitetaan osaa minäkuvasta, joka vastaa kysymyksiin, kuka minä olen ja mihin ryhmiin kuulun ja mihin ryhmiin haluaisin kuulua. (Repo-Kaarento 2007, 22-23.)

Ryhmäytämisen on siis erilaisiin toiminnallisiin tehtäviin perustuva prosessi, jonka avulla ryhmän turvallisuus kasvaa vaiheittain. Turvallisuus on avainasemassa toimivan ryhmän luomisessa. Turvallinen ryhmä mahdollistaa tehokkaan oppimisen ja yhteisöllisyyden lisääntymisen. (Aalto 2000, 69.)

2.2 TURVALLINEN RYHMÄ

Turvallisuuden tunne on hyvin tärkeää varsinkin uuden ryhmän aloittaessa (Korhonen 2007, 52). Tarvitsemme turvallisia ryhmiä sen takia, että turvallinen ilmapiiri on suotuisa paikka ihmisen tulla omaksi itsekseen ja omana itsenään hän on tyytyväinen, sekä hänellä on kyky selviytyä. Monet asiat voivat kuitenkin estää ihmistä olemasta

oma itsensä. Näitä ovat esimerkiksi kyky olla tunnistamatta omia tarpeitaan, tunteitaan ja mielipiteitään. Estäviä tekijöitä voivat olla myös, jos ihminen ei pysty tunnistamaan tai ilmaisemaan omaa luovuuttaan, arvoja ja moraaliaan, unelmiaan, traumojaan eikä pimeitä puoliaan. Turvattomuuden tunne syntyy pelosta, häpeästä, syyllisyydestä sekä arvottomuuden tunteesta, ja nämä tunteet estävät ihmistä tunnistamasta sekä ilmaisemasta tarpeitaan. Turvallinen kasvuympäristö ehkäisee näiden tunteiden syntymistä. (Aalto 2000, 9-11.)

Turvallinen ryhmä tarkoittaa, että ihmisen identiteettiä uhkaavia tekijöitä on mahdollisimman vähän. Ohjaajan tulee siis luoda ryhmään sellainen ilmapiiri, että kenenkään ryhmäläisen ei tarvitse missään vaiheessa tuntea mitään turvattomuutta edistäviä tunteita: pelkoa, häpeää, syyllisyyttä tai arvottomuutta. Lisäksi jokaisella ryhmäläisellä tulee olla tunne hyväksynnästä. Turvallisen ryhmän niin kutsuttuna tavoitteena on siis tukea sen jäsenen, yksilön turvallisuutta ja hyvää oloa. Käytännössä turvallinen ryhmä, turvallisessa ryhmässä eläminen ja toimiminen ruokkivat ryhmän jäsenten halua rakentaa turvallisuutta edelleen ja nauttia ryhmän tuomasta hyvästä olost. Sosiaalisen ilmapiirin ollessa hyväksyvä, työskentely on helpompaa. Jos ryhmä on jo jostain syystä muodostunut esimerkiksi kilpailuhenkiseksi, työskentely tulee aloittaa hyväksyvän ilmapiirin luomisesta. Kokemus hyväksytyksi tulemisesta on tärkeää myös sen kannalta, että sen jälkeen voi hyväksyä myös muut ryhmän jäsenet ja heidän ehdotuksensa. (Korhonen 2007, 52-53.) Täytyy myös muistaa, että ryhmän turvallisuuden tukeminen ja kasvaminen on usein pitkäaikainen prosessi, yhden päivän aikana ei välttämättä saada aikaan suuria mullistuksia, usein kuitenkin merkittäviä asioita tukemaan sellaista prosessia. Ryhmätoimintaa voidaan käyttää hyvin erilaisten ryhmien kanssa. (Aalto 2000, 15 & Diak Kauniainen Turvallinen luokka-projekti.)

2.3 RYHMÄN TURVALLISUUDEN ASTEET

Mikko Aalto on laatinut ryhmäturvallisuusteorian, jonka mukaan yleensä ryhmien, esimerkiksi luokkaryhmien, turvallisuusasteet voidaan ilmaista kahdeksassa eri asteessa seuraavanlaisesti:

(T1) Pelkäävä ryhmä

Ryhmän jäsenet pelkäävät toisiaan, sen johtajaa tai jotakuta ryhmän voimakasta jäsentä. Ryhmän jäsenet eivät uskalla olla aitoja ja he peittävät minuutensa osa-alueita, etteivät joutuisi niiden tähden naurunalaisiksi, torjutuiksi tai hylätyiksi. Luovuus ryhmässä on tyrehtynyt. Keskustelu liikkuu asiatasolla, eikä tunteita juurikaan ilmaista.

(T2) Turvaton ryhmä

Ryhmässä on epävarmuutta siitä, kuinka muut suhtautuvat toisten rehellisiin tunteen ilmaisuihin. Aito itsensä ilmaiseminen ei saa myönteistä palautetta. Keskustelu liikkuu pääosin asiatasolla.

(T3) Tuntematon perusturvallinen ryhmä

Ryhmässä ei varsinaisesti pelätä toisia. Ryhmän syy tai tapa olla koolla antaa tietyn perusturvallisuuden. Itseilmaisuus on varovaista ja tunnustelevaa. Asiatasolla liikkuva keskustelu on luontevaa, mutta mielipiteiden, tunteiden ja arvojen ilmaisuus on varovaista.

(T4) Tuttu, turvallinen ryhmä

Keskinäinen tuntemus on jo kohtalainen ja voidaan olla melko luottavaisia sen suhteen, ettei kukaan tule uhatuksi ilmaistessaan itseään mielipide- ja tunnetasolla. Tunne turvallisuudesta ei välttämättä perustu syvälliseen tuntemiseen ja luottamukseen. Alitajuiseen turvallisuuden tunteeseen on saatettu päästä yhdessä tekemällä.

(T5) Avoin ryhmä

Ryhmässä hyväksytään toisten mielipiteet ja tunteet, eikä niitä vähätellä. Ihmiset uskaltavat ilmaista itseään mielipide-, tunne- ja jopa arvotasolla.

(T6) Heikkoutta hyväksyvä ryhmä

Ryhmässä on lupa ilmaista pelon, epäonnistumisen, turvattomuuden, avuttomuuden ynnä muita niin kutsuttuja heikkouden tunteita. Myös omien tarpeiden ilmaisu on jossain määrin sallittua. Ryhmässä uskalletaan nauraa itselle ja toisille - turvallisesti.

(T7) Haavoittuvuutta salliva ryhmä

Turvallisuuden tunne alkaa olla jo niin vahva, että ryhmän jäsenten tietoisuuteen voi nousta kipeitä muistoja aivan itsestään. Ryhmässä uskalletaan puhua näistä kivuista ja kyetään kokemaan vihaa ja surua ilman suurta pelkoa. Häpeän tunne alkaa väistyä.

(T8) Armahtava ryhmä

Se, miten on itse haavoittanut muita, otetaan vastaan anteeksiantamuksen asenteella. Ryhmässä voi turvallisesti paljastaa oman taipumuksensa pahaan. Ryhmän jäsenet ovat itse kohdanneet omaa pimeää puoltaan ja kyenneet sitä käsittelemään. Armahdettu voi armahtaa toisia. (Aalto 2000, 22-23.)

2.4 RYHMÄYTTÄMISEN TAVOITTEET

Ryhmäyttämisen tavoitteena on saada toisilleen tuntemattomat ihmiset sopeutumaan uuteen ympäristöön ja yhteisöön lisäämällä yhteisöllisyyttä ja tukemalla sosiaalista vuorovaikutusta. Näin ryhmäläiset voivat kokea kuuluvansa johonkin ryhmään. Lisäksi ryhmäyttävä toiminta antaa heille mahdollisuuden tutustua ryhmäänsä sekä mahdollisesti rohkeutta mennä juttelemaan muidenkin ohjausryhmien opiskelijoille, kun heillä on tieto siitä, että kaikki uudet opiskelijat ovat käyneet saman ryhmäyttämistoiminnan läpi. Tämä on nuorille hyvin tärkeää heidän identiteetin kehittymisen kannalta sillä kasvavan nuoren identiteettiä, kouluikäisenä ja nuoruudessa, laajentavat sekä koulu- että ystäväpiiri. Identiteetillä tarkoitetaan osaa minä -kuvasta, joka vastaa kysymyksiin, kuka minä olen ja mihin ryhmiin kuulun ja mihin ryhmiin haluaisin kuulua. (Repo-Kaarento 2007, 22-23.)

3 OHJAAJALLE

3.1 TEORIA OHJAAJAN APUNA

Teoriatietoa ryhmistä olemme koonneet pakettiin koska ryhmän ohjaajan on hyvä tietää ryhmän vaiheista ja perusolettamustiloista. Nämä huomioimalla ohjaajan on helpompi tiedostaa ryhmän käyttäytyvän tietyllä tavalla.

3.1.1 Ryhmän kehitysvaiheet

Bruce Tuckman oli kehittänyt ryhmätutkimustensa pohjalta ryhmän kehitysvaihe - mallin. Hän toivoi, että tämä malli synnyttäisi tieteellistä tutkimusta ryhmän vaiheista, mutta yllätyksekseen, malli vakiinnutti paikkansa varsin nopeasti yleisesti hyväksyttynä perustana ryhmätoiminnalle. Kuitenkaan tieteellistä tutkimusaineistoa ei ole paljon siitä, että kuinka paikkansapitävä malli todellisuudessa on. (Kopakkala 2005, 48.)

Muodostusvaihe (forming)

Ryhmän jäsenet ovat aluksi riippuvaisia ohjaajastaan. Ohjaajan odotetaan olevan avuksi tilanteen ratkaisemisessa. Kukaan ei halua ärsyttää ketään ja jäsenten käytös onkin alkuvaiheessa hyvin varovaista ja muodollista. Ryhmä selvittää tavoitteitaan ja yhteisiä pelisääntöjään. Ensimmäiset roolit ryhmän sisällä alkavat määräytyä, kun jäsenet etsivät omaa paikkaansa. Ryhmä tuntuu turvalliselta ja usein sen ilmapiiri on myönteinen. Tämä vaihe on kokonaisuudessaan aika paljon jollain lailla etsimistä, kun oma asema ryhmässä on vielä epäselvä, eikä ryhmän tehtäväkään ole varmistunut. Jäsenet voivat olla ahdistuneita ja epävarmoja, koska tilanne on heille outo, mutta he pyrkivät kuitenkin sopeutumaan parhaansa mukaan. Yksilösuoritukset pyritään yhdistämään. Ohjaajan rooli ryhmän aloitusvaiheessa on kaikkien ryhmän jäsenten tasapuolinen kuuntelu (Hyppönen & Linnossuo 2004, 10). (Kopakkala 2005, 49.)

Kuohuntavaihe (storming)

Kuohuntavaiheessa yksilöt pyrkivät erottumaan ryhmästä. Vastustamista voi esiintyä

tehtäviä ja ohjaajaa kohtaan ja tyytymättömyys ja pettymys ryhmää kohtaan ovat yleisiä. Rohkeus omien mielipiteiden esittämiseen ja toisten mielipiteisiin vastaamiseen kasvaa. Tehtävää ja sen vaatimuksia voidaan vielä vastustaa, ja se tarkoittaa, että tehtävään ei päästä vielä käsiksi. Erimielisyyksiä ei pelätä, vaan ryhmän jäsenet testaavat ohjaajaa ja muita ryhmäläisiä. Kuohuntavaiheessa voi alkaa muodostua myös alaryhmiä. Tehtävä ja tavoitteet alkavat seljetä ja tehtävästä suoriutuminen vaatii nyt jokaisen työpanosta. Tämä vaihe ilmenee opiskeluryhmissä usein vain kritiikkinä, tai passiivisuutena, jos ilmenee ollenkaan. Kuohuntavaiheessa ohjaajan odotetaan olevan kaikille tasapuolinen. Hänen tehtävänä on liittoutua jokaisen kanssa. (Kopakkala 2005, 49-50.) (Hyppönen & Linnossuo 2004, 10.)

Sopimisvaihe (norming)

Sopimisvaiheessa alkaa syntyä yhteenkuuluvuuden tunnetta ja ryhmähenkeä. Erilaisuus ryhmän sisällä hyväksytään ja riitatilanteita pyritään välttämään. Jos ryhmä kehittyy suotuisasti, sen sisällä alkaa pikkuhiljaa kehittyä yhteistyötä ja ryhmän jäsenet tuntevat, että he voivat vapaasti ilmaista tunteitaan ja omia näkemyksiään. Ryhmässä alkaa syntyä sääntöjä sekä normeja, ja ryhmään kuulumisen tunne alkaa kehittyä. Ristiriitoja voi syntyä, mutta ne pyritään selvittämään. Yhteiset toimintatavat ja tavoitteet sekä oma rooli ryhmässä alkavat selkiytyä. Yksilöllisyys ja yksilön toimiminen ryhmän hyväksi alkaa olla tässä vaiheessa merkittävää. Sopimisvaiheessa ohjaajan odotetaan osallistuvan tarinaan ja sen jakamiseen ryhmän jäsenten kanssa (Hyppönen & Linnossuo 2004, 10). (Kopakkala 2005, 50.)

Hyvin toimiva ryhmä (performing)

Ryhmä alkaa olla hyvin toimivat ryhmän vaiheessa jo tehokas, joustava, avoin, tuottava sekä luova. Ryhmällä on tavoite ja se toimii sen mukaisesti. Ryhmällä on myös kyky ratkaista ristiriitatilanteet. Se voi paneutua täysillä ongelman ratkaisemiseen tehokkaasti sekä suuntaamaan kaiken energiansa tehokkaaseen työskentelyyn. Ongelmat ihmissuhteissa ja työntekoon liittyvissä kysymyksissä on suurin piirtein tässä vaiheessa jo ratkaistu ja jäsenten erilaisuutta osataan käyttää jo hyödyksi. Ryhmän tiiviiden huono puoli on, että jos ryhmään tulee uusia jäseniä, heidän on vaikea päästä ryhmään sisälle. Tällaisen ryhmän kanssa ohjaajan on helppo jakaa johtajuuttaan (Hyppönen & Linnossuo 2004, 11). (Kopakkala 2005, 50-51.)

Ryhmän lopettaminen (adjourning)

Ryhmän lopettaminen tarkoittaa, että sen toiminta ei ole enää suorituskeskeistä, vaan ryhmän jäsenet hyvästelevät toisensa. Tunteet voivat olla hyvinkin voimakkaita aina masennuksesta helpotukseen saakka. Ohjaajan tehtävänä on ryhmän lopettamisvaiheessakin varmistaa turvallisen ilmapiirin jatkuminen. Jäsenillä tulee olla mahdollisuus sanoa vielä kaikki, mitä on halunnut sanoa ryhmäläisilleen. (Kopakkala 2005, 51.) (Hyppönen & Linnossuo 2004, 11)

3.1.2 Perusolettamustilat

Perusolettamustilojen ymmärrys auttaa ohjaajaa käsittelemään haastavia tilanteita, jos niitä ilmenee ryhmissä. Ryhmäteoreetikoista tunnetuin, lääkäri Wilfred Bion, kutsui koolle potilaitaan ja havainnoi heitä passiivisena tarkkailijana. Bion huomasi, että ryhmän jäsenet käyttäytyivät sellaisella tavalla, joka hänen mielestään vastasi virheellistä olettamusta todellisuuteen nähden. Tämän tulkinnan Bion nimesi perusolettamustilaksi. Bionin jaottelun mukaan ryhmän toimiessa sovitun tehtävän mukaisesti, se toimii työryhmätilassa. Muussa tapauksessa ryhmän toiminta suuntautuu muuhun ja se toimii perusolettamustilassa. Perusolettamustilassa ryhmä vastustaa kaikenlaisia kehittymisvirikkeitä, ja usein siihen kuuluu muuttumattomuuden asenne. Ryhmä tuntuu olevan jumiutunut paikalleen ja järkevien perustelujen kertominen ei auta. Perusolettamustiloja oli Bionin mukaan kolmenlaisia: riippuvuus-, taistelu- ja pako- sekä parinmuodostusolettamukset. Myöhemmin teoriaan on lisätty myös yhtenäisysolettamukset. (Kopakkala 2005, 44-45.)

Riippuva ryhmä

Riippuvuusolettamuksen vallitessa kaiken hyvän oletetaan tulevan ohjaajalta ja ryhmä tuntuu olevan kokoontuneensa ainoastaan ohjaajan takia ja ohjaajan odotetaan erottuvan selkeästi jäsenistä. Ohjeet, tuki ja apu tulevat ohjaajalta ja jäsenet eivät tee aloitteita. Jäsenet kuitenkin luottavat ohjaajaan, vaikka tuntevatkin itsensä osaamattomiksi. Jos ohjaaja korostaa jäsenten oman aktiivisuuden tärkeyttä, hän tulee saamaan osakseen ärtymystä. Riippuvuutta ilmentää ryhmän kokoontuminen yhden ihmisen ympärille, jotta jäsenet saavat turvaa hänestä, mutta toisaalta yhteenkuuluvuuden tunnetta lisäävät jaettu avoimuus ja riittämättömyyden tuntemukset. Samanaikaisesti yhteenkuuluvuuden

tunteen lisääntyessä samat asiat lisäävät ryhmän ulkopuolisen maailman uhkaavuutta. Ohjaajan kannattaa tässä tilanteessa tyydyttää ryhmänsä tarve nojata häneen, muussa tapauksessa ryhmä saattaa kieltää hänen arvonsa täysin. (Kopakkala 2005, 46.)

Taistelu- ja pakoryhmä

Taistelu- ja pakoryhmässä ryhmän jäsenet käyttäytyvät kuin jokin ulkopuolinen vaara uhkasi ryhmää, jolloin tunnelma voi olla aggressiivinen ja tyytymätön. Uhkaajaa pyritään etsimään joko ryhmän ulko- tai sisäpuolelta. Ryhmän on helpompaa nähdä uhkan tulevan ulkopuolelta ja näin kieltää sisäisten ristiriitojen olemassaolon. Jos ryhmä ei ole valmis taistelemaan tai sillä ei riitä valmius siihen, on seurauksena pakeneminen, joka tapahtuu aiheiden vähättelyllä ja välttelyllä, vitsailulla tai tahallisella väärinymmärryksellä. Ryhmän jäsenet odottavat ohjaajan käyttäytyvän samoin kuin ryhmäläisten ja ilmaisevan suuttumustaan uhkaavaa vaaraa kohtaan. Jos ohjaaja ei toimi näin, ryhmäläiset sivuuttavat hänen sanomisensa ja hän joutuu tyytymättömyyden kohteeksi. (Kopakkala 2005, 46.)

Parinmuodostusryhmä

Parinmuodostusvaiheessa ryhmässä on odottava tunnelma. Ryhmä odottaa jonkin suuren ja hyvän olevan tulossa ja kiinnittää huomion pariinsa, jonka kautta uskoo hyvän olevan tulossa. Pari voi olla joko ryhmän jäsen tai jokin asia. Ryhmässä voi tämän vaiheen aikana ilmetä flirttailua tai monimerkityksellistä viestintää. Usein ryhmä kohdistaa odotuksensa kahteen jäseneen, joiden toivotaan olevan ratkaisevassa asemassa selviytymisen kannalta. Kiinnostus suuntautuu nykyisyyden sijasta tulevaisuuteen ja puheenaiheena voivat olla usein yhteiskunnalliset tai uskonnolliset uudistukset sekä esimerkiksi suurten ongelmien ratkaisut. (Kopakkala 2005, 46-47.)

Yhtenäisyysryhmä

Yhtenäisyysoletustilassa ryhmä yliarvioi kykynsä ja merkityksensä. Se ottaa itselleen kohtuullisia tavoitteita ja uskoo selviytyvänsä mistä tahansa. Jos ryhmä epäonnistuu, se masentuu ja tunnelma muuttuu alakuloiseksi ja syytteleväksi. (Kopakkala 2005, 47.)

Pois perusolettamustilasta

Ryhmän perusolettamustiloja havaitaan usein ryhmissä, joissa ohjaajan rooli on passiivinen. Perusolettamustilat syntyvät oletetusti silloin, kun ryhmällä ei ole selkeää

päämäärää ja sen tavoite on epäselvä tai turhauttava ryhmän jäsenille, eikä tilanteeseen löydy ratkaisua. Ryhmäläiset eivät siis tutustu avoimessa ja suorassa vuorovaikutuksessa toisiinsa. Perusolettamuksien syntyyn vaikuttaa, kuinka hyvin ryhmäläiset tuntevat toisiaan ja kuinka turvallista heidän on ryhmässä olla. Siltikin, nämä tilat tulevat esiin ainoastaan hetkittäin. Yksilö haluaa osallistua ja vaikuttaa ryhmänsä toimintaan ja saattaa turhautua tavoitteen puuttuessa. Bionin mielestä perusolettamustiloja välttääkseen ryhmän sisäisen kommunikaation tulisi olla avointa ja suoraa. (Kopakkala 2005, 47-48.)

Jokainen ohjaaja työskentelee omalla persoonallisuudellaan (Korhonen 2007. 52). Oman ammattitaidon tunnistaminen on ohjaamisessa tärkeintä. Ohjaaja on turvallisuuden luoja, hän luo turvallisuutta ryhmään omalla olemuksellaan sekä toiminnallaan. Turvallisuuden luominen omalla olemuksellaan tarkoittaa, että ohjaajan turvallinen suhde itseensä heijastuu ryhmän turvallisuuteen. Ohjaaja vaikuttaa koko ajan toiminnallaan ryhmän turvallisuuteen. Ohjaaja on turvallisuuden luoja myös silloin, kun tarkoituksena on luoda turvattomuutta, jotta turvallisuus ryhmässä syvenisi. (Aalto 2000, 70, 74).

Tarkemmat harjoitekohtaiset ohjeistukset löytyvät jokaisen harjoitteen kohdalta. Ohjeistuksessa kerrotaan mitä ohjaajan tulee ottaa huomioon kussakin harjoitteessa, mitkä ovat harjoitteen tavoitteet, vaatimukset, ikäryhmä, ryhmän koko, harjoitteeseen menevä aika sekä välineet, joita harjoitteen tekemiseen vaaditaan.

3.2 MITÄ OHJAAJAN TULEE OTTAA HUOMIOON?

Onnistuneen ja hyvin toteutetun ohjelman taustalla on hyvin tehty suunnittelu. Jos suunnittelu on tehty hyvin, se antaa ohjaajalle vapaat kädet keskittyä ohjaajan rooliin. Se luo sekä ohjaajalle että hänen avustajilleen turvallisuuden tunnetta. Lisäksi hyvä suunnitelma tukee ohjelman tavoitteiden toteutumista sekä mahdollistaa suunnitelmien muutoksia säilyttäen samalla toteutuksen perusteemat. (Aalto 2000, 81.)

Ohjelman tavoitteet asetetaan ottaen huomioon neljä asiaa ohjelman: perusluonne, tema, kohderyhmä sekä toimintaympäristö. Ohjelman perusluonne määräytyy sen mukaan, minkä takia ryhmä on koottu yhteen. Kun on tarkoitus ryhmäyttää, heidän

kohdallaan ohjelman perusluonne on ryhmäyttäminen. Tavoitteet määräytyvät teeman pohjalta. Ryhmäyttämisen teemana onkin ryhmän turvallisuuden lisääminen. (Aalto 2000, 81-83.)

Ryhmän koossa kannattaa ottaa huomioon, mitkä tehtävät sopivat parhaiten pienryhmille ja mitkä ovat suurryhmätyöskentelyä varten. Lukion uusien opiskelijoiden kanssa nimien opettelu on tärkeää, sillä he tuskin tuntevat kaikki toisiaan. Ryhmäläisten ollessa entuudestaan tuttuja toisilleen, nimien opettelu kannattaa kuitenkin jättää väliin.

Ohjaajan tulee ottaa huomioon sekä fyysiset, että henkiset rajoitteet. Joillekin ihmisille esillä oleminen tai seikkailu voi laukaista esimerkiksi paniikkihäiriön. Voi olla, että osa harjoitteista on tuttuja joillekin, esimerkiksi isoskoulutuksesta. Tämän takia ryhmän kokeneimpia tulisi muistuttaa siitä, että vaikka he ovatkin tekemässä tuttuja harjoitteita, heidän kannattaa silti ottaa ilo irti siitä, että ovat nyt tekemisissä uuden ryhmän kanssa ja saavat näin tutustua uusiin ihmisiin. Muut mahdolliset ryhmätoimintaan vaikuttavat taustatiedot tulee myös ottaa huomioon. (Aalto 2000, 83-85.)

Toimintaympäristö vaikuttaa ohjelman laadintaan ja tavoitteisiin. Paikassa tulee ottaa huomioon se, että jotkut harjoitteet sopivat vain sisätiloihin. Ulkona ei viitsi esimerkiksi istua tai ryömiä maassa. Ryhmätoiminnan ja ilmapiirin kannalta on hyvä, että ryhmäyttäminen tapahtuu uudessa ja erilaisessa paikassa. Tutusta ympäristöstä poistuminen tuo jo itsessään seikkailun tuntua ja tekee ihmisistä vastaanottavaisia.

Aikataulut tulee suunnitella tarkkaan ja huolella. Toiminnallisissa menetelmissä purku ja prosessointi voi venyä, joten tiettyjen harjoitteiden poisjätö tulee myös suunnitella. Esimerkiksi tutustumisharjoituksia on kolme kappaletta ja varalla on kolme harjoitetta lisää, joita käytetään aikataulun salliessa. Anne Vesterisen (henkilökohtainen tiedonanto, 30.3.2009) mukaan ohjaajan rauhallisuus ja aikataulujen pitävyys luovat turvallisuuden tuntua ryhmän jäsenille. Turvallisuutta lisää sopimusten teko (ks. luottamusharjoitukset), myönteisen palautteen antaminen ja saaminen, ongelmienratkaisutilanteet sekä purku ja prosessointi. (Aalto 2000, 74-77.)

Osallistujille tulee jakaa/lähetää informaatio ryhmäyttämispäivän tavoitteista, varusteista, ajo-ohjeista, ynnä muista tärkeistä ryhmäyttämispäivää koskevista tiedoista. (Liite 3: informaatiokirje). Informaatiokirjeen etu on siinä, että se on henkilökohtainen kutsu ja herättää opiskelijoiden mielenkiinnon.

4 HARJOITTEET ENSIMMÄISEEN RYHMÄTOIMINTAAN

Tämän otsikon alle olemme koonneet ryhmän kanssa tehtäviä harjoitteita, jotka sopivat erityisesti ryhmän alkuvaiheeseen ja yhdessä toimimisen aloittamiseen. Seuraavista erilaisista ryhmätoiminnoista ryhmän ohjaaja voi valita kokeiluun ne, jotka tuntuvat luontevimmilta omaa ryhmäänsä ajatellen. Ryhmätoimintoja ei siis tarvitse ottaa käyttöön järjestyksessä, jossa ne ovat tässä lueteltu. Kuitenkin, ryhmän muotoutumista ryhmäksi sekä yhteistyön aloittamista ohjaaja voi tukea parhaiten käyttämällä jotakin harjoitetta jokaisesta kategoriasta: Tutustuminen ja ryhmän aloitus, lämmittely ja leikki, luottamus- ja tunneharjoitukset, ryhmäyttäminen ja yhteistoiminta, sekä kokoaminen ja päätös.

4.1 TUTUSTUMINEN JA RYHMÄN ALOITUS

Seuraavalta sivulta alkavien tutustumisleikkien on tarkoituksena saattaa ryhmän jäsenet tutuiksi toisilleen. On mukavampaa ja turvallisempaa työskennellä, kun ryhmässä oleminen tuntuu miellyttävältä. Tutustumisharjoitteet ovat pääsääntöisesti leikkimielisiä. Leikkimielisyys tuo tutustumiseen turvallisuutta, hauskuutta, mielenkiintoisuutta, jännitystä sekä dynaamisuutta. Näissä harjoitteissa voidaan käyttää parityöskentelyä, pienryhmiä ja näin tunteminen kasvaa yhden tuntemisesta kohti useampien ryhmän jäsenten tuntemista. Lisäksi nimiharjoitukset ovat tärkeitä, koska nimeltä kutsuminen antaa ihmiselle tunteen, että hän on tärkeä ja hänet huomioidaan. (Aalto 2000, 180-181.)

4.1.1 Mielikuvamatka

Tavoitteet:	mielikuvat, eläytyminen, rentoutuminen
Vaatimukset:	tila, jossa voi makoilla
Ryhmän koko:	kaikenkokoiset ryhmät
Aika:	5-10 min
Välineet:	valmis tarina, taustamusiikkia

Tarinan tyylistä riippuen tällä harjoituksella voidaan joko orientoida ryhmää johonkin tulevaan tai käyttää tätä mielikuvaharjoitusta ryhmätoimintakerran lopettamiseen. Harjoite voi toimia myös rentouttavana tuokiona. Ryhmää ohjeistetaan istumaan tai makaamaan rennosti ja sulkemaan silmänsä kevyesti. Taustalle laitetaan soimaan rauhallista musiikkia, jos se on mahdollista harjoitteen toteutustilassa. Ohjaaja alkaa kertoa tarinaa, jonka avulla jokainen ryhmäläinen voi mielessään kulkea tarinan maisemassa. Toimintapaketin liitteenä (Liite 3) on muutama mielikuvamatkaan soveltuva tarina, mutta ohjaaja voi kehyskertomuksesta riippuen käyttää mitä vain tarinaa.

4.1.2 Nimet tutuiksi

Tavoitteet:	tutustuminen
Ryhmän koko:	kaikenkokoiset ryhmät
Aika:	riippuu ryhmän koosta

Seistään piirissä. Jokainen ottaa katsekontaktin vuorollaan jokaiseen piirissä olijaan. Jokainen käy kätelemässä jokaista ja kertoo oman nimensä. (Hyppönen & Linnossuo 2006, 9)

4.1.3 Nimipiiri

Tavoitteet:	nimien oppiminen
Ryhmän koko:	suuryhmä
Aika:	riippuu ryhmän koosta

Ollaan piirissä ja ohjaaja aloittaa sanoen oman nimensä. Ohjaajan vasemmalla puolella olevan tulee sanoa ohjaajan nimi ja oma nimensä. Seuraava sanoo ohjaajan nimen, oikealla puolella olevan henkilön nimen (joka on viimeksi sanonut oman nimensä) ja oman nimensä. Näin jatketaan niin kauan, että kaikki ovat sanoneet oman nimensä. Viimeinen (ihminen joka seisoo ohjaajan vieressä) aloittaa ohjaajan nimestä ja lopettaa omaan nimeensä. Jos joku ei muista niin toiset voivat auttaa. Näin tulevat kaikkien nimet ryhmäläisten tietoon.

4.1.4 Nimi ja adjektiivi

Tavoitteet:	nimien oppiminen
Ryhmän koko:	kaikenkokoiset ryhmät
Aika:	riippuu ryhmän koosta

Seisotaan piirissä. Ohjaaja aloittaa ja sanoo adjektiivin, joka alkaa samalla kirjaimella, kuin oma etunimi. Adjektiivi voi olla mahdollisimman myönteinen, erikoinen tai hauska. Adjektiivin jälkeen hän sanoo oman nimensä, esimerkiksi mukava Maija. Kaikki sanovat järjestyksessä adjektiivin ja oman nimensä. Jos ei keksi oman nimen ensimmäisellä kirjaimella alkavaa adjektiivia, muut voivat auttaa.

4.1.5 Ihmiset tutuiksi

Tavoitteet:	nimet ja ihmiset tutuiksi
Ryhmän koko:	suuryhmä
Aika:	15 min

Istutaan tuoleilla piirissä. Tuoleja on yksi vähemmän kuin ihmisiä. Ilman tuolia jäänyt ihminen seisoo piirin keskellä ja aloittaa sanomalla oman nimensä ja asian josta hän pitää tai ei pidä. Esimerkiksi ”Minä olen Matti ja pidän juustosta.” tai ”Olen Jaakko ja en tykkää ilmapalloista”. Kaikki, jotka pitävät juustosta vaihtavat paikkaa keskenään, kuitenkin niin, että viereiseen paikkaan ei saa mennä. Se joka on jäänyt ilman paikkaa, jatkaa piirin keskellä ja kertoo oman nimensä ja asian josta pitää. Leikin voi myös tehdä niin, että sanoo faktoja elämästään. Esimerkiksi ”Olen Elli ja minulla on keltainen matto.”

4.1.6 Väärät nimilaput

Tavoitteet:	nimet ja ihmiset tutuiksi
Ryhmän koko:	suuryhmä
Aika:	10 min
Välineet:	valmiiksi kirjoitetut nimilaput kaikille ryhmäläisille

Kaikille ryhmäläisille jaetaan nimilaput, joihin on kirjoitettu jonkun toisen osanottajan nimi. Kukin joutuu etsimään henkilön, jolle hänen saamansa nimilappu kuuluu. Ryhmäläiset selvittävät kyselemällä kaikille omaa nimeään vastaavan nimilapun.

4.1.7 Nimien muistelu

Tavoitteet:	tämä leikki varmistaa, että kaikkien nimet ovat tulleet tutuiksi
Ryhmän koko:	kaikenkokoiset ryhmät
Aika:	15 min

Heitetään ringissä kuviteltua palloa siten, että heittäjä sanoo sen henkilön nimen, jolle hän heittää pallon. Palloa heitetään niin kauan, että se on useampaan kertaan kiertänyt kaikki henkilöt. (Hyppönen & Linnossuo 2006, 15)

(Ohjaajalle leikin keskeytyksestä: Ohjaaja sanoo sopivassa vaiheessa sille jolla on kuviteltu pallo, että saat nyt heittää viimeisen pallon ja sen jälkeen siirrytään muihin puuhiin. Ei tehdä niin, että katkaistaan leikki siihen, kun joku on juuri heittämässä palloa, koska se voi tuntua pahalta ja epärealistiselta.)

4.1.8 Ryhmiin jako - 1

Tavoitteet:	jakaa ryhmä pienryhmiin
Ryhmän koko:	suuryhmä
Aika:	10 min

Ohjaajan ohjeistuksen mukaan ryhmä muodostaa viiden tai kuuden hengen pienryhmiä, esimerkiksi samanväristen sukkiensa mukaan. Vaihtoehtoina voi olla samanmittaiset hiukset, samanväriset paidat, samantyylliset kengät, samanväriset silmät, samanlaiset housut (farkut, collegehousut, verkkarit) ym. Kun ohjaaja näkee, että ryhmät ovat suurin piirtein hyvin muodostuneet, hän voi käyttää syntyneitä ryhmiä tulevissa pienryhmätyöskentelyissä.

4.1.9 Ryhmiin jako - 2

Tavoitteet:	jakaa ryhmä pienryhmiin
Ryhmän koko:	suurryhmä
Aika:	10 min

Ohjaaja huutaa lukuja. Ryhmä muodostaa mahdollisimman nopeasti kyseisen numeron kokoisia ryhmiä. Leikkiä voidaan jatkaa hetki ohjaajan luetellessa lukuja. Ohjaaja huutaa viimeiseksi sen luvun, jonka verran ihmisiä tulee jokaiseen pienryhmään.

4.1.10 Ryhmiin jako - 3

Tavoitteet:	jakaa ryhmä pienryhmiin
Ryhmän koko:	suurryhmä
Aika:	10 min
Välineet:	lappuja

Ohjaaja jakaa ryhmän jäsenille lappuja, joihin on kirjoitettu eläinten nimiä, kun laput on saatu kukin alkaa äännellä kyseisen eläimen tavoin. Samat eläimet etsiytyvät samaan ryhmään. Ryhmiin jaon voi toteuttaa liittämällä aiheen päivän teemaan tai koko ryhmätoimintaa käsittelevään teemaan. Esimerkiksi ohjaaja voi jakaa lappuja joihin on kirjoitettu Kalevalasta tuttujen hahmojen nimiä. Ryhmäläiset vaihtavat tällöin ääntelyn kyselyyn ja etsiytyvät ryhmiinsä.

4.1.11 Ryhmiin jako - 4

Tavoitteet:	jakaa ryhmä pienryhmiin
Ryhmän koko:	suurryhmä
Aika:	5 min

Ohjaajan ohjeistuksen mukaan ryhmä jakautuu pienryhmiin niiden ryhmäläisten kanssa, joiden etunimet alkavat samalla kirjaimella. Tämä ryhmiin jako toimii silloin kun pienryhmien ei tarvitse olla lukumäärältään samoja.

4.1.12 Yhteiset pelisäännöt

Tavoitteet:	ryhmän säännöistä sopiminen, yhteisyyden tunne
Ryhmän koko:	kaikenkokoiset ryhmät
Aika:	30-60 min
Välineet:	iso paperi, paksu tussi

Ryhmän alkuvaiheessa kokoonnutaan yhteisten sääntöjen sopimista varten. Ehdotusten pitää tulla ryhmältä, ja sääntöjen pitää olla kaikkien yhteisesti hyväksymiä. Ohjaaja tai joku ryhmäläisistä kirjaa ehdotukset, joista sitten valitaan 5-10 sääntöä. Sääntöjen noudattaminen vahvistetaan jokaisen henkilökohtaisella allekirjoituksella. Ryhmässä voidaan tehdä myös tilannekohtaisia sopimuksia pelisäännöistä. (Linnossuo 1997, 110.) Ryhmien keskinäisissä sopimuksissa voidaan sopia myös paikalla olosta ajoissa, tupakoinnista, vaitiolosta sovitulla tavalla ja osallistumisesta. Sopimukset ja pelisäännöt luovat ryhmään turvallisuutta ja luottamusta sekä helpottavat työskentelyä. (Aalto 2000, 74.)

4.1.13 Moottoribanaani

Tavoitteet:	hauskanpito
Ryhmän koko:	pienryhmät
Aika:	riippuu ryhmän koosta

Ollaan piirissä. Kaikki taputtavat vuorotellen kätensä yhteen ja vuorotellen reisiin. Leikin ohjaaja huutaa ensin: ”Kuka pölli meidän kaikki moottoribanaanit?” Muut huutavat perässä saman. Seuraavaksi leikin ohjaaja huutaa jonkun piirissä olevan nimen: ”Kalle”. Kaikki huutavat: ”Kalle pölli meidän kaikki moottoribanaanit!”. Piirissä oleva Kalle huutaa: ”En!” Kaikki: ”No kukas ne sitten pihisti?” Seuraavaksi Kalle huutaa jonkun piirissä olevan nimen: ”Anna”. Jonka jälkeen kaikki muut taas huutavat: ”Anna pölli meidän kaikki moottoribanaanit!”. Ja näin leikki jatkuu, kunnes kaikki ovat syytetty moottoribanaanien pihistämisestä.

4.2 LÄMMITTELY JA LEIKKI

Lämmittelyharjoitteiden on tarkoitus auttaa ryhmää virittäytymään tiettyyn teemaan tai tuleviin ryhmätoimintoihin. Harjoitteiden avulla lisätään kiinnostusta esillä olevaan asiaan. (Aalto 2000, 171.)

4.2.1 Hedelmäsalaatti

Tavoitteet:	tutustuminen, lämmittely, leikki
Vaativuudet:	tuolit, riittävästi tilaa
Ryhmän koko:	suuryhmä
Aika:	15 min

Istutaan piirissä tuoleilla. Tuoleja on oltava yksi vähemmän kuin leikkijöitä. Jokainen valitsee hiljaa mielessään omaksi hedelmäkseen jonkun seuraavista: appelsiini, omena, banaani. Valintaa ei kerrota muille. Vaihtoehtoisesti leikin ohjaaja voi käydä kuiskaamassa jokaiselle osallistujalle satunnaisesti jonkun hedelmän nimen, tai hedelmien nimet voidaan kirjoittaa lapuille, jotka jaetaan leikkiin osallistujille. Yksi leikkijöistä aloittaa ja menee piirin keskelle seisomaan. Hän valitsee jonkun hedelmistä ja sanoo sen ääneen. Kaikkien niiden henkilöiden, jotka ovat kyseisen hedelmän omakseen valinneet, täytyy vaihtaa paikkaa. Myös keskellä olijan täytyy etsiä itselleen tyhjä tuoli heti sanottuaan hedelmän nimen. Viereisille paikoille tai omalle paikalleen takaisin ei saa mennä. Se joka jää ilman paikkaa, jää keskelle ja valitsee taas hedelmän. Keskellä olijalla on myös mahdollisuus valita vaihtoehdoksi hedelmäsalaatti, jolloin kaikki vaihtavat paikkaa. (Heikinheimo & Hurskainen 2002, 59)

Tätä leikkiä voi leikkiä lähes minkä tahansa aihe alueen avulla. Esimerkiksi automerkkien, jonkun tunnetun TV-sarjan tai elokuvan henkilöillä, tai Kalevalan henkilöillä. (Hahmovaihtoehdot esim. Väinämöinen, Joukahainen ja Pohjan akka, sekoitus: Kalevala.)

4.2.2 Rikkinäinän faksi

Tavoitteet:	leikki, alkulämmittely
Ryhmän koko:	pienryhmät
Aika:	15-20 min
Välineet:	piirustuspaperia, kyniä

Leikkiin osallistujat jaetaan pienryhmiin. Pienryhmien jäsenet menevät peräkkäin jonoon joko istumaan tai seisomaan. Leikin ohjaaja näyttää jokaisen jonon takimmaiselle kuvan, jonka tämä piirtää seuraavana hänen edessään olevan selkään. Kuva näytetään vain takimmaiselle ryhmäläiselle. Jokainen ryhmäläinen piirtää vuorollaan kuvan seuraavan selkään itse saamansa käsityksen mukaan. Jonossa ensimmäinen ”tulostaa” hänen selkäänsä piirretyn kuvan piirtäen sen paperille. Piirrosten ollessa valmiita joka ryhmässä, ohjaaja voi kertoa mitä kuva oikeasti esitti. Ryhmäläiset voivat kertoa toisilleen minkälaisen kuvan omasta mielestään saivat. Leikin voi jättää tähän tai vaihtoehtoisesti ohjaaja voi leikkimielisesti pisteyttää ryhmien piirroksia kuvan vastaavuuden, hauskuuden ja persoonallisuuden mukaan, ja valita väin voittajaryhmän.

4.2.3 Eläkeläiset eläintarhassa

Tavoitteet:	leikki, hauskanpito
Ryhmän koko:	kaikenkokoiset ryhmät
Aika:	riippuu ryhmän koosta

Tässä leikissä on tarkoitus pitää hauskaa. Ryhmä istuu tai seisoo piirissä. Leikin ohjaaja aloittaa vetämällä huulet hampaiden päälle niin, että hän näyttää olevan ilman hampaita. Hän aloittaa sanomalla vierustoverilleen: ”Kävin tänään eläintarhassa ja näin siellä kirahvin.”. Vierustoveri ei saa nauraa tai hän joutuu pelistä ulos. Jos henkilö ei ymmärrä tai kuule, mikä eläin on kyseessä, hän voi sanoa: ”Anteeksi kuinka?”. Leikki jatkuu piirin ympäri jokaisen osallistujan sanoessa vuorotellen vierustoverilleen kyseisen lauseen. Jokainen voi keksiä itse jonkin erilaisen eläimen. Leikkiä voi jatkaa niin kauan kunnes voittaja on selvillä tai sen voi jättää myös yhteen tai kahteen kierrokseen.

4.2.4 Kynkkähippa (Väinämöinen ja Aino)

Tavoitteet:	leikki, aktivointi
Vaatimukset:	parillinen määrä leikkijöitä
Ryhmän koko:	suuryhmä
Aika:	20-30 min

Jaetaan ryhmä pareiksi. Parit asettuvat alueelle käsikynkkään. Ohjaaja päättää kenestä tulee hippa (Väinämöinen) ja kenestä kiinniotettava (Aino). Hippa (Väinämöinen) lähtee juoksemaan kiinniotettavaa (Ainoa) kiinni. Kiinniotettava (Aino) voi pelastaa itsensä menemällä jonkin parin toisen puoliskon käsikynkkään kiinni. Ulommainen parista muuttuu hipaksi (Väinämöiseksi) ja vanha hippa (Väinämöinen) muuttuu kiinniotettavaksi (Ainoksi). Hipassa tulee muistaa, että se vie nopeasti voimat, sillä siinä juostaan paljon. Joten sitä tulisi olla kohtuullinen aika.

4.2.5 Lännen nopein

Tavoitteet:	leikki, aktivointi
Ryhmän koko:	suuryhmä
Aika:	10-15 min

Leikkijät ovat piirissä. Leikinhjaaja seisoo piirin keskellä ja osoittaa sormillaan tehdyllä aseella jotakin piirissä olijaa ja sanoo: PAM!. Osoitetun pitää mahdollisimman nopeasti mennä kyykkyyyn ja tämän vierustoverien molemmilla puolilla täytyy ehtiä ”ampua” toisensa, osoittamalla ja sanomalla: PAM!. Se kumpi ehtii ”ampua” ensin, saa jäädä piiriin. ”Ammuttu” joutuu piirin keskelle uudeksi osoittajaksi. Jos osoitettu ei ehdi kyykistyä, hän joutuu menemään keskelle. Leikkiä leikitään niin kauan, ennen kuin jäljellä on enää kaksi leikkijää. Tällöin tehdään niin, että jäljelle jääneet asettuvat selät vastakkain ja astuvat aina yhden askeleen kerrallaan. He saavat ampua, kun leikinhohtaja huutaa sovitun luvun, esimerkiksi: 30. Ohjaaja huutaa ennen lopullista lukua erilaisia lukuja, kolme...toista, kolme, kolme...sataa.....ja vihdoinkin kolmekymmentä. Se joka ehtii ”ampua” ensimmäisenä, on Lännen nopein.

4.3 LUOTTAMUSHARJOITTEET

Luottamusharjoitteet ovat tärkeimpiä turvallisen ryhmän rakennusaineita. Ryhmän turvallisuus kasvaa luottamuksen kasvaessa. Nämä luottamusharjoitukset tulee aina tehdä hyvin, sillä näiden harjoitteiden kanssa liikutaan elämän peruskokemuksen alueella. Luottamuksen menettäminen voi olla haavoittavaa ja perusturvallisuutta murentavaa tällaisissa harjoituksissa. Luottamusharjoitukset voidaan joko purkaa tai jättää purkamatta, mutta jos niihin sisältyy negatiivisia tunteita, ne tulee aina purkaa. (Aalto 2000, 363-364.)

4.3.1 Luottamussopimus

Tavoitteet:	luottamuksen lisääminen
Ryhmän koko:	kaikenkokoiset ryhmät
Aika:	5-10 min

Harjoitteiden tekeminen on mahdollista aloittaa luottamussopimuksella. Ryhmä nousee seisomaan ja ohjaaja sanoo seuraavanlaisesti: ”Luulen, että kaikki tiedämme, kuinka hyvältä tuntuu kun voi luottaa ja tulla luotetuksi. Voimme myös tietää kuinka kipeältä tuntuu jos luottamuksemme petetään. Näiden seuraavien harjoitteiden avulla voimme lisätä luottamustamme toisiimme. Voimme myös menettää luottamuksen, jos meitä kohtaan ei osoitauduta luottamuksen arvoiseksi. Pahimmassa tapauksessa voimme menettää luottamuksen ryhmään ja ehkä myös ihmisiin yleensä. Mutta haluan luottaa teihin, ja uskon, että kukaan ei käytä luottamusta väärin. Me varmasti ymmärrämme luottamuksen suuren merkityksen ja annamme toisille mahdollisuuden luottaa ja itsellemme mahdollisuuden osoittautua luottamuksen arvoiseksi. Se, joka haluaa osoittautua luotettavaksi, astukoon askeleen eteenpäin”. (Aalto 2000, 364.)

4.3.2 Sokkokävely

Tavoitteet:	luottamuksen lisääminen
Vaatimukset:	tarpeeksi suuri tila
Ryhmän koko:	parillinen määrä
Aika:	10-15 min
Välineet:	musiikkisoitin, musiikkia, huiveja tms.

Ryhmän jäsenet valitsevat itselleen parin. Toinen sitoo huivin parinsa silmille. Ryhmäläiset seisovat pareittain vastakkain siten, että näkevä ojentaa kätensä paria kohden kämmenet ylöspäin ja ”sokea” asettaa kätensä näkevän käsien päälle juuri ja juuri hänen käsiään koskettaen. Taustalla soi erilaisia musiikkikappaleita ja näkevät kuljettavat ”sokeaa” pariaan ympäri huonetta. Näkevän tehtävänä on huolehtia, että ”sokea” ei törmäile mihinkään. Lisäksi näkevät voivat vaihtaa hiljaisesti keskenään ”sokeita”, joita olivat kuljettamassa. Vaihtaminen voi tapahtua esimerkiksi siten, että toinen näkevä iskee silmää toiselle, mikä on merkki vaihdosta. (Linnossuo 1997, 26.)

4.3.3 Luottamuspiiri

Tavoitteet:	luottamuksen lisääminen, yhteistyö
Ikäryhmä:	lapset, nuoret, aikuiset
Ryhmän koko:	kaikenkokoiset ryhmät
Aika:	5 min

Ryhmä seisoo piirissä kädet toistensa käsissä. Piiriä laajennetaan niin suureksi, että jokainen tuntee pienen venytyksen käsissään. Ohjaaja pyytää ryhmää ottamaan luvun kahteen. Tämän jälkeen ykkösiä pyydetään nojautumaan eteenpäin, kun taas kakkoset nojautuvat taaksepäin taivuttamatta vyötäröään. Tämän jälkeen ohjaaja voi päättää numerojen vaihtamisesta ja sanoa, että nyt ykköset nojaavat taakse ja kakkoset eteen. (Linnossuo 1997, 31.)

4.3.4 Luottamusta parittain

Tavoitteet:	luottamuksen lisääminen, yhteistyö
Ryhmän koko:	parillinen määrä
Aika:	5-10 min

Ryhmän jäsenet joko valitsevat itselleen parin, tai parien muodostus voi tapahtua esimerkiksi jonkin ryhmiin jako leikin avulla. Ensiksi parit seisovat vastakkain pitäen toisiaan käsistä tai ranteista kiinni. Hitaasti he alkavat nojautua taaksepäin, kunnes molemmat ovat kyykky-asennossa. Tässä asennossa pysytään hetki. Seuraavaksi parit käyvät istumaan lattialle kasvot vastakkain. Polvet ovat koukussa, jalkapohjat lattiassa varpaiden koskettaessa toisiaan. Parit kurkottavat eteenpäin, ottavat toistensa käsistä kiinni ja vetävät itsensä seisomaan. Istumaan laskeutumista ja seisomaan nousua voidaan tehdä muutaman kerran peräkkäin. (Linnossuo 1997, 29.)

4.4 RYHMÄYTTÄMINEN JA YHTEISTOIMINTA

Ryhmäyttävien ja yhteistoimintaharjoitteiden tavoitteina on tuottaa yhteistä tekemisen iloa, tutustuttaa ihmisiä toisiinsa, vapauttaa ja pitää hauskaa. Lisäksi yhdessä tekeminen, ongelmanratkaisujen tuottaminen ja onnistuminen vahvistaa ryhmän yhteenkuuluvuuden tunnetta. Yhteistoimintaharjoitteet ovat usein ryhmän yhdessä suorittamia tehtäviä, joilla on tavoite. Yleensä niihin liittyy myös ongelmanratkaisutilanteita. Näiden harjoitteiden ryhmäyttävä vaikutus on merkittävä. (Aalto 2000, 280-282.)

4.4.1 Loitsun metsästäys

Tavoitteet: yhteistyö, ryhmätoiminta

Ryhmän koko: pienryhmät

Aika: 20 min

Välineet: jokaiselle ryhmälle: alueen kartta, kynät, paperia + 6 loitsukorttia, joissa pätkät loitsua (sijoitetaan ympäri aluetta, jossa toiminta toteutetaan)

Pienryhmille annetaan alueen kartat, yksi kartta jokaista pienryhmää kohti. Karttoihin on merkitty rastit, joiden avulla ryhmän on mahdollista löytää laminoidut loitsun pätkät. Löydetty loitsunpätkät pitää yhdistää, jotta saadaan kunnollinen toimiva loitsu.

Tehtävä pohjustetaan tarinalla:

”Venettä veistäessään Väinämöinen lyö kirveellä haavan polveensa. Kirveen terä osui kiveen ja luiskahti siitä miehen lihoihin. Väinämöisen polvesta suihkusi verta sellaisella voimalla, että kanervat ja marjanvarret peittyivät maassa hurmeeseen. Väinämöinen yritti tukkia haavan sammaleilla, mutta turhaan. Nyt tarvittiin verensulkusanoja, mutta sellaista loitsua ei Väinämöinen osannut. Ukko ylijumala tyrehdyttää verenvuodon loitsuin.”

Nyt teidän tehtävänne on etsiä kaikki loitsunosat. Loitsunpätkät on ripoteltu jonnekin tälle alueelle. Suunnistus alueella tapahtuu jaettujen karttojen avulla. Loitsunosia on

kaikkiaan kuusi. Kun olette löytäneet ne, niin seuraava tehtävänne on yhdistää loitsunpätkät kokonaiseksi verenseisautusloitsuksi. Ryhmät lähtevät niin, että 1. ryhmä lähtee ensimmäiselle rastille, toinen toiselle jne. sen jälkeen saavat valita minkä rastin tahansa, kunhan kaikki rastit tulee käytyä läpi. Ensimmäisenä oikean loitsun koonnut ryhmä voittaa.

Loitsu: ”Veri, seiso kuin seinä. Kuin miekka meressä seiso. Seiso kuin kivi koskessa kovassa.” (ks. liite 2.)

4.4.2 Hämähäkinverkko

Tavoitteet:	yhteistyö, ryhmätoiminta, ongelmanratkaisu
Ryhmän koko:	pienryhmät
Aika:	15-20 min
Välineet:	puut tai tolpat, joiden väliin seitti tehdään, narua, kiinnitysvälineitä esim. vahvaa teippiä tai nippusiteitä

Ryhmän tulee päästä ennalta rakennetun hämähäkinverkon läpi koskettamatta seittiin. Jos joku ryhmästä koskettaa seittiin, joutuvat kaikki ryhmän jäsenet aloittamaan alusta. Yhtä seitin aukkoa saa käyttää vain kerran. Ryhmän jäsenet saavat auttaa toisiaan, mutta mentyään seitin läpi, ei toiselle puolelle enää saa palata.

Verkko on helppo rakentaa esimerkiksi kahden puun väliin narulla. Rakennettaessa tulee ottaa huomioon, että seitin välittömässä läheisyydessä ei ole kiviä eikä kantoja. Verkon aukoista kannattaa tehdä erikokoisia. (Kangasniemi, Reitti & Sillanpää-Reitti 2009, 11)

4.4.3 Viestikisa

Tavoitteet:	yhteistyö, energisointi, kilpailu
Ryhmän koko:	pienryhmät
Aika:	5-15 min riippuen viestiradan pituudesta ja ryhmien koosta
Välineet:	Sanomalehti

Tehdään kilparadat laittamalla sopivalle etäisyydelle jokin este, joka on kierrettävä tai pujoteltava. Ryhmä jaetaan joukkueisiin, joissa kaikissa on sama määrä ihmisiä. Joukkueet seisovat jonossa lähtöviivalla. Jokainen joukkueen jäsen kuljettaa yksitellen radan läpi sanomalehden polviensa välissä ja tuo lehden seuraavalle joka lähtee matkaan. Mikäli lehti tippuu, joutuu aloittamaan alusta. Kisan voittaa joukkue, joka on ensimmäisenä valmis. (Heikinheimo & Hurskainen 2002, 69.)

4.4.4 Toimitaan tiiminä

Tavoitteet:	yhteistyö, luottamus
Ryhmän koko:	pienryhmät
Aika:	30 min →
Välineet:	5-6 esinettä (palloja, pulloja yms.)

Valitaan suhteellisen turvallinen maasto tälle harjoitukselle. Tavoitteena on saattaa ryhmä tilanteeseen, jossa yksilöt joutuvat pohtimaan omaa käyttäytymistään ryhmänä. Millä tavalla päätökset tehdään, kuka valitsee toimintatavan ym. Ryhmä ohjeistetaan lyhyesti. Tavoitteena on viedä esineet kohtuullisen matkan päähän valitusta alkupisteestä. Esineet saa sijoittaa siten kuin ryhmä itse haluaa. Kun ne on viety paikalleen, tarkoituksena on hakea ne silmät sidottuina takaisin alkupisteeseen. Kaikkien ryhmäläisten silmät sidotaan samanaikaisesti ja he lähtevät kaikki samaan aikaan etsimään esineitä. Perussääntönä on, että ryhmän kaikkien jäsenten tulee päästä takaisin alkupisteeseen ja kaikki esineet on löydettävä. Ryhmäläiset saavat itse päättää toimintatavastaan. Aikaa mitataan ja sitä voidaan kilpailumielessä verrata muiden ryhmien aikoihin.

Keskeistä on, että juuri muita ohjeita ei anneta. Ryhmän annetaan täysin itsenäisesti päättää valitsemistaan toimintatavoista. Harjoitus antaa hyviä oivalluksia ryhmän sisäisestä työnjaosta. Ohjaajan on mielenkiintoista tarkkailla ulkopuolisena ryhmän toimintaa ja mahdollisesti antaa siitä palautetta. (Heikinheimo & Hurskainen 2002, 73.)

4.5 KOROKAMINEN JA PÄÄTÖS

Kokoavat harjoitukset ovat tarkoitettu yhteenvetoihin, purkamiseen ja palautteen antamiseen. Kokemuksesta ei puhtaasti opi, ellei tuota kokemusta käy läpi tietoisella tasolla. Oman toiminnan reflektointi on taaksepäin suuntautuvaa toiminnan arviointia, joka auttaa ymmärtämään oman toiminnan merkityksen ja löytämään suurempiakin totuuksia. (Heikinheimo & Hurskainen 2002, 100-101.)

4.5.1 Kuvat kertovat

Tavoitteet:	avautuminen, yhteenveto
Ryhmän koko:	pienryhmät
Aika:	20 min
Välineet:	erilaisia esineitä / kuvakortteja / kuvia

Jokainen ryhmäläinen käy hakemassa esineen / kuvan, joka parhaiten kuvastaa hänen omaa olotilaansa. Odotetaan, että kaikki ovat hakeneet tavaran (tähän vaiheeseen ei kannata käyttää paljon aikaa). Istuudutaan esimerkiksi piiriin niin, että kaikki näkevät toistensa kasvot. Jokainen kertoo vuorollaan kuvasta tai esineestä jotain, joka kuvastaa hänen tuntemuksiaan kuluneesta päivästä. Miksi valitsi juuri tämän ja millä tavalla se kuvastaa hänen tunteitaan. Tehtävää voi käyttää myös ryhmän käynnistämiseen ja orientoimiseen työskentelyn alussa. Esineillä ja kuvilla voi vastata lähes mihin kysymykseen vain. Kuvata esimerkiksi odotuksiaan, haaveitaan tai olotilaansa. Tätä harjoitusta voi käyttää myös tunteiden käsittelemiseen esimerkiksi terapeuttisempaa työtapana.

Esineiden, symbolien ja kuvien avulla ihmisen on helpompi avautua. Symbolit auttavat alitajunnan käynnistymisessä ja ne konkretisoivat ajatuksia. Lisäksi ihmisen sisäinen kontrolli vähenee. Symbolit ja kuvat voivat antaa enemmän tietoa esittäjästä, kuin muodollinen kerronta. (Heikinheimo & Hurskainen 2002, 12.)

4.5.2 Lankakerä

Tavoitteet:	palautteen antaminen, lopettaminen
Ryhmän koko:	korkeintaan 15 henkilön ryhmä
Aika:	5-10 min
Välineet:	lankakerä

Seistään ringissä. Ohjaaja pitää kädessä lankakerää ja kertoo esimerkiksi mikä oli kivaa tässä päivässä. Lankakerä heitetään jollekin piirissä seisovalle henkilölle ja kutsutaan tätä nimeltä. Heittäjä itse pitää kiinni langasta, siten että harjoitteen edetessä piirin keskelle muodostuu verkko. Lankakerän saanut kommentoi omalta osaltaan päivän tunnelmia ja heittää sitten lankakerän eteenpäin. Lankakerän tulee käydä kaikilla osallistujilla.

4.5.3 Jokaisen puheenvuoro

Tavoitteet:	palautteen anto, kuulluksi tuleminen, mielipiteet
Ryhmän koko:	suuryhmä
Aika:	15-20 min

Ryhmä istuu piirissä lattialla tai tuoleilla. Ohjaaja kertoo, mistä haluaa palautetta, esimerkiksi päivän kulusta, mikä oli mukavaa tai muuta vastaavaa. Jokainen saa vuorollaan piirissä puheenvuoron, puhujaa ei saa kommentoida eikä keskeyttää. Puheenvuoro on noin 1-2 minuuttia ja puhuja siirtää sen lopetettuaan seuraavalle katseen avulla. (Hyppönen & Linnossuo 2006, 64-65.)

4.5.4 Harjoitusten purku – miten meni

Harjoitukset kannattaa purkaa ainakin kysymyksiin: Mitä tapahtui? Mitä itse koit? Miltä tuntui? Mitä tästä voi oppia? Mikä sinusta oli mukavaa? Entä vähemmän mukavaa?

On tärkeää jakaa kokemukset, löytää yhteyksiä todellisuuteen ja jäsentää oppimiskokemusta. Ohjaaja saa samalla arvokasta tietoa siitä, saavutettiin hänen ajattelemiaan tavoitteita, ja minkälaista vastakaikua hänen oma toimintansa on herättänyt.

Kaikki harjoitukset eivät edellytä pitkää purkamisprosessia, jotkut eivät ollenkaan. Mikäli halutaan sitoa harjoitukset tiettyyn oppimistavoitteeseen, on syytä jollain tasolla tarkastella ja pohtia yhdessä mitä tehtiin ja miksi. Sellaiset harjoitukset, joissa on oltu tekemisissä syvällisen vuorovaikutuksen, tunteiden, erilaisten roolien ja syvästi itseään koskettavien asioiden kanssa on syytä purkaa huolellisesti. Joskus mahdollisesti kevyeksi ajateltu harjoitus saattaa jossain tilanteessa koskettaakin syvältä.

Huolellisessa purkutilanteessa:

1. Puretaan aluksi kunkin omat tunteet. Vielä ei analysoida.
2. Mitä harjoitus kertoi sinusta itsestäsi vastaavissa tilanteissa?
3. Analysoidaan, mitä harjoitus kertoi tästä ryhmästä ja sen kehitysvaiheista. Mietitään ratkaisuvaihtoehtoja. Jäsennetään tunteita.
4. Kerrotaan, mitä kukin tästä voi itse oppia tai haluaa erityisesti muistaa.

(Heikinheimo & Hurskainen 2002, 101)

5 HARJOITTEET TOISEEN RYHMÄTOIMINTAAN

Ensimmäisten ryhmäyttävien harjoitteiden jälkeen ryhmän toiminta on jo aktivoitu ja ryhmä on alkanut muotoutua. Seuraavissa osioissa Tutustuminen ja ryhmän aloitus – harjoitteita ei ole esitelty. Jos ryhmä kuitenkin tuntuu tarvitsevan ryhmäyttämisenä kannalta myös jatkotyöskentelyssä tutustumisharjoitteita, ne löytyvät kohdasta 3.1 Tutustuminen ja ryhmän aloitus. Kyseisen otsikon alta löytyy myös ryhmiinjako -leikit. Seuraavaksi esiteltävät harjoitteet sisältävät toimintaa, jota voi käyttää kun ryhmän jäsenet tuntevat hieman toisiaan.

5.1 LÄMMITTELY JA LEIKKI

Lämmittelyharjoitteiden on tarkoitus auttaa ryhmää virittäytymään tiettyyn teemaan tai tuleviin ryhmätoimintoihin. Harjoitteiden avulla lisätään kiinnostusta esillä olevaan asiaan. (Aalto 2000, 171.)

5.1.1 Mizlikuvituspatsaat

Tavoitteet:	yhteistoiminta, luovuus
Ryhmän koko:	pienryhmät
Aika:	10-15 min

Pienryhmien tarkoituksena on muodostaa itsestään erilaisia patsaita. Patsaiden aiheina voidaan käyttää esimerkiksi tunteita, adjektiiveja tai esineitä. Ohjaaja luettelee ryhmille patsaiden aineita, esimerkiksi: ”Tehkää ryhmästäne patsas nimeltä ”ilo”. Muita tunnetioja: rauha, onni, suru, pelko jne. Adjektiiviesimerkkejä: kaunis, vihreä, viisas, nopea jne. (Aalto 2000, 349.)

5.1.2 Kutio saari

Tavoitteet:	toiminnan aloitus, yhteistyö
Ryhmän koko:	pienryhmät
Aika:	30 min
Välineet:	fläppitaulu tai isoa paperia, kyniä

Ryhmä jaetaan pienryhmiin tai käytetään aiemmin valittuja pienryhmiä. Ohjaaja kertoo ryhmälle heidän saavan yhteisen tehtävän, jossa heidän tulee tehdä päätöksiä ryhmänä. Jokaisen ryhmän jäsenen tulee olla oikeasti tehdyn päätöksen kannalla, eikä vain suostua muiden mukana.

Ohjaaja: Maailmaympärysmatkallanne lentokoneenne on joutunut tekemään hätälaskun keskelle autiota saarta. Ennen pelastuksenne saapumista joudutte asumaan saarella jonkin aikaa. Nyt teillä on ryhmissänne noin viisi minuuttia aikaa laatia kuusi lakia, jotka ovat voimassa tällä saarella. Kaikkien on osallistuttava päätöksentekoon. Kirjoittakaa lait paperille. Ohjaaja käy läpi vuorotellen kaikkien ryhmien säännöt, lukien ne ääneen. Keskustelkaa miksi juuri näitä lakeja tarvitaan? Onko lait sopivia myös muihin olosuhteisiin? Olisiko lakien mahdollista toimia myös sääntöinä ryhmätyöskentelyssä? (Linnossuo 1997, 70.)

5.1.3 Lohikäärmejen pyrstö

Tavoitteet:	yhteistoiminta, leikki
Vaatimukset:	tarpeeksi suuri tila
Ryhmän koko:	kaikenkokoiset ryhmät
Aika:	15 min

Leikkijät asettuvat jonoon ja jokainen tarttuu edellä olevan hartioista tai vaihtoehtoisesti vyötäröstä kiinni molemmin käsin. Näin muodostetaan lohikäärme. Jonon viimeisellä on takataskusta tai vyöstä riippuva huivi tai naru siten, että sen toinen pää roikkuu vapaasti ”häntänä”. Jonon kulkiessa eteenpäin sen ensimmäinen jäsen yrittää saada kiinni viimeisen saadakseen huivin tai narun itselleen. Kun pää on saanut huivin tai

narun itselleen, hän asettuu jonon perään uudeksi hännäksi. Mikäli leikkijöitä on paljon, muodostetaan useita lohikäärmeitä. (Hohenstein 1980, 18.)

5.1.4 Läpsy

Tavoitteet:	yhteistoiminta, leikki
Ryhmän koko:	kaikenkokoiset ryhmät
Aika:	10-15 min
Välineet:	rullalle kääritty sanomalehti

Läpsyä voi pelata istuen sekä seisten, joten leikki soveltuu niin ulos kuin sisätiloihinkin. Leikkijöistä valitaan yksi jäänyt (esim. leikinohjaaja), jos porukka on iso niin jääneitä voi olla enemmänkin. Leikkijät muodostavat piirin ja keskellä olija saa käteensä rullalle käärityn sanomalehden. Keskellä olija osoittaa jotakuta piirissä seisoo, osoitetun henkilön täytyy sanoa jonkun ringissä olevan nimi esim. "Maija". Silloin keskellä olija sinkoaa Maijaa kohti jolloin Maijan pitää sanoa seuraava leikkijän nimi ennenkuin keskellä olija ehtii läpsäisemään häntä sanomalehdellä. Jos Maija ei ehdi sanomaan nimeä ja keskellä olija ehtii lyömään häntä lehdellä niin Maija joutuu keskelle piiriä. Vieressä olevan kaverin nimeä ei saa sanoa. Jos leikkijä sanoo väärän nimen (jota ei ole koko leikissä mukana) tai jos hän sanoo vierustoverin nimen, jää hän automaattisesti läpsyksi.

5.1.5 Eläintarha

Tavoitteet:	yhteistoiminta, leikki
Ryhmän koko:	kaikenkokoiset ryhmät
Aika:	10-15 min

Leikkijät seisovat piirissä. Leikinohjaaja on ensin keskellä. Hän osoittaa jotakuta ringissä seisovaa ja sanoo jonkun sovitusta eläimestä, esineistä, ym. Muodostelma tehdään osoitetun ihmisen johdolla ja tämän molemmilla puolilla olevat auttavat. Jos joku ei ehdi tai tekee liikkeitä väärin, hän joutuu keskelle. Liikkeet täytyy näyttää etukäteen, jotta kaikki tietävät ne. Eläimiä ja liikkeitä voi keksiä itsekin, mutta tässä

joitakin:

Muodostelmia:

Käkikello: Osoitettu kukkuu ja näyttää kieltä, vieressä seisovat pyörivät ympäri paikallaan.

Valas: Osoitettu tekee vesisuihkua käsillään ja vieressä olevat heiluttavat käsiään evämäisesti muodostelman ulkopuolella.

Norsu: Osoitettu tekee kärsän käsillään. Reunimmaisiet muodostavat norsun korvat käsillään c-kirjaimen tapaan.

Gorilla: Osoitettu hakkaa nyrkeillä rintaansa ja kummallakin puolella oleva nyppii täitä tämän päästä.

Apinat: Oikea: Laittaa kädet korvilleen [ei kuule]
Keskellä: Laittaa kädet silmilleen [ei näe]
Vasen: Laittaa kädet suulleen [ei puhu]

Hylje: Osoitettu katsoo ylöspäin ja sanoo: pulipulipuli. Vierellä olijat tekevät käsillään pyrstön.

Lehmä: Osoitettu muodostaa käsillään utareet ja vieressä seisovat lypsävät.

5.2 LUOTTAMUSHARJOITTEET

Luottamusharjoitteet ovat tärkeimpiä turvallisen ryhmän rakennusaineita. Ryhmän turvallisuus kasvaa luottamuksen kasvaessa. Nämä luottamusharjoitukset tulee aina tehdä hyvin, sillä näiden harjoitteiden kanssa liikutaan elämän peruskokemuksen alueella. Luottamuksen menettäminen voi olla haavoittavaa ja perusturvallisuutta murentavaa tällaisissa harjoituksissa. Luottamusharjoitukset voidaan joko purkaa tai jättää purkamatta, mutta jos niihin sisältyy negatiivisia tunteita, ne tulee aina purkaa. (Aalto 2000, 363-364.)

5.2.1 Luottamuskutitus

Tavoitteet:	luottamus, aistien herkistäminen, huumori
Vaatimukset:	parillinen määrä osallistujia
Ryhmän koko:	kaikenkokoiset ryhmät
Aika:	10 min

Harjoitus on luottamusharjoitus, mutta lähinnä humoristinen sellainen. Ryhmä jaetaan pareiksi, jotka asettuvat vastakkain noin puolen metrin etäisyydelle toisistaan. Toinen parista nostaa kätensä ylös ja toinen alkaa tehdä kutitusliikkeitä tämän kainaloiden kohdalla. Käsien nostajan tulisi luottaa, että kutittamista ei tapahdu. Noin puolen minuutin ajan toinen parista yrittää leikisti kutittaa toista saadakseen vastapuolen suojautumaan tai laskemaan kätensä alas. Tämän jälkeen vaihdetaan osia. Kutitusta ei todellakaan saa oikeasti tapahtua. Harjoitteen jälkeen parit voivat hetken keskustella miltä kutitettavana olo tuntui. (Aalto 2000, 378.)

5.2.2 Ruuhkassa

Tavoitteet:	Johtaminen, aistien herkistäminen, luottamus, vastuu
Vaatimukset:	parillinen määrä osallistujia, harjoitus tarvitsee ison tilan
Ryhmän koko:	kaikenkokoiset ryhmät
Aika:	10-20 min
Välineet:	välineet silmien sitomiseen

Tarkoituksena on ohjata paria turvallisesti tungoksessa, toisten parien liikkuesssa samaan aikaan samassa tilassa. Henkilö, jota ohjataan, saa päättää äänen tai signaalin, jota haluaa kuulla. Se voi olla esim. vihellys, linnun ääni, suhinaa, huohotusta, naksutusta, taputusta...ei kuitenkaan sanoja. Ohjattava sulkee silmänsä tai silmät sidotaan. Kaikki parit lähtevät liikkeelle yhtä aikaa. Aluksi hitaasti, jotta pari tottuu seuraamaan tuttua ääntä. Risteillään toisten joukossa. Ulkona toteutettaessa tarvitsee melko suuren, hyvin tasaisen alueen.

Harjoituksessa syntyy selkeä kokemus johtamisesta, riskistä ja luottamuksen muodostumisesta. Harjoituksen jälkeen voidaan esimerkiksi keskustella, miltä tuntui seurata, millaista oli keskittyä kuuntelemaan, mikä olisi helpottanut seuraamista, mikä on johtajan vastuu. (Heikinheimo & Hurskainen 2002, 49)

5.3 RYHMÄYTTÄMINEN JA YHTEISTOIMINTA

Ryhmäyttävien ja yhteistoimintaharjoitteiden tavoitteina on tuottaa yhteistä tekemisen iloa, tutustuttaa ihmisiä toisiinsa, vapauttaa ja pitää hauskaa. Lisäksi yhdessä tekeminen, ongelmanratkaisujen tuottaminen ja onnistuminen vahvistaa ryhmän yhteenkuuluvuuden tunnetta. Yhteistoimintaharjoitteet ovat usein ryhmän yhdessä suorittamia tehtäviä, joilla on tavoite. Yleensä niihin liittyy myös ongelmanratkaisutilanteita. Näiden harjoitteiden ryhmäyttävä vaikutus on merkittävä. (Aalto 2000, 280-282.)

5.3.1 Ihmispatsas

Tavoitteet:	yhteistyö, ongelmanratkaisu
Vaatimukset:	tarpeeksi työskentelytilaa
Ryhmän koko:	pienryhmät
Aika:	n. 15 min

Ryhmä jaetaan 5-8 henkilön pienryhmiin. Pienryhmät muodostavat muodostelmia, jossa jokainen koskee johonkin ryhmän jäsenen, ja lisäksi ohjaajan määräämien ruumiinosien tulee koskea maahan. Ryhmä pyrkii saavuttamaan esimerkiksi muodostelman, jossa maahan koskee neljä jalkaa, viisi kättä, kaksi päätä, kolme takapuolta, yksi polvi ja kolme kyynärpäätä. Ohjaaja voi keksiä muutaman lähes mahdottomankin yhdistelmän. Ohjaajan kannattaa ohjata harjoitetta nopeatempoisesti, kun ryhmä on saanut ensimmäisen ihmispatsaansa valmiiksi, ohjaaja kertoo heti perään seuraavan ruumiinosayhdistelmän, josta muodostetaan seuraava ihmispatsas. (Kangasniemi, Reitti & Sillanpää-Reitti 2009, 12.)

5.3.2 Juoksuhiukka

Tavoitteet:	yhteistyö, ongelmanratkaisu
Vaatimukset:	tarpeeksi suuri tila (maasto tai liikuntasali)

Ryhmän koko:	pienryhmät
Aika:	30 →
Välineet:	8-10 virvoitusjuomakoria, 3x 3 metristä lankkua

Ryhmä kulkee kolmea lankkua apunaan käyttäen alueen yli, jossa on virvoitusjuomakoreja tukipisteinä. Kukaan ei saa astua maahan alueen ylityksen aikana. Ohjaaja ohjeistaa seuraavasti: Olette juoksuhiekan toisella reunalla, mistä teidän tulee selvityä toiselle puolelle niin, ettei kukaan huku juoksuhiekkaan. Ylitätte tämän alueen kolmen laudan avulla siten, että käytätte maassa olevia koreja tukipisteinä. Kukaan ei saa matkan aikana astua maahan. Koreja ei saa liikuttaa. Lautaa tai sen toista päätä voi raahata maassa, mutta se ei saa tukeutua maahan. (Aalto 2000, 289-291.)

5.3.3 Palloviigsti

Tavoitteet:	yhteistyö, liikunta
Vaatimukset:	tarpeeksi suuri tila (maasto tai liikuntasali)
Ryhmän koko:	kaksi yli 8 hengen ryhmää
Aika:	10-15 min
Välineet:	pallo

Ryhmäläiset jaetaan kahteen ryhmään. Molemmat ryhmät asettuvat jonoon. Kilpailijoiden väliin jää metrin verran väliä. Molempien jonojen ensimmäiset ja toiset kilpailijat asettuvat selin toisiinsa nähden. Ensimmäinen kilpailija saa pallon, jonka hän ojentaa pänsä yli toiselle kilpailijalle. Tämä kääntyy selin seuraavaan ja ojentaa pallon haarojensa välistä seuraavalle kilpailijalle. Pallo kulkee kilpailijalta toiselle vuorotellen pään yli annettuna ja haarojen välistä annettuna. Pallon annetaan kulkea kerran edestakaisin jonon läpi. Tämän harjoituskierroksen jälkeen on varsinaisen kilpailun aika. Nopein ryhmä on voittaja. (Koivula 1997, 124.)

5.4 KOKOAMINEN JA PÄÄTÖS

Kokoavat harjoitukset ovat tarkoitettu yhteenvetoihin, purkamiseen ja palautteen antamiseen. Kokemuksesta ei puhtaasti opi, ellei tuota kokemusta käy läpi tietoisella tasolla. Oman toiminnan reflektointi on taaksepäin suuntautuvaa toiminnan arviointia, joka auttaa ymmärtämään oman toiminnan merkityksen ja löytämään suurempiakin totuuksia. (Heikinheimo & Hurskainen 2002, 100-101.)

5.4.1 Tarinapäivä

Tavoitteet:	päivän tapahtumien kertaaminen, lopetus
Ryhmän koko:	enintään 20 henkilöä tai kaksi ryhmää
Aika:	30 min

Ryhmä kertoo tarinan päivän toiminnasta tai vaihtoehtoisesti keksii mielikuvituspäivän. Ryhmän tulee istua melko mukavasti, mielellään piirissä. Joku ryhmän jäsenistä aloittaa kuvailemalla toimintaa positiivisella tavalla, esimerkiksi: ”Tämä päivä alkoi tosi hienosti, kun opiskelun sijaan lähdimmekin ulos leikkimään...” Lauseen tai parin päästä ohjaaja näyttää merkin, jolla vuoro siirtyy seuraavalle (esim. taputtaa käsiään). Seuraava henkilö yrittää ollakin mahdollisimman negatiivinen kertomuksessaan, esimerkiksi: ”Ei siitä leikkimisestä kuitenkaan mitään tullut, koska satoi kaatamalla ja meidän oli pakko olla ulkona...” Jälleen kerran ohjaaja antaa merkin ja seuraava henkilö jatkaa tarinaa positiivisella tavalla. Tarinan kerronnan voi myös ohjeistaa olemaan täysin fiktiivistä, ja antaa ryhmäläisten mielikuvituksen laukata. (Linnossuo 1997, 95.)

5.4.2 Yhteinen piirros

Tavoitteet:	päivän tapahtumien kertaaminen, mielikuviutus
Ryhmän koko:	pienryhmät
Aika:	10 min
Välineet:	suurikokoista piirustuspaperia, erilaisia piirustus ja maalausvälineitä

Yhteinen piirros -harjoitetta voi käyttää ryhmätyöskentelyn alussa orientoivana harjoitteena tai ryhmätyöskentelyn lopussa kokoavana ja päättävänä harjoitteena. Jos ryhmä on kovin suuri, se kannattaa jakaa 6-8 hengen pienryhmiin. Koko ryhmä maalaa yhdessä riittävän suurelle paperille tai jokainen täydentää piirustusta vuorollaan määrätyn ajan kuluessa. Ohjaaja voi antaa aiheen piirustukselle esimerkiksi tulevan päivän teeman mukaan tai päivän päätteeksi tehtävä piirustus voi käsitellä menneen päivän tapahtumia. (Owens & Barber 1998, 38.)

5.4.3 Ylös – alas

Tavoitteet:	mielipiteet, lopetus
Ryhmän koko:	kaikenkokoiset ryhmät
Aika:	10 min

Osallistujia pyydetään nostamaan molemmat kätensä ylös ja alas, samalla kun ohjaaja kysyy kysymyksiä päivän tapahtumista, harjoitteiden toimivuudesta tai vaikka ryhmätyöskentelyn sujumisesta. Käsien ylösnosto tarkoittaa positiivista ja alas lasku negatiivista tunnetta esitetystä asiasta. Keskustelua voidaan lisätä rohkaisemalla osallistujia kysymään toisiltaan perusteluja, jos he yllättyvät toisen valinnasta. Tämä parantaa ryhmän sosiaalista kehittymistä. ”Ylös – alas” – harjoite on nopea ja helppo tapa sallia jokaisen ilmaista tunteitaan.

Esimerkkikysymyksiä:

Mitä mieltä olit päivän ensimmäisestä toiminnasta? (Ohjaaja voi kertoa muistin virkistykseksi mitä ensimmäisenä tehtiin)

Tuntuuko sinusta, että ryhmäsi on toiminut hyvin?

Oletko tyytyväinen päivän kulkuun?

Oletko joutunut jännittämään jotain asiaa tänään?

Haluatko jatkossa toimia yhdessä ryhmäsi kanssa?

Ohjaajan kannattaa keksiä itse kysymyksiä esimerkiksi huomioimistaan asioista

(Linnossuo 1997, 102.)

6 HARJOITTEET KOLMANTEEN RYHMÄTOIMINTAAN

6.1 LÄMMITTELY JA LEIKKI

Lämmittelyharjoitteiden on tarkoitus auttaa ryhmää virittäytymään tiettyyn teemaan tai tuleviin ryhmätoimintoihin. Harjoitteiden avulla lisätään kiinnostusta esillä olevaan asiaan. (Aalto 2000, 171.)

6.1.1 Kasvokkain

Tavoitteet:	tutustuminen, leikki
Vaatimukset:	parillinen määrä osallistujia
Ryhmän koko:	kaikenkokoiset ryhmät
Aika:	10-15 min
Välineet:	musiikkisoitin, musiikkia

Ohjaaja osoittaa jokaiselle leikkijälle parin. Ohjaaja soittaa musiikkia ja antaa musiikin lomassa määräyksiä, kuinka parien täytyy asettua toisiinsa nähden. Esimerkiksi ohjaajan sanoessa ”Kasvokkain”, parit asettuvat vastakkain ja katsovat toisiaan kasvoihin. Ohjaaja saattaa myös määrätä ”Sivuttain vierekkäin”, ”Selät vastakkain”, ”Peukalot vastakkain”, ”Oikea käsi parin vasempaan käteen” jne. Yhtäkkiä ohjaaja huutaa parinvaihto, jolloin jokaisen, ohjaaja mukaanluettuna, on löydettävä uusi pari itselleen. Jäljelle jäänyt leikkijä on uusi leikinohjaaja, joka antaa toisille määräyksiä. Leikin vaikeusastetta voi nostaa määräämällä, että jokaisen on löydettävä parikseen sellainen, jonka parina hän ei vielä ole ollut. (Hohenstein 1980, 100.)

6.1.2 Jäädgtys-hippa

Tavoitteet:	leikki, aktivointi, yhteistyö
Vaatimukset:	suuri tila
Ryhmän koko:	suuryhmä
Aika:	5-10 min

Ryhmän koosta riippuen yksi tai useampi osallistujista ovat Jäädgttöjää. Jäädgttöjää on kiinniottaja. Kiinniotettu muuttuu jääpatsaaksi ja jähmettyy liikkumattomaksi seisomaan siihen paikkaan, jossa häntä kosketettiin. Ryhmäläiset, joita ei ole vielä jäädgtetty voivat pelastaa jäätynet halaamalla heitä, jolloin jäätynyt sulaa ja pääsee jatkamaan leikkiä. Ohjaaja on leikissä mukana, mutta huolehtii kiinniottajien eli Jäädgttöjääjen vaihdosta leikin aikana. Jäädgttöjää / Jäädgttöjääjät kannattaa vaihtaa leikin aikana ainakin kerran, jotta mielekkyys säilyy.

6.1.3 Loppuuko nauru

Tavoitteet:	leikki, aktivointi, huumori
Ryhmän koko:	kaikenkokoiset ryhmät
Aika:	5 min
Välineet:	nenäliina tai kangaspala

Ryhmä istuu piirissä. Ohjaaja asettuu piirin keskelle ja heittää nenäliinan ilmaan. Kaikkien leikkijöiden on alettava nauramaan ohjaajan heittäessä nenäliinan. He jatkavat nauramistaan kunnes nenäliina putoaa maahan. Nenäliinan koskettaessa maahan naurun loppuu samalla hetkellä. Heitto voidaan uusia useita kertoja vaihdellen heittotapaa. Naurun lopettaminen saattaa tuottaa vaikeuksia jollekin, jonka jälkeen nauru tarttuu kaikkiin leikkijöihin. (Hohenstein 1980, 110.)

6.1.4 Hymynheitto

Tavoitteet:	hauskanpito
Ryhmän koko:	pienryhmä, suuryhmä
Aika:	5-10 min

Seisotaan piirissä, jossa yhdelle piirin jäsenelle on sallittu hymyileminen, muut joutuvat olemaan naama peruslukemilla. Aikansa ilmeiltyään hymyilijä ottaa hymyn pois naamastaan ja heittää sen jollekin. Tällöin tällä henkilöllä joka saa hymyn on vain oikeus hymyillä. Enää heittäjä ei siis saa hymyillä. Mikäli joku hymyilee tai nauraa väärällä vuorolla, hän putoaa pois pelistä.

6.2 LUOTTAMUSHARJOITTEET

Luottamusharjoitteet ovat tärkeimpiä turvallisen ryhmän rakennusaineita. Ryhmän turvallisuus kasvaa luottamuksen kasvaessa. Nämä luottamusharjoitukset tulee aina tehdä hyvin, sillä näiden harjoitteiden kanssa liikutaan elämän peruskokemuksen alueella. Luottamuksen menettäminen voi olla haavoittavaa ja perusturvallisuutta murentavaa tällaisissa harjoituksissa. Luottamusharjoitukset voidaan joko purkaa tai jättää purkamatta, mutta jos niihin sisältyy negatiivisia tunteita, ne tulee aina purkaa. (Aalto 2000, 363-364.)

6.2.1 Paririvi

Tavoitteet:	luottamuksen lisääminen, yhteistoiminta
Ikäryhmä:	nuoret, aikuiset
Ryhmän koko:	9-15 henkilöä
Aika:	15 min

Ryhmän jäsenet muodostavat kaksi tiivistä toisiaan vastapäätä seisovaa riviä, joissa kummassakin on yhtä monta jäsentä. Vastakkain seisovat tarttuvat toisiaan käsistä ristiotteella. Kukin ryhmän jäsenistä asettuu vuorollaan paririvin eteen selin ja kaatuu ryhmäläisten käsivarsille. Vastaanottajien kannattaa kyykistyä hiukan saadakseen käsivartensa riittävän alas, jotta kaatuminen on mahdollista. Kaatuja voi vaihtoehtoisesti nousta esimerkiksi tuolille seisomaan ja kaatua siitä ryhmäläistensä käsivarsille. Kaatuja nostetaan ilmaan ja häntä voidaan keinuttaa hetken ajan. (Linnossuo 1997, 25.)

6.2.2 Ihmismuuri

Tavoitteet:	luottamuksen lisääminen, yhteistoiminta
Vaativuudet:	tarpeeksi suuri tila
Ikäryhmä:	nuoret, aikuiset
Ryhmän koko:	kaikenkokoiset ryhmät

Aika: riippuu ryhmän koosta
Välineet: huivi silmien sitomiseen

Isossa tilassa muodostetaan tiivis ihmismuuri, jonka vastapäätä 7 – 15 m:n päähän menee yksi osallistuja. Otettuaan suunnan katseellaan kohti muuria, hänen silmänsä sidotaan ja ohjaajan merkistä lähtee juoksemaan kohti ihmismuuria. Muurissa muut ottavat hänet varmasti ja turvallisesti vastaan, eivätkä päästä käsiensä läpi. Mikäli juoksija hidastaa vauhtinsa tai jopa pysähtyy ennen ihmismuuria, täytyy hänen uusia yrityksensä. Ohjaajan on oltava tarkkana, jos juoksija lähtee juoksemaan eri suuntaan kuin muuri, täytyy hänen nopeasti huutaa seis. Juoksijan ei kannata pitää silmälasia, kelloa tai muuta terävää korua. (Sinivuori & Sinivuori 2002, 19.)

6.3 RYHMÄYTTÄMINEN JA YHTEISTOIMINTA

Ryhmäyttävien ja yhteistoimintaharjoitteiden tavoitteina on tuottaa yhteistä tekemisen iloa, tutustuttaa ihmisiä toisiinsa, vapauttaa ja pitää hauskaa. Lisäksi yhdessä tekeminen, ongelmanratkaisujen tuottaminen ja onnistuminen vahvistaa ryhmän yhteenkuuluvuuden tunnetta. Yhteistoimintaharjoitteet ovat usein ryhmän yhdessä suorittamia tehtäviä, joilla on tavoite. Yleensä niihin liittyy myös ongelmanratkaisutilanteita. Näiden harjoitteiden ryhmäyttävä vaikutus on merkittävä. (Aalto 2000, 280-282.)

6.3.1 Kuka minä olen?

Tavoitteet:	alkulämmittely, huumori, neuvottelu- ja vuorovaikutustaidot
Ryhmän koko:	yli 8 henkilöä
Aika:	15-20 min
Välineet:	kynä, paperilappuja ja teippiä

Yksi ryhmän jäsenistä menee ulos/kuuluvuusalueen ulkopuolelle. Muu ryhmä päättää, minkä ammatin edustaja, mikä eläin, mikä kodinkone hän on. Vaihtoehtoiksi voi myös ottaa minkä tahansa yhden aiheryhmän, joka esimerkiksi saattaisi olla ryhmälle mielenkiintoinen. Esimerkiksi aiheryhmäksi valitaan ammatit ja ryhmä päättää, että henkilö on lääkäri. Henkilö pyydetään sisään, ja paperille kirjoitettu ”LÄÄKÄRI” – lappu kiinnitetään teipillä henkilön selkään. Tulijan tehtävänä on mahdollisimman nopeasti selvittää ammattinsa. Hän tekee kysymyksiä yhdelle ihmiselle kerrallaan ja niiden tulee olla siinä muodossa, että ryhmäläiset voivat vastata niihin joko kyllä tai ei. (Heikinheimo & Hurskainen 2002, 24)

Leikin voi toteuttaa liittämällä aiheen päivän teemaan tai koko ryhmätoimintaa käsittelevään teemaan. Jos ryhmäyttämisessä käyttää teemana Kalevalaa, niin Kalevalasta tutut hahmot voi liittää tähän harjoitukseen. (ks. liite 1)

6.3.2 Lautturi

Tavoitteet:	yhteistoiminta, ongelmanratkaisu
Ikäryhmä:	nuoret, aikuiset
Ryhmän koko:	pienryhmät
Aika:	30 min
Välineet:	maalanteippiä

Harjoitteen voi järjestää pienryhmien väliseksi kilpailuksi tai esimerkiksi käyttää eräänlaisena rastitehtävänä. Jos harjoite tehdään ulkona, piirretään maahan viivat merkitsemään joen rantoja. Sisällä voi käyttää esimerkiksi maalanteippiä. Pienryhmän jäsenet valitsevat kuka heistä on lautturi, kuka kissa, koira ja hiiri. Jäljelle jääneet ryhmäläiset ovat matkustajia. Lautturin tulee kuljettaa kaikki (kissa, hiiri, koira ja matkustajat) yksi kerrallaan joen yli toiselle rannalle. Ryhmän tulee ottaa kuitenkin huomioon, että kissa ei voi olla samalla rannalla hiiren eikä koiran kanssa. Ryhmän tulee ratkaista itsenäisesti missä järjestyksessä lautturin tulee kuljettaa kaikki toiselle rannalle.

Ratkaisu: Ensiksi lautturin pitää viedä kissa joen yli. Sen jälkeen palata joen yli hakemaan hiiri, mutta jättäessään hiiren vastarannalle lautturin tulee ottaa kissa mukaansa. Kissa palaa takaisin lähtörannalle, jolloin lautturi ottaa mukaansa koiran ja vie sen joen yli hiiren seuraksi. Seuraavaksi lautturi palaa takaisin hakemaan kunkin matkustajan yksi kerrallaan joen toiselle puolelle. Viimeiseksi lautturi hakee kissan.

6.3.3 Tarinointia

Tavoitteet:	vuorovaikutus, mielikuvitus
Ryhmän koko:	kaikenkokoiset ryhmät
Aika:	ryhmän koosta riippuen

Ryhmä istuu piirissä ja ohjaaja aloittaa tarinan, esimerkiksi ”Olipa kerran vanha Väinämöinen, joka oli matkustanut aikakoneella nykyaikaan...” Lause voi olla minkäläinen tahansa, mutta tätä ensimmäistä lausetta aletaan sitten rakentaa tarinaksi jokaisen ryhmäläisen jatkaessa vuorotellen keksimällään lauseella tai sanalla. Pikkuhiljaa ryhmä esittelee uusia henkilöitä ja tilanteita, jotka kehittävät toimintaa. Tarinan juoni voi muuttua dramaattisestikin uusien hahmojen ja tilanteiden myötä.. Ohjaaja voi ohjeistaa kerronnan tapahtuvan piirissä istuessa järjestyksessä. Tärkeintä on, että jokainen ryhmän jäsen on aktiivisesti mukana luomassa tarinaa, se on ilmaisua, jonka he jakavat, yhteinen kokemus ja yhdessä laadittu kuvitelma. (Linnossuo 1997, 118.)

6.4 KOKOAMINEN JA PÄÄTÖS

Kokoavat harjoitukset ovat tarkoitettu yhteenvetoihin, purkamiseen ja palautteen antamiseen. Kokemuksesta ei puhtaasti opi, ellei tuota kokemusta käy läpi tietoisella tasolla. Oman toiminnan reflektointi on taaksepäin suuntautuvaa toiminnan arviointia, joka auttaa ymmärtämään oman toiminnan merkityksen ja löytämään suurempiakin totuuksia. (Heikinheimo & Hurskainen 2002, 100-101.)

6.4.1 Juorupiiri

Tavoitteet:	palautteen antaminen ja saaminen, lopetus
Ryhmän koko:	pienryhmät
Aika:	5-10 min

Yksi istuu vuorollaan selkä muihin päin, ja muut juoruilevat hänen selkänsä takana kertoen myönteisiä asioita juuri hänestä. On hyvä heittäytyä leikkisästi "juoruakaksi" ja oikein jaaritella. Näin palautteesta tulee rikasta ja sitä on helpompi tuoda julki ja esittää. Palautteen kohdekaan ei voi sitä välttää. Vuorotellen henkilö vaihdetaan eteen istumaan, kunnes kaikki ryhmän jäsenet ovat saaneet palautetta. Myönteinen palaute vahvistaa itsetuntoa, vaikka sitä kuuntelisi hieman vastentahtoisesti. (Heikinheimo & Hurskainen 2002, 51)

6.4.2 Missä seisot?

Tavoitteet:	mielipiteet, lopetus
Vaatimukset:	tarpeeksi suuri tila
Ryhmän koko:	kaikenkokoiset ryhmät
Aika:	10-15 min

Tässä harjoituksessa tarvitaan runsaasti tilaa, jos mahdollista toteutus onnistuu parhaiten ulkona. Jokainen ryhmän jäsen seisoo rivissä ja sulkee silmänsä. Ohjaaja pyytää ryhmäläisiä arvioimaan ryhmän käyttäytymistä toiminnan aikana kysymällä yhden kysymyksen kerrallaan. Jokaisen kysymyksen jälkeen osallistujat ottavat kaksi askelta eteenpäin, jos vastaus on positiivinen ja kaksi askelta taaksepäin, jos vastaus on hänen mielestään negatiivinen.

Esimerkkikysymyksiä:

Oliko ryhmäsi hyvä tekemään päätöksiä?

Saitko rohkaisua muilta ryhmäsi jäseniltä?

Onnistuiko ryhmäsi mielestäsi toiminnassaan?

Tunsitko itsesi rentoutuneeksi toimiessasi ryhmässäsi?

Ohjaaja keksii lisää kysymyksiä huomioidensa pohjalta

Viimeisen kysymyksen jälkeen ryhmän jäsenet aukaisevat silmänsä ja näkevät miten ovat asettautuneet pitkin aluetta. Ohjaaja voi pyytää ryhmäläisiä keskustelemaan asioista ja tunteista, joita kysymykset herättivät. (Linnossuo 1997, 104-105.)

7 HARJOITTEITA RYHMÄTOIMINNAN JATKOTYÖSKENTELYYN

Tähän toimintapaketin osioon olemme koonneet esimerkkejä erilaisista ryhmätoimintaharjoitteista, joita ohjaaja voi käyttää ryhmäyttämisen jatkotyöskentelyssä.

7.1 LÄMMITTELY JA LEIKKI

Lämmittelyharjoitteiden on tarkoitus auttaa ryhmää virittäytymään tiettyyn teemaan tai tuleviin ryhmätoimintoihin. Harjoitteiden avulla lisätään kiinnostusta esillä olevaan asiaan. (Aalto 2000, 171.)

7.1.1 Kapteeni käskee

Tavoitteet:	yhteistoiminta, leikki
Ryhmän koko:	kaikenkokoiset ryhmät
Aika:	10-30 min, ryhmän koosta riippuen

Joku leikkijöitä valitaan kapteeniksi, ohjaaja voi esimerkiksi pyytää vapaaehtoisia. Muut leikkijät asettuvat niin, että voivat nähdä kapteenin ja voivat seurata hänen ohjeitaan. Kullakin leikkijällä tulee olla tarpeeksi tilaa, jotta hän voi suorittaa kapteenin määräämät liikkeet. Leikin päämääränä on pysyä mahdollisimman kauan mukana välttämällä vääriä liikkeitä. Kapteeni antaa erilaisia käskyjä sanoen: ”Kapteeni käskee...” (esimerkiksi nostamaan kädet pään päälle, istumaan, hyppimään tai muuta sellaista.) Kapteeni tekee samanaikaisesti myös kyseisen liikkeen. Jokaisen leikkijän tulee välittömästi tehdä sama liike. Mikäli kapteeni jättää käskyä antaessaan pois sanat ”Kapteeni käskee” ja sanoo ainoastaan mitä pitää tehdä, eivät leikkijät saa matkia häntä. Jos joku leikkijöitä kuitenkin seuraa kapteenin esimerkkiä, joutuu pois leikistä. Ohjaaja voi vaihtaa kapteenia, mikäli ryhmän toiminta alkaa lopahtaa tai kapteenin käskyjen anto pitkittymään. (Hohenstein 1980, 27-28.)

7.1.2 Kivi, paperi, sakset -hippa

Tavoitteet:	yhteistoiminta, leikki
Vaatimukset:	tarpeeksi suuri tila
Ryhmän koko:	kaikenkokoiset ryhmät
Aika:	15-30 min

Leikkialueeksi merkitään iso suorakaiteen muotoinen alue, joka jaetaan keskiviivan avulla kahteen osaan. Leikin tarkoituksena on voittaa vastapuoli symboleita näyttämällä ja ottamalla kiinni heidän leikkijöitään. Ohje, jonka pohjalta toimitaan: avonainen käsi merkitsee paperia, nyrkki kiveä ja kaksi V-muodossa sojottavaa sormeja merkitsevät sakset. Paperi voittaa kiven, koska paperi peittää kiven, kivi voittaa sakset, koska kivi rikkoo sakset ja sakset voittavat paperin, koska sakset leikkaavat paperin. Leikkijät jakautuvat kahdeksi joukkueeksi, ja asettuvat jaetun leikkialueen eri puolille. Tämän jälkeen he kuiskaten päättävät minkä symbolin esittävät vastapuolelle. Molemmat joukkueet tulevat leikkialueeseen merkityn keskiviivan läheisyyteen ja huutavat ”yksi, kaksi, kolme” ja tämän jälkeen kaikki joukkueiden jäsenet näyttävät yhtä aikaa valitsemaansa symbolin, kiven, paperin tai sakset. Mikäli molemmat joukkueet esittävät saman symbolin, valinta suoritetaan uudelleen. Se joukkue, jonka symboli ”voittaa” toisen, yrittää saada kiinni ”hävinneen” joukkueen jäseniä ennen kuin nämä ehtivät paeta oman leikkialueensa päätyviivan yli. Kiinni saadut vastakkaisen joukkueen jäsenet liittyvät voittaneeseen joukkueeseen. Leikki jatkuu, kunnes jäljellä on vain yksi joukkue. (Hohenstein 1980, 70.)

7.1.3 Kaverin puhje

Tavoitteet:	yhteistoiminta, vuorovaikutus
Ryhmän koko:	kaikenkokoiset ryhmät
Aika:	10 min

Jakaudutaan pareihin. Ohjaaja antaa jokaiselle hokeman, lorun tai repliikin, joka on kaikilla sama. Esimerkiksi: ”Siili kerran iltamyöhään, taapersi portaille viiliä syömään. Viili oli loppu, siilille tuli hoppu”. Tarkoituksena on lähteä kävelemään hämärretyssä, rajatussa tilassa ja tarkkailla kuuloaistin avulla, milloin kaveri alkaa puhua. Katseella ei saa tutkia kaverin huulien liikettä, vaan havainto on tehtävä kuuloaistin avulla. Parit eivät myöskään saa kulkea vierekkäin vaan aivan umpimähkään tilassa. Harjoitus vaatii täydellistä keskittymistä, koska kaikki ovat liikkeellä ja puhuvat päällekkäin. Tämä harjoitus sopii myös keskittymisharjoituksiin. Merkinä siitä, että toinen parista on tunnistanut parinsa äänen, tämä nostaa kätensä ylös. Käden saa laskea vasta sitten, kun pari on lopettanut lorun hokemisen. Ohjaaja valvoo tilannetta ja tarvittaessa antaa yksilöllisiä toimintaohjeita. Mikäli harjoitus tehdään ennalta toisiaan tuntemattomien ihmisten kanssa, on parien syytä hieman ”opetella” toistensa ääniä ennen tämän harjoituksen aloittamista vaikkapa kyselemällä toistensa taustoista. Harjoituksesta saa vaativamman muodostamalla neljän hengen ryhmiä, joissa jokainen valitsee itselleen kaksi henkilöä, joiden puhetta tarkkailee. Sovitaan, kumpi käsi nousee ylös kunkin henkilön puheen kuulemisen merkinä. (Sinivuori & Sinivuori 2002, 23.)

7.1.4 Humalaviesti

Tavoitteet: yhteistoiminta, vuorovaikutus

Ryhmän koko: kaikenkokoiset ryhmät

Aika: 10 min

Kumarrutaan ja pistetään pää noin puolimetriä pelaajaa lyhyempään tikkuun pyöritään esimerkiksi viisi kierrosta tikun ympäri. (Kädet ja otsa tikussa) Tämän jälkeen kierretään muutaman metrin päässä oleva kääntopiste ja palataan takaisin ja pistetään seuraava liikkeelle läpsäyttämällä tätä kevyesti.

7.2 LUOTTAMUSHARJOITTEET

Luottamusharjoitteet ovat tärkeimpiä turvallisen ryhmän rakennusaineita. Ryhmän turvallisuus kasvaa luottamuksen kasvaessa. Nämä luottamusharjoitukset tulee aina tehdä hyvin, sillä näiden harjoitteiden kanssa liikutaan elämän peruskokemuksen alueella. Luottamuksen menettäminen voi olla haavoittavaa ja perusturvallisuutta murentavaa tällaisissa harjoituksissa. Luottamusharjoitukset voidaan joko purkaa tai jättää purkamatta, mutta jos niihin sisältyy negatiivisia tunteita, ne tulee aina purkaa. (Aalto 2000, 363-364.)

7.2.1 Ryhmähippa

Tavoitteet:	yhteistyö, luottamus
Vaatimukset:	tarpeeksi suuri tila
Ryhmän koko:	kaikenkokoiset ryhmät
Aika:	10 min

Osallistujat jaetaan mahdollisuuksien mukaan kahteen yhtä suureen joukkueeseen, ei kuitenkaan haittaa, jos toisessa joukkueessa on yksi osallistuja enemmän. Leikin ideana on, että toinen joukkue on kiinniottaja ja toinen kiinniotettava. Joukkueille piirretään omat lähtöviivat, joiden väliin jätetään pari metriä väliä. Joukkueet asettuvat omien lähtöviivojensa taakse riviin kasvot samaan suuntaan, pitäen kiinni toistensa käsistä. Ohjaajan merkistä joukkueet lähtevät juoksemaan n. 15 m:n päässä olevalle maaliviivalle. Takimmainen joukkue on kiinniottajajoukkue, joka yrittää ottaa kiinni etummaista joukkuetta. Jos takimmainen joukkue saavuttaa etummaisen, se saa pisteen. Jos taas etummainen ehtii maaliin ennen kuin takimmainen on saavuttanut sen, saa etummainen pisteen. Kiinniottaja- ja karkuun juoksija – joukkuetta voidaan vaihtaa esimerkiksi kolmen juoksun välein. Voittajajoukkue on se, joka ensimmäiseksi saa kasaan yhdessä sovitun pistemäärän, esimerkiksi 10 pistettä. Juoksun aikana käsiä ei saa irrottaa, eikä ketään ryhmäläistä saa jättää taakse. Tämä leikki sopii hyvin ulkoleikiksi. (Sinivuori & Sinivuori 2002, 19.)

7.2.2 Heijaus

Tavoitteet:	luottamuksen lisääminen, yhteistyö
Ryhmän koko:	vähintään 7 henkilöä
Aika:	10 min
Välineet:	kestävä kangas tai päiväpeite, musiikkia

Tämä harjoite tehdään pienryhmissä, kuitenkin vähintään 7 hengen ryhmissä. Taustalle laitetaan soimaan hiljaista musiikkia. Lattialle asetetaan peitto, jonka päälle yksi ryhmän jäsenistä käy makaamaan. Muut ryhmän jäsenistä asettuvat peiton ympärille tasaisin välein, ja ottavat kunnan otteen peiton reunoista. Ohjaajan antaessa merkin, ryhmäläiset nostavat yhtä aikaisesti peiton ilmaan. Peiton päällä makaavaa ryhmäläistä aletaan heijaamaan edestakaisin hiljaisella nopeudella. Ohjaajan merkistä ryhmät laskevat peitot hitaasti takaisin lattialle, ja seuraava ryhmäläinen asettuu peitolle makaamaan. Leikkiin käytetään niin paljon aikaa, että kaikki pienryhmien jäsenet ehtivät käydä peiton päällä heijattavana. (Aalto 2000, 371.)

7.3 RYHMÄYTTÄMINEN JA YHTEISTOIMINTA

Ryhmäyttävien ja yhteistoimintaharjoitteiden tavoitteina on tuottaa yhteistä tekemisen iloa, tutustuttaa ihmisiä toisiinsa, vapauttaa ja pitää hauskaa. Lisäksi yhdessä tekeminen, ongelmanratkaisujen tuottaminen ja onnistuminen vahvistaa ryhmän yhteenkuuluvuuden tunnetta. Yhteistoimintaharjoitteet ovat usein ryhmän yhdessä suorittamia tehtäviä, joilla on tavoite. Yleensä niihin liittyy myös ongelmanratkaisutilanteita. Näiden harjoitteiden ryhmäyttävä vaikutus on merkittävä. (Aalto 2000, 280-282.)

7.3.1 Sadut

Tavoitteet:	itseilmaisu, vuorovaikutus, mielikuviutus
Ryhmän koko:	kaikenkokoiset ryhmät
Aika:	45 min – 1,5 tuntia
Välineet:	paperia ja kyniä

Jokainen ryhmäläinen saa tehtäväksi kirjoittaa itsestään, omasta elämästään, sadun. Hänen tulee sijoittaa itsensä johonkin satuhahmoon ja kuljettaa kerronnassa omaa elämäänsä kokoajan mukana. Satu alkaa kaikilla ”Olipa kerran” ja loppuu ”sen pituinen se”. Sadun pituus saa olla korkeintaan 4 sivua, mutta pituudella ei niinkään ole merkitystä. Aikaa annetaan noin 45 minuuttia. Tämän jälkeen muodostetaan 3-4 hengen pienryhmiä, joissa kukin lukee satunsa ääneen. Vaihtoehtoisesti voi antaa jonkun ryhmäläisensä lukea sadun ääneen, jos itse kokee, ettei pysty lukemaan omaa tuotostaan. Satujen kirjoitus – työskentelyn voi myös liittää esimerkiksi äidinkielen opetukseen. Lisäksi satuja voidaan käyttää jatkotyöskentelyssä materiaalina esimerkiksi kuvataiteissa. (Linnossuo 1997, 120.)

7.3.2 Solmu

Tavoitteet:	yhteistyö, ongelmanratkaisu
Vaatimukset:	parillinen määrä osallistujia
Ryhmän koko:	kaikenkokoiset ryhmät
Aika:	5-15 min

Harjoitus onnistuu vain parillisella määrällä. Mikäli ryhmässä on pariton määrä, voi yksi toimia tarkkailijan roolissa. Seisotaan ympyrässä aika lähekkäin. Jokainen tarttuu oikealla kädellään jonkun henkilön oikeaan käteen (kenen tahansa muun, paitsi vieruskaverin). Vain kaksi kättä yhdessä, ei kolmea. Kun jokaisella on oikea käsi kiinni, tartutaan vasemmalla kädellä jonkun henkilön vasempaan käteen. Kuka tahansa kelpaa, paitsi sama henkilö, jonka kädessä oikea käsi on. Tehtävänä on avata syntynyt solmu irrottamatta käsiä. Tällaisten yhteistyöharjoitusten avulla saadaan hyvin tietoa ryhmän toiminnasta: kuka oli äänessä, kenen sanaa uskottiin, kuka johti porukkaa, kuka ei osallistunut jne. Ja toimiko ryhmä ryhmänä vai joukkona yksilöitä. (Heikinheimo & Hurskainen 2002, 67.)

Ratkaisu: Kun joku huomaa laskea kädet mahdollisimman lähelle lattiaa, jotta niiden yli voi kulkea, lähenee ratkaisun mahdollisuus. Solmu on auki, kun yksikään käsi ei ole ristissä.

7.3.3 Lipun ryöstö

Tavoitteet:	yhteistyö, leikki
Vaatimukset:	suuri ulkoalue, jossa piilopaikkoja
Ryhmän koko:	kaikenkokoiset ryhmät
Aika:	30 min →
Välineet:	kaksi lippua

Leikin tarkoituksena on siepata vastapuolen lippu ja tuoda se omalle puolelle leikkialuetta ilman että vastapuolen leikkijä saa kosketuksi sieppaajaa. Leikkijät jakautuvat kahdeksi joukkueeksi, jotka valitsevat keskuudestaan kapteenin. Leikkialue jaetaan keskeltä kahteen osaan ja joukkueiden alueet määritellään. Kumpikin joukkue merkitsee alueeltaan jonkin kohdan vankilaksi ja valitsee sinne vanginvartijan. Kukin joukkueen jäsen määrätään tiettyihin tehtäviin, kuten tiedustelijoiksi, harhauttajiksi tai esimerkiksi alueen vartijoiksi. Kapteeni johtaa joukkueen toimintaa. Molemmilla joukkueilla on oma lippunsa, jonka he piilottavat omalla alueellaan paikkaan, jossa se on näkyvässä ja ryöstettävissä. Joukkueet lähettävät sotilaita toistensa alueille suunnittelemansa strategian mukaan, tarkoituksenaan ryöstää toisen joukkueen lippu. Mikäli joku leikkijöistä saadaan kiinni vastapuolen alueella, hän joutuu vastapuolen vankilaan. Vankilasta voi pelastaa vain oman joukkueen jäsen, joka tulee sisään vankilaan ja koskettaa vankia siellä. Kumpikin leikkijä voidaan luonnollisesti vangita heti uudelleen niin kauan kuin he ovat vastapuolen alueella. Joukkueiden omat puolet leikkialueesta ovat siis heille turvapaikkoja. Leikin voittaja on se joukkue, joka saa tuoduksi vastapuolen lipun omalle alueelleen. (Hohenstein 1980, 55.)

7.3.4 Kulkutauti

Tavoitteet:	yhteistyö, leikki
Vaatimukset:	tarpeeksi suuri tila
Ikäryhmä:	nuoret, aikuiset
Ryhmän koko:	kaikenkokoiset ryhmät
Aika:	15 min
Välineet:	kaksi tuolia tai pöytää

Kaksi tuolia tai pöytää asetetaan lattialle kuvaamaan leirisairaalan ovea. Yksi leikkijöistä valitaan kulkutaudiksi ja yksi lääkäriksi. Kulkutauti yrittää saada kiinni mahdollisimman monta leikkijää. Se, jonka kulkutauti saa kiinni, vaipuu maahan ja ulisee tuskasta. Muut yrittävät pakoon kulkutautia ja sen lisäksi yrittävät auttaa sairastuneita. Samalla hetkellä, kun leikkijä koskettaa sairastunutta ja ryhtyy häntä auttamaan, auttaja muuttuu sairaanhoitajaksi. Sairaanhoitajat ovat aina turvassa ja heitä ei voi tartuttaa. Mutta niin kauan, kun sairaanhoitaja on vain yksin maassa makaavan sairastuneen kanssa, hän ei voi antaa kuin kipua rauhoittavia lääkkeitä ja puhella rohkaisevasti. Kun joku toinenkin tulee auttamaan samaa potilasta, nämä kaksi muuttuvatkin ambulanssiksi. He nostavat potilaan jaloilleen ja kuljettavat potilaan sairaalaan huutaen ”PIIPAA-PIIPAA”.

Ambulanssin tullessa sairaalan ovelle, ambulanssi hajoaa ja sairaanhoitajat muuttuvat tavallisiksi ihmisiksi, jotka pakenevat kulkutautia sekä etsivät uusia maassa makaavia potilaita auttaviksi. Lääkäri seisoo sairaalan ovella ja ottaa potilaita vastaan virkahymy huulillaan ja sanoo: "Pesitkö kätesi? Etpä pessyt. Nyt peset ja olet terve." Potilas vastaa: "Kiitos tohtori. Nyt pesen käteni." Potilaan pestessä käsiään, lääkäri katoaa takaoven kautta ulos sairaalasta ja muuttuu tavalliseksi ihmiseksi. Potilaasta tulee uusi lääkäri ja hän ottaa vastaan seuraavan potilaan. Jonkun ajan kuluttua leikinohjaaja vaihtaa kulkutautia. Kun kulkutauti vaihtuu, kaikki maassa makaavat sairastuneet parantuvat. (Sinivuori & Sinivuori 2002, 13-14.)

Leikki on hieman monimutkainen, mutta erittäin mukaansatempaava, kun roolit ja toiminta on tullut selväksi ryhmälle. Ulkona leikkiessä sairaalan ovea merkitsemässä voi tietenkin käyttää mitä ikinä keksii.

7.4 KOKOAMINEN JA PÄÄTÖS

Kokoavat harjoitukset ovat tarkoitettu yhteenvetoihin, purkamiseen ja palautteen antamiseen. Kokemuksesta ei puhtaasti opi, ellei tuota kokemusta käy läpi tietoisella tasolla. Oman toiminnan reflektointi on taaksepäin suuntautuvaa toiminnan arviointia, joka auttaa ymmärtämään oman toiminnan merkityksen ja löytämään suurempiakin totuuksia. (Heikinheimo & Hurskainen 2002, 100-101.)

7.4.1 Käyryn olkapää

Tavoitteet:	ryhmän sisäiset suhteet, avoimuus, palautteen anto ja saaminen
Ryhmän koko:	suuryhmä
Aika:	10-30 min, riippuen ryhmän koosta
Välineet:	ohjaajalla valmiit kysymykset

Ohjaaja kysyy kysymyksen ja jokainen osallistuja vastaa kysymykseen laittamalla kätensä sen henkilön olkapäälle, joka tuntuu kyseessä olevaan kysymykseen sopivalta vaihtoehdolta. Yksi kysymys käsitellään kerrallaan ja kukin osallistuja valitsee ainoastaan yhden henkilön, yhtä kysymystä kohden. Kysymykset voivat olla esimerkiksi: Kenen kanssa tunnet olevasi samanlainen, erilainen, läheisin, kaukaisin, haluaisit tehdä yhteistyötä, tuntisit olosi turvalliseksi? Kenet ottaisit mukaan maailmanympärimatkalle? Kenen kanssa rakentaisit talon, lähtisit juhlimaan, tekisit keksintöjä? Vaihtoehtoja tulisi olla monia ja ne voivat olla hyvinkin erilaisia ja konkreettisia. Näin jokaisella on mahdollisuus tulla valituksi.

Tällä harjoituksella selvitetään ryhmän välisiä suhteita. Harjoitetta ei suositella käytettäväksi ryhmän alkuvaiheessa. Harjoitus voi olla hyvinkin rankka, jos kysymyksiä ei ole suunniteltu huolellisesti etukäteen tai harjoitusta ei pureta jälkikäteen kunnolla. Harjoituksen jälkeinen keskustelu on erittäin tärkeää. (Heikinheimo & Hurskainen 2002, 21.)

7.4.2 Kutsun sinut viereeni

Tavoitteet:	palautteen anto ja saaminen, lopetus
Ryhmän koko:	kaikenkokoiset ryhmät
Aika:	15 min
Välineet:	tuolit

Istutaan piirissä tuoleilla. Tuoleja on yksi enemmän, kuin osallistujia. Ohjaaja istuu siten, että pääsee aloittamaan, eli tyhjä tuoli on hänen oikealla puolellaan. Hän pyytää kenet tahansa ryhmästä viereensä sanomalla kyseisen henkilön nimen sekä jonkun positiivisen havainnon hänestä. Esimerkiksi ”Kutsun sinut viereeni (nimi), koska olet tänään niin hyvin ollut mukana harjoituksissa”. Siirryttyään ohjaajan viereen, ringissä vapautui hänen paikkansa, joten se henkilö, jonka oikealla puolella tyhjä istuin on, saa kutsua seuraavaksi jonkun viereensä. Näin jatketaan, kunnes jokainen on kutsuttu viereen ainakin yhden kerran.

Kun ohjaaja on lopettanut harjoituksen, hän voi pyytää jokaista laittamaan kätensä sen henkilön olkapäälle, jonka olisi seuraavaksi pyytänyt viereensä, kun siihen olisi tullut tilaisuus. Harjoite lopetetaan sen jälkeen, kun kukin on kertonut valitsemalleen henkilölle, miksi olisi kutsunut hänet viereensä. (Sinivuori & Sinivuori 2002, 16.)

LIITE 1

Esimerkit Kalevalan hahmoista leikkiin ”Kuka minä olen?”

Vänämöinen

Aino

Joukahainen

Sampo

Pohjan Akka

Seppo Ilmarinen

Lemminkäinen

LIITE 2

Leikki 3.5.1 Loitsun metsästys

Tarinan pohjustus:

”Venettä veistäessään Väinämöinen lyö kirveellä haavan polveensa. Kirveen terä osui kiveen ja luiskahti siitä miehen lihoihin. Väinämöisen polvesta suihkusi verta sellaisella voimalla, että kanervat ja marjanvarret peittyivät maassa hurmeeseen. Väinämöinen yritti tukkia haavan sammaleilla, mutta turhaan. Nyt tarvittiin verensulkusanoja, mutta sellaista loitsua ei Väinämöinen osannut. Ukko ylijumala tyrehtyttää verenvuodon loitsuin.”

V̇eri, ṡeiso

kuin ṡeinä.

Kuin mi̇ekka

ṁeṙessä ṡeiso.

Ṡeiso kuin kivi

kosk̇essa kovassa.

LIITE 3

Ryhmän aloitukseen tai lopetukseen soveltuva harjoite 3.1.1 Mielikuvamatka.

Rentouttava ja virkistävä mielikuvamatka:

Ohjaaja: Sulje silmäsi asetu mukavaan asentoon. Hengitä syvään ja rauhallisesti. Sisään, ulos, sisään, ulos... Tunnet kuinka jäsenesi alkavat rentoutua yksi kerrallaan. Varpaat rentoutuvat... sitten jalkaterät... pohkeet... polvet... reidet. Seuraavaksi rentoutuvat sormet... ranteet... käsivarret... olkapäät... Tunnet kuinka vatsasi rentoutuu... selkä... hartiat... kaula... ja lopuksi pää... paitsi otsasi, joka jää viileäksi. Olet nyt täysin rento.

Kuljet pitkin polkua, joka johtaa sankkaan metsään. On kesä, ja aurinko paistaa. Auringon valo pilkistää puiden lehvistön läpi ja luo metsää lämpimän hämyisen tunnelman. Ilma on lämmin ja miellyttävä. Jossain laulaa lintu ja pensaissa kahahtaa... Polku mutkittelee puiden lomassa ja johtaa sinut yhä syvemmälle metsään... Nyt puusto harvenee ja tulet aukiolle, jossa kasvaa heinää. Metsäaukiolla liikkuu jokin... näet siellä eläimen, mikä se on? Katselit hetken aikaa, kuinka eläin puuhaa jotain. Sitten se huomaa sinut ja lähtee pois. Sinäkin lähdet takaisin päin ja palaat polkua takaisin. Palaat vähitellen paikkaan, josta lähdit...

Jäseniisi virtaa jälleen voimaa ja tunnet itsesi virkistyneeksi. Kun olet virkeä, avaa silmäsi ja nouse omaan tahtiisi ylös.

Mielikuvamatkaa käytettäessä orientoimaan, tulee tarinan liittyä tulevan päivän teemaan tai kaikissa ryhmätyöskentelyn vaiheissa kulkeneeseen aiheeseen.

Esimerkki orientoivasta mielikuvamatkasta, teemana Kalevala ja maailman synty:

Ohjaaja: Sulje silmäsi asetu mukavaan asentoon. Hengitä syvään ja rauhallisesti. Sisään, ulos, sisään, ulos... Tunnet kuinka jäsenesi alkavat rentoutua yksi kerrallaan. Varpaat rentoutuvat... sitten jalkaterät... pohkeet... polvet... reidet.

Seuraavaksi rentoutuvat sormet... ranteet... käsivarret...olkapäät... Tunnet kuinka vatsasi rentoutuu... selkä... hartiat... kaula... ja lopuksi pää... paitsi otsasi, joka jää viileäksi. Olet nyt täysin rento.

Muinoin, aikojen alussa, oli vain vettä ja ilmaa. Maailma ei ollut vielä muotoutunut, ei ollut maata, ei kasveja, ei ihmisiä. Vain Ilmatar eleli yksinään ilman pitkillä piholla. Autiot olivat taivaan tantereet. Neito ikävystyi ja alkoi oudoksua yksinäistä elämäänsä. Silloin Ilmatar, ilman tyttö, laskeutui alkumereen ja antoi tuulen tuuditella meren aalloilla. Ilmatar tuli raskaaksi meren tuulesta. Hän kantoi kohtuaan yhdeksän vuotta. Yhä pysyi syntymätön veden emosen vatsassa. Tuskissaan hän itki kohtalooaan. Sotka, sokea lintu, lenteli etsimässä pesän sijaa, huomasi Ilmattaren polven ja teki siihen pesänsä. Sitten se pyöräytti seitsemän muna, kuusi kultaista ja yhden rautamunan, ja alkoi hautoa niitä. Ilmatar luuli polvensa palavan ja hipiänsä hiiltyvän. Hän liikautti polveaan – ja silloin munat vierähtivät veteen, karskahtivat kappaleiksi ja sinkoutuivat taivaalle: syntyivät maa, taivas, aurinko, kuu ja tähdet, ja pilvetkin. Aika jatkoi kulkuaan, Ilmatar uiskenteli vuosia meressä, utuisilla laineilla. Tuli kymmenes kesä. Ilman impi nosti päänsä merestä ja aloitti luomistyönsä. Vieläkään ei Väinämöinen ollut päässyt pois äitinsä kohdusta. Oli kulunut jo kolmekymmentä vuotta ja Väinämöinen eli yhä pimeässä piilossaan. Niinpä hän alkoi loitsia: Kuu, päiväyt, hyvä Otava! Päästä mies pois oudoilta ovilta. Saata ihmisen lapsi kuuta katsomaan ja tähtiä tähyämään. Väinämöinen lopulta tuskastui. Liikautti sormellaan linnan porttia, luikahutti vasemmalla varpaallaan luista lukkoa ja kömpi itse kynnyksen yli. Siitä hän suistui mereen ja virui aaltojen seassa viisi, kuusi vuotta, kunnes ajautui niemelle nimettömälle. Niin oli vihdoon syntynyt Väinämöinen, mahtimies, tietäjä iänikuinen. Tuulet Väinämöisen isänä, Ilmatar äitinä. (Mäkinen 2002, 8-12)

Nyt voit pikkuhiljaa herätellä itseäsi takaisin tähän huoneeseen, antaa jäsenten palautua, liikutella sormenpäitä ja tuntea lattian allasi. Kun olet taas virkeä, avaa silmäsi ja nouse omaan tahtiisi ylös.

LÄHTEET

- Aalto, Mikko 2000. Ryppäästä ryhmäksi: turvallisen ryhmän rakentaminen. Ryttylä: My Generation.
- Heikinheimo, Kristiina & Hurskainen, Veera 2002. Harjoituksilla voimaa, luovuutta ja työniloa. Helsinki: Sanopase Oy.
- Helsingin diakonissalaitos i.a. Toiminnalliset menetelmät. Viitattu 14.5.2009.
<http://www.hdl.fi/cgi-bin/linnea.pl?document=00010595>
- Hohenstein, Mary 1980. Seuraleikit ja pelit. Kirjapaja.
- Hyppönen, Merja & Linnossuo, Outi (toim.) 2006. Intohimosalaatti. Leikkejä ja muita toiminnallisista menetelmiä. Helsinki: LK-Kirjat / Lastenkeskus.
- Kangasniemi, Jani, Reitti, Mikko & Sillanpää-Reitti, Terhi (toim.) 2009. Luonto- ja elämysliikunta. Opetushallitus ja Koululiikuntaliitto KLL ry.
- Koivula, Kirsti 1997. Värikkäitä virikkeitä – Ohjaajan käsikirja. Matku: Programmes Kirsti Koivula & co.
- Korhonen, Pekka, Pätäri-Rannila, Taru, Timonen, Eija & Vahtola, Niina Susan 2007. Lystit möykkäjäiset. Matka kansanperinteeseen tanssin ja teatterin keinoin. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Linnossuo, Outi (toim.) 1997. Hyvä, paha ja hauska. Tehtäviä ja ryhmätyöharjoituksia lasten ja nuorten kasvutyöskentelyyn. Helsinki: Lasten Keskus Oy.
- Mäkinen, Kirsti 2002. Suomen lasten Kalevala. Helsinki: Otava.
- Owens, Allan & Barber, Keith 1998. Draama toimii. Helsinki: JB-kustannus.
- Repo-Kaarento, Saara 2007. Innostu ryhmästä. Miten ohjata oppivaa yhteisöä. Vantaa: Dark Oy.
- Rokka, Arja-Maarit 2003. Anjalankosken Nuortenjuttu –projektin loppuraportti. A-klinikkasäätiö monistesarja nro. 41.
- Sinivuori, Timo & Sinivuori, Päivi 2002. Esiripusta aplodeihin. Atena-kustannus. PDF-tiedosto. Viitattu 15.5.2009.
http://kosisivukone.fi/files/teapeda.palvelee.fi/esiripusta_aplodeihin_otteita_wwwsinivuorifi.pdf
- Turja, Anneli 2005. Opinto-ohjaaja. Mäntänseudun koulutuskeskus. Opetushallitus. Ryhmäyttäminen 26.5.2005. Ammatillinen peruskoulutus. Viitattu 19.3.2009.

<http://www.edu.fi/page.asp?path=498,529,24588,24589,39827,39829,39856,39861>

Vesterinen, Anne 2009. Seurakuntaopisto, draama- ja teatterityön linja. Järvenpää.

Henkilökohtainen tiedonanto 30.3.